

นโยบายต่างประเทศของไทยสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ปริญญานิพนธ์

ของ

สุเมธ สุชีตานนท์

23 ธ.ค. 2523

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 ทรายทอง กรุงเทพฯ 11 โทร. 3921575, 3915058

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประธานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

กุมภาพันธ์ 2523

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นโยบายต่างประเทศของไทยสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

บทคัดย่อ

ของ

สุเมธ สุจิตานนท์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
กุมภาพันธ์ 2523

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยมีลักษณะที่เด่นชัดอยู่ประการหนึ่งคือ "ความเป็นกลาง" ในรูปของการไม่ฝักใฝ่ข้างใดในการเมืองระหว่างประเทศและไม่ผูกพันกับมหาอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเหินห่างเลือกในอนาคตไว้เสมอ แต่นโยบายต่างประเทศในระยะ พ.ศ. 2481 - 2487 นับเป็นช่วงระยะพิเศษแตกต่างจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศในอดีตกาล กล่าวคือ ในระยะก่อนที่จะเกิดสงครามไทยได้ประกาศความเป็นกลางแต่ทว่าไทยไม่สามารถรักษานโยบายเป็นกลางไว้ได้ดังหวัง เพราะความเป็นกลางของไทยถูกละเมิด จึงจำต้องสละความเป็นกลางโดยสิ้นเชิง และจากความจำเป็นของเหตุการณ์ในขณะนั้น ได้บังคับให้ไทยจำเป็นต้องเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่สอง

ฉะนั้น ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้นโยบายต่างประเทศของไทยไม่เหมือนกับระยะใด ซึ่งถือว่าเป็นระยะที่ผิดปกติ ถ้าพิจารณาในแง่การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย ซึ่งโดยปกติจะไม่มีลักษณะผูกพันกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นพิเศษคือ "เป็นกลาง" ทั้งนี้เพราะมีการถูกละเมิดความเป็นกลางและการต้องเข้าร่วมสงครามกับญี่ปุ่นต่อต้านพันธมิตร การเอาตัวรอดได้หลังสงครามโลกครั้งที่สองจึงต้องนับว่าเป็นความสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพการณ์ได้อย่างดี ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าวิเคราะห์และเป็นจุดมุ่งหมายของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

FOREIGN POLICY OF THAI GOVERNMENT UNDER MARSHAL
PEBULSONGKRAM DURING B.E. 2481-2487

AN ABSTRACT
BY
SUMATE SUKITANOND

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University
February 1980

-

One distinguished feature of Thai foreign policy has been ~~that~~ adherence to "neutrality", that is balancing of her relationships with other countries in such a way that she will not be permanently tied up with any existing major powers and thereby always leaving herself open to future policy adjustment. But her foreign policy during the years B.E. 2481 - 2487, however, could be regarded as markedly different from any hitherto followed. Prior to the outbreak of the Second World War, Thailand had declared herself "neutral". Unfortunately, This traditional policy of sitting on the fence did not last long before it was doomed when her neutrality was violated and she had to abandon that policy. Pressed by the circumstances, Thailand had to shake hands with Japan in the Second World War.

This during the said period the foreign policy of Thailand deviated from its traditional course. And it was quite a remarkable task that with her skill of self - adaptation, Though been forced as a prisoner of circumstances. Thailand had been forced to join with the Japanese in the war against the Allies she emerged from it practically unpunished. This is indeed an interesting subject for analysis and it is the purpose of this thesis.

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิติได้พิจารณาปัญหานี้อย่างรอบคอบแล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

ศาสตราจารย์ ดร. วิชาญ วิชาญ

ประธาน

ศาสตราจารย์ ดร. วิชาญ วิชาญ

กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ รองศาสตราจารย์สาคร ช่วยประสิทธิ์ และ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์ พ่วงพิศ ได้กรุณารับเป็นกรรมการที่ปรึกษา และได้
กรุณาให้ความช่วยเหลือแนะนำแก่ผู้เขียนเป็นอย่างดี ตั้งแต่แรกเริ่มจนสำเร็จ
ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณท่านทั้งสองเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

อนึ่ง ผู้เขียนขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดกองบรรณาสาร กระทรวงการ
ต่างประเทศ หอสมุดแห่งชาติ และกองจดหมายเหตุแห่งชาติ ที่ให้ความสะดวก
ในการค้นคว้าเอกสารเป็นอย่างดี

สุเมธ สุจิตานนท์

สารบัญ

บทที่

หน้า

บทนำ

1	สถานการณ์ทั่วไปของประเทศไทย	1
	สถานการณ์ทั่วไปในประเทศไทย	2
	✓ ความรู้สึกชาตินิยมในประเทศไทย	4
	ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจ	5
	ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอังกฤษและฝรั่งเศส	5
①	✓ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น	10
	กติกาสัญญาไมรุกรานระหว่างประเทศไทยกับอังกฤษ ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น	12
2	นโยบายเกี่ยวกับอินโดจีน	17
	การเจรจาโดยสันติระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เกี่ยวกับอินโดจีน	17
	การรุกรานของฝรั่งเศสในอินโดจีน	30
	✓ อนุสัญญาสันติภาพระหว่างไทยกับฝรั่งเศส	35
3	นโยบายเข้าร่วมสงครามของประเทศไทย	39
	① นโยบายของรัฐบาลไทยก่อนกองทัพญี่ปุ่นยกพลขึ้นบก	39
	✓ การทำสัญญาร่วมมือทางทหารกับญี่ปุ่น	61
	✓ การประกาศสงครามของไทยต่อฝ่ายสัมพันธมิตร	66
4	ปฏิริยาที่มีต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย	72
	การดำเนินงานของเสรีไทย	74
	งานของเสรีไทยในสหรัฐอเมริกา	74
	งานของเสรีไทยในอังกฤษ	77
	งานของเสรีไทยในประเทศไทย	79

บทที่	หน้า
5 บทสรุป	90
บรรณานุกรม	93
ภาคผนวก	98

บทนำ

การดำเนินนโยบายต่างประเทศนั้นทุกประเทศย่อมต้องมีนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่งสำหรับใช้เป็นแนวทางในการรักษาและส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติ หรือสิ่งที่รัฐบาลถือว่ามีความสำคัญต่อเอกราช ความมั่นคง ความอยู่ดีกินดี และเกียรติภูมิของชาตินั้นเอง กล่าวโดยทั่วไปถ้าการดำเนินนโยบายต่างประเทศในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ มีแนวทางที่ประเทศนั้นอาจเลือกปฏิบัติได้อยู่หลายทาง รัฐบาลของประเทศนั้น ๆ และปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นเช่นนั้นก็คือ ฐานะทางภูมิศาสตร์ของประเทศ อุดมการณ์ และประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนแรงกระตุ้นจากภายในและภายนอก อย่างไรก็ตามเมื่อประเทศนั้นได้ปฏิบัตินโยบายดังกล่าวไปนานพอสมควรแล้ว แต่ไม่บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย คือไม่สามารถให้ประเทศอยู่ได้อย่างมั่นคง และมีความเจริญก้าวหน้า ประเทศนั้นก็จะต้องปรับปรุงวิธีการปฏิบัตินโยบายต่างประเทศนั้นเสียใหม่ หรืออาจเปลี่ยนนโยบายนั้นเลยก็ได้¹

สำหรับประเทศไทยนั้นได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่ประสบผลสำเร็จมากในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ซึ่งปรากฏจากการที่ประเทศไทยสามารถรักษาเอกราชของชาติไว้ได้ตลอดมาทุกยุคทุกสมัย และมูลเหตุที่ทำให้ประเทศไทยประสบผลสำเร็จในการดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างงดงาม ก็คือ ความสามารถของผู้นำไทยในการตัดสินใจเลือกใช้นโยบายได้อย่างสอดคล้องกับสภาพการณ์ระหว่างประเทศที่ไทยกำลังประสบอยู่ ประกอบกับรู้จักใช้เครื่องมือทางการทูตเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศได้อย่างเหมาะสมกับปัญหาเฉพาะหน้าที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ คงจะเห็นได้จากการที่ประเทศไทยไม่ยอมสูญเสียโอกาสในการที่จะเลือกแนวทางอื่น ๆ เมื่อเกิดความจำเป็น โดยปกติรัฐบาลไทยจะไม่พยายามสร้างศัตรูกับประเทศที่มีกำลังอำนาจมาก รวมทั้งพยายามทำให้ประเทศใหญ่ประเทศหนึ่ง เกิดความมีผลประโยชน์ที่จะ

¹ กรมพล ทองธรรมชาติ "ข้อคิดเกี่ยวกับทางเลือกต่าง ๆ ในนโยบายต่างประเทศของไทย" เอกสารโรเนียวประกอบคำบรรยายที่สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

ป้องกันประเทศไทยให้รอดพ้นจากเจตนาร้ายของประเทศใหญ่อีกประเทศหนึ่ง¹ ตัวอย่างเช่น สมัยพระนารายณ์มหาราช แม้ว่าพระองค์พยายามผูกมิตรกับฝรั่งเศสในกรณีของไทยอาจถูกต่อต้านการุกราน แต่ในขณะที่เดียวกันพระองค์ก็ไม่พยายามที่จะทำอะไรที่เป็นการขัดผลประโยชน์ของฮอลันดาเช่นกัน นโยบายการวางตัวเป็นกลางดังกล่าวนี้ได้ดำเนินเรื่อยมา จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

อย่างไรก็ตามในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองนี้ สถานการณ์ระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก อันเป็นผลเนื่องมาจากญี่ปุ่นซึ่งกำลังเป็นมหาอำนาจในเอเชียได้พยายามแข่งขันกับฝ่ายสัมพันธมิตร ในการเป็นผู้นำของโลกและประเทศญี่ปุ่นก็พยายามทำสงครามเพื่อให้เอเชียเป็นของชาวเอเชีย แล้วจะสถาปนาวงศ์ไพบูลย์ร่วมกันแห่งมหาเอเชียบูรพาขึ้น² ดังจะเห็นได้จากคำขวัญที่ว่า "จงมั่นใจในพันธมิตร ร่วมรบจนโลหิตหยาดสุดท้าย" และ "เอเชียรวมจิตชีวิตหยา เอเซียแตกมิตรชีวิตสลาย"³ เพื่อตอบสนองนโยบายนี้ญี่ปุ่นจึงใช้กำลังและอุบายของตนเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร และเพื่อประสพผลสำเร็จในจุดมุ่งหมายดังกล่าว ประเทศญี่ปุ่นจึงมีความต้องการที่จะได้ประเทศต่าง ๆ ไว้เป็นบริวารหรือมิตร ซึ่งรวมถึงประเทศไทย เพื่อคอยสนับสนุนฝ่ายตนในการทำสงครามกับฝ่ายตรงข้าม

กรณีของประเทศไทย เมื่อต้องการมาเผชิญกับสภาพการณ์เช่นนี้ และสถานการณ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปจากสมัยก่อนมาก เพราะก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่สองนั้นประเทศญี่ปุ่นมีอำนาจมากขึ้นในเอเชีย และรัฐบาลไทยเชื่อว่าญี่ปุ่นจะต้องเป็นมหาอำนาจชาติใหม่

¹ กรมพล ท่องธรรมชาติ "นโยบายต่างประเทศของไทย" ใน หัวเลี้ยวหัวต่อของนโยบายต่างประเทศของไทย หน้า 6

² F.C. Jones, Japan's New Order in East Asia : The Rise and Fall 1937 - 1945, p. 21

³ กองประวัติศาสตร์ และพิพิธภัณฑสถาน กรมการศึกษาวิจัย กองบัญชาการทหารสูงสุด แผนที่ 1 แผนปกครอง เรื่องหลักการของไทยที่เกี่ยวกับญี่ปุ่น

ในเอเชียอาคเนย์แทนอังกฤษ และฝรั่งเศส รัฐบาลไทยจึงเกิดปัญหาในการตัดสินใจ¹
ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศเสียใหม่

ครั้นเมื่อสงครามเกิดขึ้นทั่วไปในทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย รัฐบาลของ
ประเทศไทยขณะนั้น ซึ่งมีจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศ
นโยบายเป็นกลางโดยมีการออกประกาศพระบรมราชโองการให้ปฏิบัติตามความเป็นกลาง
เมื่อวันที่ 5 กันยายน พุทธศักราช 2482² แต่แล้วการดำเนินนโยบายต่างประเทศใน
การรักษาความเป็นกลางของไทยได้ล้มเหลวลง เมื่อรัฐบาลทหารของญี่ปุ่นได้ส่งกำลัง
ทัพเข้าสู่ประเทศไทยในเช้าวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 พร้อมทั้งยื่นคำขาดต่อไทย
และรัฐบาลไทยภายใต้การนำของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ตกลงยินยอม
ให้กองทัพญี่ปุ่นใช้ประเทศไทยเป็นเส้นทางเดินทัพผ่านไปยังประเทศมลายูและพม่าของ
อังกฤษ³ ต่อมาในวันที่ 11 ธันวาคม ในปีเดียวกัน รัฐบาลไทยและญี่ปุ่นได้ลงนามใน
สัญญาพันธมิตร⁴ และในที่สุดก็ถึงจุดประทุขั้นสุดท้ายเมื่อรัฐบาลไทยประกาศสงครามกับ
อังกฤษและอเมริกาขึ้น วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485⁵ การกระทำครั้งนี้ถือเป็น

¹ แคมสัช นูมนนท์ "องค์ประกอบของนโยบายต่างประเทศของไทย : นโยบาย
ต่างประเทศของไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง" เอกสารโรเนียวประกอบคำบรรยาย

² "ประกาศพระบรมราชโองการให้ปฏิบัติตามความเป็นกลาง พุทธศักราช 2482"
ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 56 แผนกกฎหมาย (5 กันยายน 2482) หน้า 849

³ กระทรวงการต่างประเทศ, โตเกียว เรื่องสงครามโลกครั้งที่สอง (แปซิฟิก)
เล่มที่ 7.0.0.9-3-1 ลงวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 สนธิสัญญาไทย-ญี่ปุ่น (อ้างอิง
แคมสัช นูมนนท์ เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง หน้า 1)

⁴ กองบรรณ.สาร กระทรวงการต่างประเทศ, สงครามโลกครั้งที่สอง 2/2
หมู่ 16 "การประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่ และสหรัฐอเมริกาต่อประเทศไทย พ.ศ. 2484"

⁵ แคมสัช นูมนนท์ ล.ด. ใน "คำนำ"

เรื่องสำคัญยิ่งเพราะเป็นการตัดสินใจชะตาของบ้านเมือง เพื่อเปลี่ยนนโยบายความเป็นกลางของประเทศเป็นมิตรกับญี่ปุ่น¹ ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลไทยได้ตั้งใจไว้ว่าจะรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด² จากเหตุการณ์ช่วงนี้จึงนับได้ว่าเป็นจุดขายเบนของนโยบายต่างประเทศของไทย กล่าวคือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ไทยต้องเปลี่ยนนโยบายเป็นกลางของประเทศในอีกตีมาเป็นมิตรกับประเทศใดประเทศหนึ่ง และหลังสงครามโลกครั้งที่สองแล้วไทยก็ดำเนินนโยบายยึดมั่นและถ้อยตามมหาอำนาจเพียงชาติเดียว³ ด้วยสถานการณ์และนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วนี้เองไทยได้ดำเนินการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส เมื่อปี พ.ศ. 2484 โดยจะขอคืนแดนที่ฝรั่งเศสยึดไป คือดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงมาเป็นพรมแดนธรรมชาติ เพื่อป้องกันผู้ที่จะมารุกรานต่อไป⁴

ช่วงระยะเวลาทั้งกล่าวนี้อเองแสดงให้เห็นถึงการปรับนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงได้ชื่อว่าเป็นประเทศเล็กที่สามารถปรับและดำเนินนโยบายต่างประเทศได้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมได้ดีประเทศหนึ่ง จากการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถในการดำรงความเป็นเอกราชของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นจากการศึกษาการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงครามนี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยแล้ว ยังก่อให้เกิดแนวความคิดในการปรับปรุงการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยสมัยปัจจุบันและอนาคตให้เป็นไปตามความเหมาะสมอีกด้วย

¹หลวงวิจิตรวาทการ "เบื้องหลังฉากประกาศสงคราม" ตูทอง หน้า 22

²ครุณี บุญนิบาล บทบาทของไทยในสงครามโลกครั้งที่สอง หน้า 58

³กระมล ทองธรรมชาติ นโยบายต่างประเทศของไทย หน้า 70

⁴กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ การเรียกร้องดินแดนคืน แผ่นหมายเลข 3 อินโดจีนแผ่น 3 บันทึกหลวงสิทธิสยามการ ลงวันที่ 9 กันยายน 2483, จอมพล ป. พิบูลสงคราม อ้างจากการเรียกร้องดินแดนคืนนั้นไม่เพียงพเพื่อที่จะไถมาซึ่งดินแดนที่เสียไปคืนมาเท่านั้น แต่เพื่อป้องกันพรมแดนตะวันออกไว้จากการที่ญี่ปุ่นจะโจมตีภายหลังอีกด้วย (Jayakita K. Ray., Portraits of Thai Politics, p.10)

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2487 ที่สามารถรักษาเอกราชไว้ได้
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่มีส่วนสำคัญ ๆ ต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศในช่วงเวลานั้น
3. เพื่อศึกษาถึงนโยบายและวิธีการรักษาความเป็นกลางของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในระยะแรก
4. เพื่อศึกษาถึงนโยบายของรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในการนำประเทศไทยเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นในระยะหลัง

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลจากการศึกษาค้นคว้า การดำเนินนโยบายต่างประเทศสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม นี้จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดความรู้ ทางด้าน หากดำเนินนโยบายต่างประเทศให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
2. จะก่อให้เกิดแนวคิดที่จะนำไปวิเคราะห์หรือปรับปรุงการดำเนินนโยบายต่างประเทศสมัยปัจจุบัน และอนาคต

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาวิธีการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ระหว่าง พ.ศ. 2481-2487 ส่วนเวลาที่นอกเหนือไปจากช่วงนี้ จะนำมาศึกษาโดยสังเขป
2. ศึกษาถึงเสถียรภาพของรัฐบาล ต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศและอิทธิพลของสถานการณ์ระหว่างประเทศต่อการดำเนินนโยบายนั้น
3. ศึกษาถึงผลได้ และผลเสียของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงเวลานั้น

ข้อสมมุติฐานในการศึกษาครั้งนี้

1. จะได้ทราบถึงการดำเนินนโยบายทางประเทศของไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะสำเร็จสมตามความมุ่งหมายค่านั้นต้องอาศัยทั้งปัจจัยภายในและภายนอกประเทศเป็นส่วนประกอบสำคัญ
2. การดำเนินนโยบายทางประเทศสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องละจากความเป็นกลางไปเป็นมิตรกับญี่ปุ่นเพราะภาวะจำยอม และเป็นไปเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของรัฐ คือการพิทักษ์รักษาความดำรงอยู่ของรัฐ และมีลักษณะแผ่ขยายของการการเปลี่ยนแปลง
3. การดำเนินนโยบายทางประเทศสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ใช้เครื่องมือทางสันติ คือเครื่องมือทางการทูตช่วยการเจรจาเป็นส่วนใหญ่ พร้อมทั้งพยายามให้เกิดความดีความชอบตามที่รัฐบาลต้องการด้วยวิธีการต่าง ๆ

วิธีการศึกษาครั้งนี้

การศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ส่วนข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าจะใช้เอกสารชั้นต้น (Primary Sources) เป็นหลักและอาศัยเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ประกอบ

แหล่งที่ไปเอกสารในการศึกษาค้นคว้า

1. กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ
2. หอสมุดแห่งชาติ
3. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ
4. หอสมุดสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา
5. หอสมุดสำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

6. หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

7. แหล่งอื่น ๆ ฯลฯ

เอกสารที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. เอกสารชั้นต้น (Primary Sources)

1.1 เอกสารชั้นต้นที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

- 1.1.1 เอกสารเรื่องสงครามโลกครั้งที่สอง แฟ้ม WW 2/2 :
1(1) เรื่องเหตุการณ์ก่อนเริ่มต้นเมื่อญี่ปุ่นบุกประเทศไทย
- 1.1.2 เอกสารเรื่องสงครามโลกครั้งที่สอง แฟ้ม WW 2/2 :
2(8) จดตกลงระหวางไทยกับญี่ปุ่น
- 1.1.3 เอกสารเรื่องสงครามโลกครั้งที่สอง แฟ้ม WW 2/1 :
8(3) สงครามเอเซีย
- 1.1.4 เอกสารเรื่องสงครามโลกครั้งที่สอง แฟ้ม WW 2/1 :
9(1) เรื่อง "การปฏิบัติความความเป็นกลาง" หนังสือจากที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ลงวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2482
- 1.1.5 เอกสารเรื่องสงครามโลกครั้งที่สอง แฟ้ม WW 2/2 :
2(1) ตั้งกรรมการผสม
- 1.2 เอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้ว
 - 1.2.1 ราชกิจจานุเบกษา
 - 1.2.2 รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร
 - 1.2.3 ชาวโชนกการ
 - 1.2.4 หนังสือพิมพ์ประชาชาติ
 - 1.2.5 หนังสือพิมพ์ไทยใหญ่

2. เอกสารชั้นรอง (Secondary Sources)

2.1 หนังสือทั่วไป

2.1.1 คีเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง

2.1.2 แคมสุช นูมนนท์ เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง

อ.พิบูลสงคราม จอมพลป. พิบูลสงคราม 5 เล่ม

2.1.3 สิริ เปรมจิตต์ ญี่ปุ่นบุกเอเชียในสงครามโลกครั้งที่สอง

2.1.4 Virginia Thomson Thailand : The New Siam

2.1.5 F.C. Jones, Japan's New order in East Asia: The

Rise and Fall 1937 - 1945

2.2 วิทยานิพนธ์ และงานที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 กรุณี บุญภิบาล บทบาทของไทยในสงครามโลกครั้งที่

ที่สอง

2.2.2 ปรีดา ผูกพันธ์ นโยบายต่างประเทศของไทย

พ.ศ. 2473-2488

2.2.3 สดใส ชันติวรพงศ์ ประเทศไทยกับปัญหาอินโดจีน

ของฝรั่งเศส

2.2.4 Thamsook Numnonda. Thailand and Japanese,

1941 - 1945

2.2.5 Thodles E. Flood Japan's Relation with

Thailand : 1928 - 1941

2.3 วารสารต่าง ๆ

2.3.1 วารสารสังคมศาสตร์

2.3.2 วารสารประวัติศาสตร์

- จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
- Journal of Society

ฯลฯ

สรุป

บรรณานุกรม

บทคัดย่อ

สถานการณ์ทั่วไปของประเทศไทย

อาจกล่าวได้ว่า การรักษาเอกราชและความมั่นคงของประเทศไทยเป็นเป้าหมายในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ และเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญยิ่ง และไม่เป็นการกล่าวที่เกินจริงว่า ความสัมพันธ์กับต่างประเทศของไทย เป็นเรื่องของความพยายามที่จะรักษาเอกราชตลอดมา จากการศึกษาประวัติศาสตร์ของไทย พื้นฐานของการดำเนินนโยบายต่างประเทศนั้นได้แก่การไม่ฝักใฝ่ข้างใดข้างหนึ่ง และยอมรับรูสภาพความเป็นจริงของสถานการณ์ระหว่างประเทศ ซึ่งจะมีผลกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงและเอกราชของชาติ ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่รักษาเอกราชและบูรณภาพดินแดนอยู่ได้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของจักรวรรดินิยม ทั้งนี้เนื่องจากไทยมีชั้นเชิงในการทูต และสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นผล

ไทยมีนโยบายที่จะเป็นมิตรกับทุกประเทศ โดยไม่เคยตั้งข้อรังเกียจประเทศที่มาติดต่อขอหาความสัมพันธ์ว่าจะเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติหรือไม่ แต่เมื่อประเทศไทยได้รับการคุกคามจากอิทธิพลของต่างชาติ ไทยก็จะดำเนินนโยบายคุ้ยแหย่แห่งอำนาจ โดยแสวงหาพันธมิตรที่มีอำนาจเท่าเทียมกันหรือเหนือกว่ามาต้านอิทธิพลดังกล่าว แต่ไทยจะไม่ยอมผูกพันด้วยเป็นระยะเวลานาน หากนโยบายคุ้ยแหย่แห่งอำนาจไม่ประสบความสำเร็จ ไทยก็พร้อมที่จะดำเนินนโยบายโอนอ่อนผ่อนตาม ประจักษ์ตนได้ลุลม เช่น ในสมัยรัชกาลที่ 5 ไทยรู้ว่า อังกฤษ ฝรั่งเศส มีอิทธิพลในเอเชียอาคเนย์มากที่สุด และในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง จอมพล ป.พิบูลสงคราม รู้ว่าญี่ปุ่นมีอิทธิพลมากที่สุดในเอเชียอาคเนย์ และก็ได้ใช้นโยบายโอนอ่อนผ่อนตามให้แกมหาอำนาจแต่ละยุคนั้น ๆ เพื่อรักษาความปลอดภัยของประเทศ¹

¹ กมล สมวิเชียร "วัฒนธรรมทางการเมืองไทยกับการพัฒนาทางการเมือง"

ความเป็นกลางนับเป็นในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยมาแต่อดีตกาล ในระยะสงครามโลกครั้งที่สองไทยก็ได้วางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด แต่แล้วไทยก็ได้ สละความเป็นกลางตามประเพณีนั้นเสีย ผู้เขียนจะได้ศึกษาความล้มเหลวของความเป็นกลาง ดังกล่าว โดยพิจารณาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก สำหรับปัจจัยภายในจะได้พิจารณาถึงบทบาทของผู้นำ ความรู้สึกชาตินิยม ตลอดจนอุดมการณ์ และปัจจัยภายนอกซึ่งได้แก่นโยบายหรือท่าทีของประเทศที่มาเกี่ยวข้องกับ ไทย

ในการที่จะทำความเข้าใจกับเหตุการณ์แวดล้อมในขณะนั้น ซึ่งมีอิทธิพลต่อ การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในระยะนั้น ผู้เขียนจะได้บรรยายถึงเหตุการณ์ ทั่ว ๆ ไปภายในประเทศ และความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจในระยะนั้นคือ อังกฤษ ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น

สถานการณ์ทั่ว ๆ ไปในประเทศ

ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช เมื่อ พ.ศ. 2475 มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ประเทศไทยอยู่ในความปกครองของทหาร โดยเฉพาะหลัง ปี พ.ศ. 2481 เมื่อนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2481 ซึ่งเป็นเวลาเดียวกับ ที่กลุ่มทหารขึ้นมาใช้อำนาจทางการเมือง และกลุ่มพลเรือนลดอำนาจลง¹ ถ้าได้พิจารณา คณะรัฐมนตรีชุดหลวงพิบูลสงครามก็จะเห็นได้ชัดว่า หลวงพิบูลสงครามได้เข้ากุมอำนาจ และหน้าที่สำคัญ ๆ ไว้มอบทั้งหมด คือ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันทั่วไปว่า พันเอกหลวงพิบูลสงคราม เตรียมที่จะ

¹ Jayanta K. Ray. Portraits of Thai Politics. p. 26

รับเหตุการณ์ร้ายต่าง ๆ ที่จะอุบัติขึ้น ได้มีการมอบตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังให้หลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้แก่ นาวาเอกหลวงขำรัง นาวาสวัสดิ์ และต่อมาได้แต่งตั้งพันตรีหลวงโกวิท อกภัยวงศ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลวงพิบูลสงครามได้สนับสนุนพวกกลุ่มหนุ่ม ซึ่งได้รวมเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้นมารับตำแหน่งสำคัญ ๆ

สำหรับเหตุการณ์ภายใน การเคลื่อนไหวทางการเมืองในระยะนี้เป็นไปในลักษณะกวาดล้างศัตรูทางการเมือง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความเป็นปรปักษ์ทางการเมืองระหว่างหลวงพิบูลสงคราม กับพระยาทรงสุรเดช และการก้าวขึ้นสู่อำนาจและตำแหน่งสำคัญทางการเมือง ภายหลังจากการปราบกบฏบวรเดชของหลวงพิบูลสงคราม ทำให้กลุ่มนายทหารเก่า ๆ ไม่พอใจ ดังนั้นภายหลังจากที่พระยาพหล พหลพยุหเสนา ประกาศล้างมือจากวงการเมืองแล้ว ได้เกิดการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างพันเอกหลวงพิบูลสงคราม กับพันเอกพระยาทรงสุรเดช ทั้งสองฝ่ายต่างคิดที่จะฉกชิงซึ่งกันและกัน และในวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2482 หลวงพิบูลสงคราม ได้ออกคำสั่งจับกุมพวกที่คิดจะก่อการจลาจล และประหารชีวิตบุคคลสำคัญของรัฐบาล มีจำนวนที่ถูกพิจารณาคดีครั้งนี้ 50 คน ถูกตัดสินประหารชีวิต 18 คน และจำคุกตลอดชีวิตอีก 10 คน¹ จากเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้หลวงพิบูลสงคราม เริ่มขึ้นครองความเป็นใหญ่ทางการเมือง นอกจากนั้นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติเริ่มอ่อนแอลงด้วยความพยายามของฝ่ายบริหารให้ยึดบทเฉพาะกาล ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนประเภทสองอีก 10 ปี รวมเป็น 20 ปี การยึดบทเฉพาะกาลเช่นนี้แม้จะได้รับการคัดค้านและมีการอภิปรายกันอย่างรุนแรงในสภา แต่ในที่สุดฝ่ายบริหารก็ได้รับชัยชนะ ซึ่งย่อมจะพิจารณาได้ว่าการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งของพันเอกหลวงพิบูลสงครามครั้งนี้ เป็นก้าว

¹ "เรื่องของการเมือง" ประจักษ์ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2483 หน้า 8

สำคัญทางการเมือง และการปกครองของประเทศไทยที่เริ่มเข้าสู่วิถีการปกครอง ภายใต้การนำของคณะทหาร อำนาจอทางการเมือง ในการปกครองประเทศไทยจึงขึ้นอยู่กับ การควบคุมกำลังฝ่ายทหารไว้ได้

ความรู้สิทธิชาตินิยมในประเทศไทย

ความรู้สิทธิชาตินิยมในประเทศไทยปรากฏขึ้นประจวบเหมาะกับการที่ญี่ปุ่นขึ้นมา มีอิทธิพลในเอเชีย ในเวลาที่ชาติตะวันตกเริ่มอ่อนแอลง และเป็นแรงผลักดันให้เกิด การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 จากระบอบกษัตริย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งกลุ่มพลเรือนมีอำนาจร่วมกับกลุ่มทหารอยู่เพียงระยะหนึ่ง แต่หลังจากปี พ.ศ. 2481 กลุ่มทหารก็เข้ามามีอำนาจเต็มที่ รัฐบาลสมัยหลวงพิบูลสงครามและกำลังฝ่ายทหารได้เข้า ครอบงำการปกครองประเทศอย่างเข้มแข็ง ด้วยการดำเนินนโยบายชาตินิยมมาเป็นหลัก ในการต่อต้านชาวจีน ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศ และได้ครองอำนาจทางเศรษฐกิจ ของชาติ รัฐบาลได้จัดการเกี่ยวกับชาวจีนอย่างเข้มงวด มีการบังคับให้พลเมืองที่ไม่มี สัญชาติไทยอพยพออกไปอยู่นอกเขตจังหวัดบางแห่ง และนอกจากนั้นยังออกกฎหมายสงวน อาชีพสำหรับคนไทยไว้ถึง 21 ชนิด และยังได้ออกกฎหมายข้อบังคับต่าง ๆ ที่บังคับแม้ กระทั่งคนไทย จนทำให้ชาวไทยคิดเห็นกันไปว่าเป็นการคัดถอนเสรีภาพของพลเมืองและ มองเห็นว่าหลวงพิบูลสงครามเป็นเผด็จการ

จุดประสงค์อีกประการในการปลุกฝังความรู้สิทธิชาตินิยมให้กับประชาชน ก็ด้วยที่ เห็นว่านอกจากจะเป็นพลังเสริมสร้างความก้าวหน้าของชาติแล้ว ในสภาพที่โลกมีวิกฤตการณ์ สงคราม จะได้เป็นพลังในการต่อต้านเพื่อป้องกันประเทศชาติ จึงเป็นระยะที่ความรู้สิทธิ ชาตินิยมในหมู่คนไทยถูกกระตุ้นขึ้น

ความรู้สิทธิชาตินิยมของไทยดำเนินไปโดยที่ประชาชนได้รับการกระตุ้นด้วยเพลง ให้ระลึกถึงพี่น้องไทยที่อยู่ภายใต้การปกครองของต่างชาติ และเพื่อเป็นการส่งเสริมจิตใจ ของประชาชนทั่วประเทศที่พูดภาษาไทย ให้มีความรู้สิทธิชาตินิยม เพื่อความคงอยู่ของประเทศ

รัฐบาลจึงได้ประกาศ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2482 ซึ่งตรงกับวันชาติ ให้เรียกชื่อประเทศว่า "ประเทศไทย"¹

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจ

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอังกฤษ และฝรั่งเศส

ในบรรดาปัจจัยทั้งหลายซึ่งกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยนั้น เท่าที่ปรากฏชัดแจ้งก็คือความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ ซึ่งมีความสำคัญต่อประเทศไทยมาตั้งแต่อดีตต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 นโยบายต่างประเทศก็หาได้มีสาระสำคัญแตกต่างไปจากเดิมไม่ แนวนโยบายต่างประเทศไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปเลย นั่นคือนโยบายที่มีรากฐานจากการรักษาคู่สัญญาในเอเชียอาคเนย์ ถึงแม้ญี่ปุ่นจะเข้ามาแข่งขันอีกชาติหนึ่งภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ไม่ได้มีอะไรเปลี่ยนแปลงในแนวนโยบายหลักทางการทูต เพราะประเทศไทยยังคงแสวงหาวิถีทางที่จะดำรงไว้ซึ่งดุลย์ เพื่อต่อต้านกับอิทธิพลภายนอก²

เซอร์ โจซาย ครอสบี้ (Sir Josiah Crosby) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยและอังกฤษไว้ว่า "อังกฤษเป็นมหาอำนาจที่ตั้งมั่นอยู่ในสยามและผูกพันอยู่กับชาวสยามเป็นอย่างดี ตั้งแต่ พ.ศ. 2398 จนมาถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2484 ที่ญี่ปุ่นบุกไทย"³ แต่ความจริงนั้นประเทศไทยอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบในการคบค้ากับอังกฤษ

¹ "ประกาศให้เรียกชื่อประเทศว่าประเทศไทย" ราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่

8 ตุลาคม พ.ศ. 2482

² Sir Josiah Crosby. Siam : The Cross Roads. p. 50.

³ Ibid., p. 53

ก็จะเห็นได้จากการทำสนธิสัญญาทางพระราชไมตรี ใน พ.ศ. 2398 ซึ่งข้อตกลงตามสนธิสัญญาก่อให้เกิดปัญหาทั้งในทางอำนาจทางศาล และการคลังอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะหลังคำว่า "คนในบังคับ" ขยายครอบคลุมถึงชาวเอเชียทวาย และการจำกัดอัตราภาษีร้อยละสาม ทำให้รัฐบาลชาครายได้สำคัญ ๆ ที่จะนำมาใช้จ่ายในการบริหารแผ่นดิน สนธิสัญญานี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่เข้มข้นระหว่างรัฐบาลไทย และรัฐบาลของประเทศในยุโรป รวมทั้งญี่ปุ่น ซึ่งได้ทำสนธิสัญญากับประเทศไทย ในลักษณะเดียวกันกับสนธิสัญญาเบาริง และกว่าจะแก้ไขได้ก็กินเวลาหลายปี

เมื่อได้ทำสนธิสัญญาทางพระราชไมตรี พ.ศ. 2398 แล้ว ไทยก็ได้ลงนามทำสัญญากับฝรั่งเศส และต่อจากนั้นก็ทำสนธิสัญญากับชาติอื่น ๆ ติดต่อกันมาอย่างรวดเร็ว คือ สหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2399 เดนมาร์ก พ.ศ. 2401 โปรตุเกส พ.ศ. 2402 เนเธอร์แลนด์ พ.ศ. 2403 เยอรมนี พ.ศ. 2405 สวีเดน และนอร์เว พ.ศ. 2411 เบลเยียม พ.ศ. 2411 อิตาลี พ.ศ. 2411 ออสเตรีย ฮังการี พ.ศ. 2412 สเปน พ.ศ. 2413 ญี่ปุ่น พ.ศ. 2441 และรัสเซีย พ.ศ. 2442 การที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธย ในสัญญากับชาวตะวันตกหลาย ๆ ชาติอย่างรวดเร็ว เพื่อจะได้ไม่มีชาวตะวันตกชาติใดสำคัญที่สุด และตั้งตัวเป็นใหญ่เหนือชาติไทย¹ แต่ชาติที่มีอิทธิพลมากที่สุดในระยะนั้นคือ อังกฤษ และฝรั่งเศส ในขณะที่อังกฤษมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจ โดยยังไม่มียุทธศาสตร์เกี่ยวกับการเมือง ส่วนฝรั่งเศสซึ่งเข้ามาทำสนธิสัญญาเช่นเดียวกับที่ไทยทำกับอังกฤษ ก็มีที่กล่าวว่าจะครอบครองดินแดนทางตะวันออกของไทย

ในปี พ.ศ. 2410 เขมรทำสัญญายอมรับว่าเป็นรัฐในอารักขาของฝรั่งเศส ยกเว้นจังหวัดพระตะบองกับเสียมราฐ ซึ่งอยู่ในความครอบครองของไทย และเหตุการณ์

¹ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เจ้าชีวิต หน้า 400

ที่ไทยจำต้องยอมรับอำนาจของฝรั่งเศสว่าเป็นผู้ให้ความอารักขาแก่เขมร ใน พ.ศ. 2410 เป็นจุดเริ่มต้นของการที่ไม่สามารถตกลงกันเรื่องดินแดนแม่น้ำโขงตอนบน ระหว่างฝรั่งเศสกับไทย ซึ่งต่อมากลายเป็นกรณีพิพาท ในปี พ.ศ. 2448 ซึ่งไทยต้องยกดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศสโดยไม่มีเงื่อนไข รวมทั้งต้องจ่ายค่าเสียหายให้แก่ฝรั่งเศสเป็นเงินจำนวนมาก

ในปี พ.ศ. 2436 ฝรั่งเศสเรียกร้องสิทธิเหนือดินแดนของไทยทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขง อังกฤษไม่ปฏิเสธขอเรียกร้องนี้ แต่ยกปัญหาเรื่องสิทธิของสยาม ในดินแดนเหล่านี้ให้ฝรั่งเศสพิจารณา ถ้าหากขาดความสนับสนุนจากอังกฤษแล้วไทยไม่อาจจะต่อต้านฝรั่งเศสได้เลย ฝรั่งเศสได้เสนอขอเรียกร้องบังคับมากขึ้น ซึ่งฝ่ายไทยให้นำปัญหาเรื่องนี้เสนอต่ออนุญาโตตุลาการ แต่ฝรั่งเศสกลับส่งกองทัพยึดดินแดนของไทย ไทยขอความช่วยเหลือจากอังกฤษ แต่กลับได้รับคำตอบจากอังกฤษว่า อย่าทำให้ฝรั่งเศสต้องทำสงคราม ฝรั่งเศสรู้ว่าไทยไม่มีกำลังทหารจะต่อต้านได้ จึงได้ส่งเรือรบมาที่ปากน้ำเจ้าพระยาเมื่อกรกฎาคม พ.ศ. 2436 ได้เกิดการยิงโต้ตอบกัน และรัฐบาลฝรั่งเศสถือเป็นโอกาสที่จะเรียกร้องอย่างเข้มงวด รัฐบาลไทยได้ขอให้อังกฤษเจรจาลดหย่อนขอเรียกร้องกับฝรั่งเศส อังกฤษส่งเรือรบมาเพื่อคุมฝรั่งเศส ฝรั่งเศสให้สัญญากับอังกฤษว่าจะเคารพอเอกราชของไทย อังกฤษจึงชักชวนให้ไทยรับข้อเสนองของฝรั่งเศส รัฐบาลไทยไม่ได้ตอบรับทันที เพราะหวังว่าอังกฤษจะใช้อิทธิพลต่อฝรั่งเศสได้ ฝรั่งเศสจึงเตรียมกำลังปิดกั้นแม่น้ำเจ้าพระยา ไทยต้องยอมจำนน ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2436 แต่ฝรั่งเศสเพิ่มข้อเรียกร้องขึ้นอีก และในที่สุดไทยต้องยอมทำสัญญาตกลงตามข้อเรียกร้องทุกประการ เมื่อตุลาคม พ.ศ. 2436 เหตุการณ์ครั้งนี้ไทยต้องประสบกับความขมขื่นเป็นอันมากที่อังกฤษไม่ได้สนับสนุนไทยเลย¹

ในวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2439 รัฐบาลอังกฤษ และฝรั่งเศสได้ลงนามในความตกลงที่ลอนดอน ซึ่งรัฐบาลทั้งสองคำประกันเอกราชของไทยในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา²

¹Donald E. Neuchterlein. Thailand and The Struggle for Southeast Asia. p. 18 - 19.

²Sir Josiah Crosby. Siam : The Cross Roads. p. 60.

และต่อมาในปี พ.ศ. 2447 ฝรั่งเศสยังคงตั้งข้อเรียกร้องต่าง ๆ และตีความสนสัญญาใน พ.ศ. 2436 ไปในทางที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนมากที่สุด ไทยจึงจำต้องตกลงกับฝรั่งเศสอีกในปี พ.ศ. 2450 โดยยินยอมสละสิทธิ์เหนือเสียมราฐ และพระตะบองทั้งสิ้น เพื่อแลกเปลี่ยนกับกรณีที่ฝรั่งเศสยอมยกเลิกอำนาจศาลเหนือชาวเอเชียในบังคับของคนที่พำนักในไทย และปี พ.ศ. 2452 ไทยกับอังกฤษก็ได้ตกลงกันเช่นกรณีดังกล่าว โดยไทยยินยอมสละสิทธิ์เหนือแคว้น 4 แคว้นในมลายู คือ กลันตัน ตรังกานุ เคะ และปิลิส¹

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอังกฤษ และฝรั่งเศส ตลอดจนจะปรากฏความจริงข้อหนึ่งว่า ปัจจัยภายนอกคือนโยบายหรือท่าทีของประเทศอื่นที่เข้ามามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วย มีความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเล็ก ๆ เช่น ประเทศไทย ซึ่งกำหนดนโยบายเพื่อตอบโต้ท่าทีของมหาอำนาจที่มาติดต่อกับไทย ประเทศไทยอยู่ในฐานะเสียเปรียบ แต่โดยพระปรีชาอันสุขุมของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไทยจึงรักษาเอกราชไว้ได้โดยใช้วิธีร่วมมือกับชาติตะวันตก แทนที่จะต้านทานต่อสู้ ความสัมพันธ์กับอังกฤษไม่ราบรื่น แต่ความขัดแย้งต่าง ๆ ไม่ถึงขั้นที่จะประนีประนอมกันไม่ได้ ในขณะที่ฝรั่งเศสติดต่อกับชาวตะวันตก โดยมิวัตถุประสงค์ทางการเมือง ซึ่งอาจจะเป็นเพราะฝรั่งเศสเป็นชาติที่เริ่มการติดต่อค้าขายกับประเทศอื่น ๆ ในยุโรป ทำให้รู้สึกเสียเปรียบชาติอื่น ๆ จึงมีแผนการที่จะใช้กำลังหรือบางครั้งก็ใช้กำลังเป็นเครื่องบังคับให้ไทยยอมตามความประสงค์ของฝรั่งเศส ถ้าพิจารณาจากการคุกคามด้วยกำลังแล้ว อาจจะได้กล่าวได้ว่าฝรั่งเศสเป็นชาติที่เป็นภัยต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศไทยมากที่สุด²

¹Donold E. Neuchterlein. Thailand and the struggle for Southeast Asia. p. 20.

²กุลลดา เกษบุญชู "แบบแผนการทูตไทย" รวมบทความความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หน้า 125

ต่อมาได้มีการแก้ไขสัญญาระหว่างไทยและมหาอำนาจต่าง ๆ เมื่อ พ.ศ. 2480 และ พ.ศ. 2481 ด้วยความยินยอมของกันและกัน เป็นอันว่าไทยได้รับเสรีภาพอย่างเต็มที่ในทุกทาง รวมทั้งทางศาลที่ต่างประเทศเคยคุมอยู่ ประกอบกับได้มีการแก้ไขการเก็บภาษีการค้าได้ตามปรารถนา ก่อนหน้านั้นความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษกับไทยเป็นไปตามสนธิสัญญาการพาณิชย์และเดินเรือ ฉบับลงนามในลอนดอน เมื่อ พ.ศ. 2468 กับสัญญาฉบับหนึ่งซึ่งลงนามในวันเดียวกัน ว่าด้วยอาณาศาลในไทย อันเกี่ยวกับคนในบังคับอังกฤษ พ.ศ. 2480 สัญญาฉบับหลังใช้การไม่ได้ เว้นไว้แต่มาตรา 2 ของสัตยาบันที่แนบติดไว้ว่า กองสุลต่านลัทธิที่จะคัดค้านศาลไทย อีกห้าปีหลังจากออกประมวลกฎหมายไทย ซึ่งขณะนั้นกำลังร่างอยู่ สัญญาพาณิชย์และการเดินเรื่อนั้นรัฐบาลไทยบอกเลิกต่อมา และสิ้นสุดอายุลงเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480 มีสัญญาอังกฤษ-ไทย ฉบับใหม่แทน ให้ทั้งสองฝ่ายมีอำนาจเท่าเทียมกันเต็มที่ ลงนาม ณ วันที่ 23 พฤศจิกายน ศกนั้น และแลกเปลี่ยนสัตยาบันกัน ในเดือนกุมภาพันธ์ ปีต่อมา ข้อตกลงนี้ไม่ใช่เป็นการแก้สัญญาครั้งแรกที่สยามทำกับต่างชาติ แต่อังกฤษเป็นผู้สละสิทธิเอง เพราะขณะนั้นยังไม่มีประมวลกฎหมายไทย อย่างสมบูรณ์ รัฐบาลไทยได้พยายามอย่างยิ่งในอันที่จะปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และรู้สึกยินดีเมื่อรัฐบาลอังกฤษตกลงเต็มใจสละสิทธินั้น เมื่อทำสัญญาการพาณิชย์ และการเดินเรือ โดยมีข้อแม้ว่ารัฐบาลไทยจะต้องออกกฎหมายภายในสิบสองเดือน และในกรณีที่มีการขัดแย้งกันทางกฎหมายเกิดขึ้น ต้องถือกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีบุคคลเป็นหลัก บังรวมถึงกฎหมายที่ว่าด้วยสัญชาติและสถานะของบุคคล การกระทำดังกล่าวนี้เป็นไปอย่างรวดเร็ว ด้วยการแลกเปลี่ยนบันทึกกันระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ และอัครราชทูตอังกฤษ ลงวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480 วันเดียวกับที่ลงนาม ในสัญญาการพาณิชย์ และการเดินเรือ ฉบับใหม่ ด้วยเหตุนี้เองอังกฤษจึงไม่เป็นประเทศต่างชาติประเทศแรกเท่านั้นที่เริ่มสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในสยาม แต่ก็เป็นประเทศแรกด้วยที่บอกเลิกระบบนี้อย่างสมบูรณ์ และ

80 ปีต่อมาไทยสามารถชักชวนมหาอำนาจอื่น ๆ ให้ทำการสละสิทธิ์ถึงสุลต่านนี้ด้วย¹

ไทยได้เจรจาเปลี่ยนแปลงสนธิสัญญาที่เคยบีบบังคับไทยให้เป็นสัญญาที่มีความเสมอภาค ก่อนที่มหาอำนาจตะวันตกจะอ่อนกำลังลงเพราะสงครามโลก ประเทศต่าง ๆ ที่ทำสัญญากับ ไทยกับไทยมี 13 ประเทศด้วยกัน รวมทั้งสนธิสัญญากับฝรั่งเศส พ.ศ. 2480 และ สนธิสัญญากับญี่ปุ่นใน พ.ศ. 2480 ตามสนธิสัญญาเหล่านี้ประเทศไทยได้อิสรภาพในเรื่อง อำนาจการศาลและการเก็บภาษีอากรกลับคืนมาโดยเต็มที่ ศาลยุติธรรมของไทยชำระคดี ชาวต่างประเทศได้เหมือนกับคนไทย ส่วนศาลการและภาษีอากรอย่างอื่นก็เก็บได้ตามที่ เห็นสมควร จะเอาบุคคลทั้งปวงที่เกิดในประเทศไทยไว้เป็นคนชาติไทยก็ได้ และจะสงวน ที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดินที่ยังไม่มีเจ้าของไว้ให้แก่คนที่เป็นคนชาติไทยก็ได้ ประเทศไทย จึงเป็นเอกราชโดยสมบูรณ์² สรุปความก็คือบรรดาสนธิสัญญาใหม่เป็นแบบเดียวกับที่อารยประเทศ ทำต่อกัน กล่าวคือ ให้ผลประโยชน์อย่างชาติที่ได้อ่อนแอเพราะเหตุในเรื่องการค้าและการพาณิชย์ และให้ผลประโยชน์อย่างชาติพื้นเมือง ในเรื่องภาษีอากร

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

ประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นได้มีสัมพันธ์ไมตรีสืบมาช้านานตั้งแต่ พ.ศ. 2136 ในรูปการค้าคอค้าขาย แต่สัมพันธ์ไมตรีระหว่างสองประเทศหยุดงักไปนานกว่า 2 ศตวรรษ เนื่องจากญี่ปุ่นดำเนินนโยบายปิดประเทศ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2439 จึงเริ่มติดต่อกัน อีกครั้ง เมื่อมองกุโนเงะประวัติศาสตร์แล้ว ญี่ปุ่นเปรียบเสมือนผู้ก้าวเข้ามาใหม่ในการเมือง ระหว่างประเทศของไทย เพราะก่อนหน้านี้ญี่ปุ่นไม่มีบทบาทสำคัญในประเทศไทย แม้ว่าญี่ปุ่น

¹ Sir Josiah Crosby. Siam : The Cross Roads. p. 56.

² คีเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง หน้า 30

จะรบนรุตเขี้ยวคราวสงคราม ปี พ.ศ. 2447 ค่อม่าญี่ปุ่นเริ่มมีกำลังทางทหารเข้มแข็ง และการที่มีสินค้าออกมา ทำให้ญี่ปุ่นอยู่ในฐานะเช่นเดียวกับประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ ของโลก¹

ในปี พ.ศ. 2466 ญี่ปุ่นทาสสนธิสัญญาใหม่กับไทย โดยมีหลักการเช่นเดียวกับสนธิสัญญาที่ไทยทำกับฝรั่งเศสและอังกฤษ และเมื่อ พ.ศ. 2480 ซึ่งไทยได้เจรจาทำสนธิสัญญาใหม่กับนานาประเทศ ญี่ปุ่นก็ได้ตกลงทำสนธิสัญญาใหม่เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ คือสนธิสัญญาเสมอภาค หลักการถอยทีถอยอาศัยต่อกัน หลักความเป็นธรรม และหลักคุณประโยชน์แก่กัน ให้ผลปฏิบัติอย่างชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่งในเรื่องการพาณิชย์ และการเดินเรือ ตลอดจนให้ผลปฏิบัติอย่างชาติพื้นเมืองในเรื่องภาษีอากร

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ในการที่ไทยไม่ยอมออกเสียงประชามติญี่ปุ่นว่าเป็นผู้รุกรานในกรณีแมนจูเรีย พ.ศ. 2475 ญี่ปุ่นก็เลยถือโอกาสประกาศว่าการที่ไทยไม่ออกเสียงคือการสนับสนุน² แต่ท่าทีของรัฐบาลไทยในกรณีนี้ เพียงแต่ไทยมองเห็นว่าญี่ปุ่นกำลังเปลี่ยนการดำเนินการของคนทางตะวันออกไกล อย่างท้าทายกับมหาอำนาจตะวันตก ไทยไม่ได้เข้าข้างญี่ปุ่น แต่ได้พยายามกระทำการโดยมิให้เป็นการต่อค่าน³ ทั้งนี้เป็นเพราะไทยเริ่มตระหนักแล้วว่านอกจากอังกฤษ และฝรั่งเศสแล้วญี่ปุ่นเป็นชาติที่ไม่ควรเป็นปรปักษ์ด้วย

¹ Sir Josiah Crosby. Siam : The Cross Roads. p. 62

² คีโรก ชัยนาม ประวัติศาสตร์การทูตภายหลังมหาสงครามโลกครั้งที่ 1

³ Sir Josiah Crosby. op. cit. p. 63

กติกาสัญญาไมรุกรานระหว่างประเทศไทยกับอังกฤษ ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น

ในขณะที่เกิดสงครามในยุโรปประเทศไทยได้ประกาศแสดงความเป็นกลาง* และนายกรัฐมนตรีได้กล่าวสุนทรพจน์แก่ประชาชนชาวไทยทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2482 มีข้อความสำคัญตอนหนึ่งว่า "รัฐบาลมีนโยบายที่จะรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด"¹

/ การที่รัฐบาลเลือกดำเนินนโยบายเป็นกลางนั้นเป็นความตั้งใจรักษาความเป็นกลางอย่างแท้จริง เพราะไม่ปรารถนาที่จะเข้าพัวพันกับฝ่ายใด และต้องการดำรงความสัมพันธ์อย่างราบรื่นกับชาติมหาอำนาจในขณะนั้น ในการประชุมผู้บัญชาการทหารอังกฤษและฝรั่งเศสที่สิงคโปร์ ในปี พ.ศ. 2482 ด้วยเรื่องที่ประเทศทั้งสองจะร่วมมือกันต่อต้านภัยจากญี่ปุ่นได้อย่างไร ทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสยังไม่แน่ใจในประเทศไทย จึงได้ทาบทามไทย แต่ไทยก็วางท่าที่เป็นกลาง ซึ่งทำให้ทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสตกลงในที่ประชุมก็คือ ถ้าเกิดการรบกับญี่ปุ่น ทั้งสองประเทศจะเข้าแทรกแซงประเทศไทย โดยใช้คำว่า "ประกันอิสรภาพของประเทศไทย" ซึ่งข้อนี้ญี่ปุ่นก็ทราบ² และเพื่อหลีกเลี่ยงการเข้าผูกพันจนก่อให้เกิดศัตรูใกล้ประเทศ กับโดยที่ประเทศไทยตระหนักแน่ชัดว่าการเข้ามาใช้อำนาจของญี่ปุ่นในตะวันออกไกล จึงได้เจรจาทำกติกาสัญญาไมรุกรานระหว่างไทย อังกฤษ ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น พร้อมกันทั้งสามประเทศ

* ดูประกาศพระบรมราชโองการให้ปฏิบัติตามความเป็นกลาง พ.ศ. 2482

ในภาคผนวก

¹ กรมโฆษณาการ ข่าวโฆษณาการ ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 (ฉบับพิเศษ) วันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2482 หน้า 22

² หลวงวิจิตรวาทการ บันทึกเรื่องราวของประเทศไทยในสงครามคราวนี้

การเจรจาทำกติกาสัญญาไม่รุกรานกันนี้มีข้อน่าสังเกตอยู่ว่า ฝรั่งเศสได้จัด อัครราชทูตฝรั่งเศส นายปอล เลปัสซีเยร์ ที่กรุงเทพฯ เป็นผู้ทาบถาม พลตรีหลวงพิบูลสงคราม ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ขอทำกติกาสัญญาไม่รุกรานกันเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2482 ก่อนเกิดสงครามคานูยุโรปไม่กี่วัน เมื่อพลตรีหลวงพิบูลสงครามนำเรื่องปรึกษาในคณะรัฐมนตรี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเรียนจากฝรั่งเศส คณะรัฐมนตรีจึงเห็นชอบด้วย ทั้ง ๆ ที่รู้กันว่าฝรั่งเศสอ่อนกำลังลงและจะแพ้เยอรมนีอยู่แล้ว ฝ่ายไทยได้ตอบตกลงไปว่ายินดีจะทำกติกาคง แต่ขอให้ทำความเข้าใจในเรื่องพรมแดนแม่น้ำโขง ให้ถูกต้องตามหลักร่องน้ำลึก ซึ่งเป็นหลักตามกฎหมายระหว่างประเทศ เพราะพรมแดนแม่น้ำโขงทั้งแม่น้ำเป็นของฝรั่งเศส แม่น้ำนั้นเมื่อจะถือเป็นพรมแดนระหว่างประเทศแล้วต้องเอาร่องน้ำลึกเป็นพรมแดนจึงจะยุติธรรม และเพื่อให้แม่น้ำโขงเป็นพรมแดนตลอดไป จึงขอคืนแดนสองส่วนคือ ตอนบน และตอนล่างของลุ่มแม่น้ำโขง หลังจากรื้ออยู่ยาวนาน รัฐบาลฝรั่งเศสก็ได้ตอบตกลงในหลักการ และในที่สุดการลงนามในกติกาสัญญาไม่รุกรานกับฝรั่งเศสที่วังสวนกุหลาบ เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2483 เวลา 10.00 น. ก่อนกองทัพอเยอรมันบุกเข้าปารีสเพียง 2 วัน สำหรับข้อตกลงแก้ไขเรื่องพรมแดนแม่น้ำโขงนั้น ฝรั่งเศสแจ้งผลว่า จะจัดส่งคณะกรรมการมาเจรจาในเรื่องนี้ให้เป็นไปตามความยุติธรรม แต่ก็ไม่จัดส่งมาทั้ง ๆ ที่ฝ่ายไทยได้เร่งให้ส่งคณะกรรมการมาจนเป็นกรณีเรียกร้องคืนแดนคืน เกิดปะทะกันขึ้นทางชายแดน¹

สำหรับทางด้านอังกฤษนั้นไทยได้พิจารณาเห็นว่า เป็นประเทศที่มีดินแดนติดต่อกับประเทศไทย คือ สหพันธรัฐมลายู และพม่า ซึ่งขณะนั้นยังเป็นของอังกฤษอยู่ ควรจะพิจารณาเสียด้วย เพราะขณะนั้นเกิดสงครามคานูยุโรปแล้ว อังกฤษเป็นพันธมิตรกับฝรั่งเศส ในขณะเดียวกันญี่ปุ่นแม้จะอยู่ห่างกับไทย แต่เป็นฝ่ายอักษะ คือ พวกเยอรมัน และอิตาลี

¹ คีรีก ชัยนาม ประวัติศาสตร์การทูตภายหลังมหาสงครามโลกครั้งที่ 1

คนละค่ายกับอังกฤษ และฝรั่งเศส เพื่อป้องกันการระแวงจากทุกฝ่าย จึงควรเจรจากับ
ญี่ปุ่นด้วย¹

ด้วยเหตุนี้รัฐบาลไทยจึงเสนออัครราชทูตอังกฤษ เซอร์ โจเซฟ กรอสบี ที่
กรุงเทพฯ ว่า รัฐบาลไทยกำลังเจรจาทำกติกาสัญญาไม่รุกรานกับฝรั่งเศส ฉะนั้นโดยที่
อังกฤษก็เป็นประเทศที่มีดินแดนติดต่อกับไทย จะสนใจทำกติกาย่างฝรั่งเศสหรือไม่
ถ้าสนใจ รัฐบาลไทยก็ยินดีเจรจาดู² ซึ่งฝ่ายอังกฤษยอมตกลงและได้มีการลงนามใน
กติกาสัญญาไม่รุกรานกับอังกฤษที่วังสวนกุหลาบ วันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2483 เวลา
11.40 น.

การที่อังกฤษทำสัญญาไม่รุกรานกับไทย ก็เพื่อรักษาอิทธิพลทางการค้าของอังกฤษ
เอาไว้ และต้องการดึงไทยให้พ้นจากอิทธิพลของญี่ปุ่น ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์ต่อไทย
เพราะเป็นการส่งเสริมฐานะการต่อรองของไทยในการเผชิญฐานะกับญี่ปุ่น แสดงว่าไทย
ก็มีฐานะทัดเทียม และเป็นชาติอิสระ

ทางฝ่ายญี่ปุ่นนั้น เมื่อรัฐบาลไคยีนบันทึกรายงานของเดียนกันให้แก่อัครราชทูต
ญี่ปุ่น นายมูราอิที่กรุงเทพฯ ในตอนแรกญี่ปุ่นไม่สนใจ แม้กระทั่งอังกฤษ และฝรั่งเศส
ตกลงกันแล้ว รัฐบาลญี่ปุ่นก็ยังไม่ตอบประการใด เนื่องจากญี่ปุ่นเห็นว่าไม่ค่อยจะมี
ประโยชน์เกี่ยวข้องกันนัก เพราะดินแดนไม่ติดต่อกัน อีกประการหนึ่งญี่ปุ่นเกรงว่าเยอรมัน
และอิตาลีจะเข้าใจผิด เพราะญี่ปุ่นไม่เคยทำสัญญากับใครเลย แต่ในที่สุดก็แจ้งว่ารัฐบาล
ญี่ปุ่นตกลงในหลักการเรื่องทำสัญญาไม่รุกราน แต่ขอแก้ไขร่างสัญญาที่ฝ่ายไทยเสนอไป

¹ ภิเษก ชัยนาม ประวัติศาสตร์การทูตภายหลังมหาสงครามโลกครั้งที่ ๒

² หลวงวิจิตรวาทการ บันทึกเรื่องฐานะของประเทศไทยในสงครามคราวนี้

โดยชี้แจงเหตุผลว่าไม่อาจมีข้อความทำนองเดียวกันกับอังกฤษ และฝรั่งเศส และขอ
ทำสัญญาที่กรุงโตเกียว ซึ่งฝ่ายไทยไม่ขัดข้อง ในที่สุดก็ได้มีการลงนามในสนธิสัญญากับ
ญี่ปุ่นว่าด้วยการจำเวฬุสัมพันธไมตรี และเคารพบูรณภาพ อาณาเขต แห่กันและกัน
ในวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2485 ณ กรุงโตเกียว ระหว่างนายอาริตา รัฐมนตรี
ว่าการต่างประเทศญี่ปุ่นกับพระยาศรีเสนา อัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียว *

สาระสำคัญของกติกาสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกันกับอังกฤษ และฝรั่งเศส พอสรุป
ได้ดังนี้

1. ภาคแต่ละฝ่ายจะไม่ทำสงครามซึ่งกันและกัน หรือใช้กำลังซึ่งกัน
และกันโดยลำพังหรือรวมกับประเทศอื่น ๆ และจะเคารพบูรณภาพอาณาเขตของแต่ละฝ่าย
2. ภาคแต่ละฝ่ายจะไม่ช่วยชาติอื่น ซึ่งทำสงครามกับภาคหนึ่งภาคใด
3. ภาคแต่ละฝ่ายจะเคารพอธิปไตยหรืออาณาเขตของอีกฝ่าย แต่สำหรับ
ฝรั่งเศสมีหนังสือแลกเปลี่ยน^{**} ซึ่งกันและกันว่าเขตแดนตามลำแม่น้ำโขงจะต้องเป็นไป
อย่างไรโดยแน่ชัด ส่วนปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับความยุ่งยากในการปกครองและปัญหาที่
ค้างคางอยู่ก็จะรับเจรจากันให้เสร็จสิ้นไป¹

สำหรับปัญหาที่ทำกับญี่ปุ่นนั้นเนื่องจากญี่ปุ่นไม่ยอมทำตามแบบที่ทำกับอังกฤษ และ
ฝรั่งเศส จึงได้เปลี่ยนรูปแบบ มีสาระสำคัญดังนี้

1. จะเคารพบูรณภาพอาณาเขตแห่งกันและกัน
2. จะรักษาไว้ซึ่งการติดต่อกันฉันมิตร เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารและ

* ตัวยกติกาสัญญาทั้งสามฉบับ และหนังสือแลกเปลี่ยน เรื่อง การจะปรับปรุง
เส้นเขตแดนในแม่น้ำโขงฝรั่งเศส มีปรากฏในภาคผนวก

** ดูหนังสือแลกเปลี่ยนในภาคผนวก

¹ ติเรก ชัยนาม ประวัติศาสตร์การทูตไทยหลังมหาสงครามโลกครั้งที่ 1

ปรึกษาหารือกันในปัญหาข้อหนึ่งข้อใด เกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วมกัน อันจะพึงมีขึ้น

3. ถ้าอัครราชทูตชาติอื่นโจมตี อัครราชทูตอีกฝ่ายหนึ่งจะไม่ช่วยเหลือแก่
อัครราชทูตที่กล่าวนั้น

จะเห็นได้ว่ามีสาระสำคัญต่างจากสัญญาที่ทำกับอังกฤษ และฝรั่งเศส อยู่ในข้อ 2 ซึ่งทูตอังกฤษได้ซักถามนายคิเรก ชัยนามว่าเป็นพันธมิตรกันหรือไม่ และได้รับคำตอบว่าที่ญี่ปุ่นขอให้มิถุนายนนี้ก็โดยอ้างเหตุผลว่าไม่อยากจะให้มีสัญญาแบบอังกฤษ หรือฝรั่งเศส และฝ่ายไทยก็เห็นว่าไม่ผูกพันในทางการทหารแต่อย่างใด¹

กติกาสัญญาระหว่างไทยกับอังกฤษ และสัญญาระหว่างไทยกับญี่ปุ่นนั้น รัฐบาลคู่สัญญาต่อมาได้เปลี่ยนสัตยาบัน ฉะนั้นสัญญาทั้งสองฉบับนั้นจึงเป็นใช้บังคับ ส่วนกติกาสัญญากับฝรั่งเศสนั้น รัฐบาลไทยต่อมายังไม่ได้ให้สัตยาบัน เนื่องจากฝ่ายไทยได้ขอให้ฝรั่งเศสสัญญาว่าจะประชุมเสวนพรมแดนทางแม่น้ำโขงให้เป็นไปตามกฎหมายหลักระหว่างประเทศ แต่ฝรั่งเศสไม่ตกลงด้วย ความขัดแย้งระหว่างฝรั่งเศสกับไทยในการขอปรับปรุงเส้นเขตแดนนี้ เป็นมูลเหตุไปสู่กรณีพิพาทอินโดจีน ซึ่งจะกล่าวในบทต่อไป

* ดูตัวบทกติกาสัญญาในภาคผนวก

¹ คิเรก ชัยนาม ประวัติศาสตร์การทูตภายหลังมหาสงครามโลกครั้งที่ 1 หน้า 31

นโยบายเกี่ยวกับอินโดจีน

การเจรจาโดยสันติระหว่างไทยกับฝรั่งเศสเกี่ยวกับอินโดจีน

ในการลงนามกติกาสัญญาไม่รุกรานกับฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2483 นั้น นายกรัฐมนตรีได้กล่าวคำปราศรัยซึ่งแสดงให้เห็นความตั้งใจอันแน่วแน่ในการดำเนินนโยบายของความเป็นมิตรซึ่งไทยมีต่อฝรั่งเศสว่า

ประการที่ 1 ไม่ต้องการอะไรในสากลโลกยิ่งไปกว่าความยุติธรรมและสันติสุข ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงแสดงต่อหน้าท่านบัดนี้ว่า ข้าพเจ้ามีความยินดีอันเหลือที่ ได้ลงนามกติกาสัญญาไม่รุกรานกันฉบับนี้ นอกจากจะเป็นการปรีวิตรตามวัฒนธรรมของเราทั้งสองแล้วยังได้มีโอกาสแสดงจิตใจของเราในการรักษาธรรม และสันติแผ่ไปในสากลโลกอีกด้วย...¹

เหตุการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศได้ผันแปรไปอย่างรวดเร็ว สองวันหลังจากที่ไทยลงนามในกติกาสัญญาไม่รุกรานกับฝรั่งเศส กองทัพเยอรมันก็บุกเข้ากรุงปารีส และวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2483 ฝรั่งเศสลงนามสงบศึกกับเยอรมนี และในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2483 ฝรั่งเศสก็ลงนามกับอิตาลี เป็นอันว่าฝรั่งเศสได้สิ้นสุดความเป็นเอกราช

¹กรมโฆษณาการ ข่าวโฆษณาการ ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2483 หน้า 632

ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2483 นี้ พันเอกหลวงพิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวทางวิทยุกระจายเสียงถึงความสัมพันธ์ของไทยและฝรั่งเศสว่า

เนื่องจากเหตุการณ์สำคัญในระยะนี้มีผู้ร่วมชาติซึ่งสนิทกับเพื่อนบ้านของเราทางอินโดจีนได้สอบถามข้าพเจ้า ขอร้องขอให้เพื่อนร่วมชาติที่รักจงลืมความหลังเสีย โดยถือว่าเรื่องเก่าเป็นเรื่องฝันร้าย ขอให้เพื่อนร่วมชาติที่รักจงสงสารและเห็นอกเห็นใจในฝรั่งเศสมิตรของเรา...¹

ในวันเดียวกันนี้สถานีวิทยุไซ่งอนประกาศขอบคุณไทยในไมตรีจิตของไทย²

จะเห็นได้ว่าฝรั่งเศสเองก็ทราบดีว่านโยบายของไทยคือการรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีต่อฝรั่งเศสทั้ง ๆ ที่ฝรั่งเศสพ่ายแพ้สงครามในยุโรป รัฐบาลไทยไม่ประสงค์จะคอยฉวยโอกาสซ้ำเติมและหวังว่าฝรั่งเศสจะรักษาสัญญาตามที่ได้ตกลงกันไว้ก่อนจะลงนามในกติกาสัญญาไม่รุกรานกันเกี่ยวกับการขอปรับปรุงเส้นเขตแดนตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศและความเป็นธรรม ซึ่งจะมีผลบังคับใช้ก่อนการแลกเปลี่ยนสัตยาบัน ซึ่งในชั้นแรกฝรั่งเศสได้ตอบรับว่าจะส่งผู้แทนชั้นเอกอัครราชทูตมาเจรจากับไทย แต่เดือนกรกฎาคม และสิงหาคมก็ผ่านไปโดยที่ฝรั่งเศสไม่ได้พยายามที่จะปฏิบัติตามข้อตกลง³

ในระหว่างนี้เองเหตุการณ์ในอินโดจีนก็เริ่มตึงเครียด ญี่ปุ่นฉวยโอกาสตอนที่ฝรั่งเศสอ่อนแอและกำลังยอมแพ้เยอรมนี โดยในวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2483 รัฐบาลญี่ปุ่นยื่นบันทึกต่อรัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศสให้ปิดพรมแดนระหว่างจีนกับอินโดจีน และอนุญาตให้

¹กรมโฆษณาการ ข่าวโฆษณาการ ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2483 หน้า 829

²Luang Vichits Vadakarn. Thailand's case. p. 44.

³Ibid.

ญี่ปุ่นส่งผู้ตรวจการไปควบคุมเพื่อให้แน่ใจว่ารัฐบาลจีนที่จงกิงจะไม่ได้รับความช่วยเหลือในการทำสงคราม วันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2483 รัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศสได้ตอบว่าได้ปิดพรมแดนแล้วและห้ามการลำเลียงแก๊สโซลีนและรถบรรทุกเข้าไปในจีน และยินยอมให้มีผู้ตรวจการของญี่ปุ่น พอวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2483 รัฐบาลญี่ปุ่นได้ส่งคณะทหารโดยมี นายพลนิชิฮาระเป็นหัวหน้ามายังเมืองฮานอยและเข้ายึดเมืองท่าไฮฟอง ฮาเกียง เลาเก ไค่บาง ลังซอน และป๋องบายาร์ต¹

ในระหว่างนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงในญี่ปุ่น ได้มีการจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2483 มีเจ้าชายโคเนเอะ เป็นนายกรัฐมนตรี โยสุเกะ มัตสึโอะตะ เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ และนายพล ทิเคกิ โตโจ เป็นรัฐมนตรีทหารบก² รัฐบาลชุดนี้มีความต้องการรวมอินโดจีนเข้าไปไว้ในบริเวณวงศัฟพูลัยแห่งมหาเอเซียบูรพา ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ ญี่ปุ่นปรารถนาในทวีปอากรธรรมชาติ ข้าว ยาง ถ่านหิน และกำมะถัน และถ้าญี่ปุ่นสามารถตั้งกองทัพอินโดจีนสำเร็จก็ไม่เพียงแต่ดำเนินการกับจีนได้อย่างเต็มที่ แต่อาจจะมุ่งมาทางใต้เมื่ออังกฤษอ่อนกำลังลง³

นายพลกาตารุ ผู้สำเร็จราชการอินโดจีนร้องขอความช่วยเหลือไปยังรัฐบาลอังกฤษและรัฐบาลอเมริกาเพื่อต้านทานการปฏิบัติการของญี่ปุ่นเมื่อเดือนมิถุนายน แต่ไม่เป็นผล รวมทั้งการขอซื้อเครื่องบินและอาวุธต่าง ๆ จากอเมริกาก็ล้มเหลวเช่นกัน ดังนั้นในกลางเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2483 เมื่อนายพลนิชิฮาระ ร้องขอต่อผู้สำเร็จราชการอินโดจีน

¹F.C. Jones. Japan's New Order in East Asia : Its Rise and Fall 1937 - 1945. p. 70.

²John Taland, The Rise and The Decline and Fall of The Japanese Empire 1936 - 1945. p.60.

³F.C. Jones. op cit, p 224

เพื่อให้ญี่ปุ่นมีสิทธิตั้งฐานทัพอากาศและมีสิทธินำทหารผ่านไประมา ผู้สำเร็จราชการอินโดจีน จึงจำต้องยอมรับที่จะให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่น ห้ามการผ่านของกองทัพจีน และให้สิทธิพิเศษ ด้านการค้า แต่ท้ายเบื้องว่าเรื่องการเข้ายึดครองทางทหารนั้นให้รัฐบาลญี่ปุ่นเจรจาโดยตรง กับรัฐบาลฝรั่งเศส¹ รัฐบาลญี่ปุ่นจึงเจรจากับรัฐบาลฝรั่งเศส โดยผ่านเอกอัครราชทูตฝรั่งเศส ประจำกรุงโตเกียว ในขั้นต้นรัฐบาลฝรั่งเศสปฏิเสธว่า ถ้าหากปฏิบัติตามที่ญี่ปุ่นต้องการก็ เท่ากับฝรั่งเศสร่วมกับญี่ปุ่นทำสงครามกับจีน² รัฐบาลฝรั่งเศสซึ่งมองไม่เห็นหนทางที่จะ ได้รับความช่วยเหลือต้านทานอำนาจญี่ปุ่นจากประเทศใดทั้งสิ้น³ และรัฐบาลอเมริกาเอง ถึงจะประท้วงญี่ปุ่นหลายครั้งในเรื่องบีบคั้นอินโดจีน แต่ก็ไม่สามารถจะให้ความช่วยเหลือ ทางทหารได้ เพราะเกรงว่าจะจะเป็นเหตุของสงคราม⁴ ฉะนั้น ในวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2438 ก็ได้มีการแลกเปลี่ยนหนังสือระหว่างทูตฝรั่งเศสที่กรุงโตเกียวกับรัฐมนตรี ต่างประเทศญี่ปุ่น โดยฝรั่งเศสยอมรับว่าญี่ปุ่นมีประโยชน์ส่วนใดส่วนเสียสำคัญในด้านการ เมืองและทางเศรษฐกิจในตะวันออกไกล และฝรั่งเศสยอมให้ญี่ปุ่นมีเอกสิทธิพิเศษในด้าน เศรษฐกิจของอินโดจีนยิ่งกว่าประเทศอื่น ๆ อินโดจีนยอมให้ญี่ปุ่นมีเอกสิทธิพิเศษในกิจการ ทหาร ทั้งนี้เพราะเพื่อให้การรบพุ่งระหว่างจีนกับญี่ปุ่นสิ้นสุดลงและญี่ปุ่นจะไม่ใช้สิทธิในทาง ทหารอย่างกว้างขวาง รัฐบาลฝรั่งเศสมอบให้ผู้นับราชการทหารฝรั่งเศสในอินโดจีนตกลง รายละเอียดกับผู้นับราชการทหารญี่ปุ่นที่ฮานอย และเพื่อเป็นการตอบแทนญี่ปุ่นจะเคารพสิทธิ และผลประโยชน์ของฝรั่งเศสในตะวันออกไกล เฉพาะอย่างยิ่งบูรณภาพอาณาเขตของ

¹ F.C. Jones. Japan's New Order in East Asia : The Rise and Fall 1937 - 1945. p. 226.

² Ibid., p. 225.

³ Ibid., p. 228.

⁴ Hull Cordell, The memoirs of Cordell Hull. p. 904.

ฝรั่งเศสในอินโดจีน¹ ในที่สุด วันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2483 นายพลนิชิฮาระ ได้ลงนามในสัญญาทางทหารกับนายพลมาแตง ผู้บัญชาการทหารฝรั่งเศสในอินโดจีน ตามสัญญาอินโดจีนยอมให้ผู้ญี่ปุ่นนำทหารเข้ามาได้ไม่เกิน 2 ใน 3 ของจำนวนทหารทั้งหมด คือ 25,000 คน ซึ่งผู้ญี่ปุ่นขอเดินผ่านตั้งเกีย²

ในระหว่างนี้เองที่ไทยแน่ใจว่าฝ่ายอักษะจะได้ชัยชนะในยุโรป และผู้ญี่ปุ่นกำลังเข้าครอบครองอินโดจีน ซึ่งมีดินแดนของไทยที่เสียไปให้แก่ฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ. 2447 และ พ.ศ. 2450 และจะเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของไทย ดังนั้นหลวงพิบูลสงคราม จึงได้ดำเนินการซึ่งไม่เพียงแต่เพื่อให้ได้มาซึ่งดินแดนที่เสียไป แต่เพื่อป้องกันพรมแดนด้านตะวันออกไว้จากการที่ผู้ญี่ปุ่นจะโจมตีภายหลัง³ หลังจาก หลวงพิบูลสงครามมอบให้ นายดิเรก ชัยนาม เร่งทูตฝรั่งเศสให้ส่งผู้แทนมาเจรจาเรื่องพรมแดนตามหนังสือแลกเปลี่ยนในขณะ ทักษิณาสัญญาไม่รุกราน และเวลาล่วงไปสองเดือน โดยที่ฝรั่งเศสไม่สามารถส่งผู้แทน มาได้ หลวงพิบูลสงครามได้เสนอคณะรัฐมนตรีว่า

เหตุการณ์ทางอินโดจีนคงเครียดขึ้นทุกวัน ถ้าฝรั่งเศสยอมยกอินโดจีนให้ผู้ญี่ปุ่นและ ไทยเรามีได้แสดงท่าทีสนใจเกี่ยวกับดินแดนของเราที่เสียไป รัฐบาลจะต้อง รับผิดชอบต่อกันในรุ่นหลังในฐานะที่เพิกเฉย...⁴

ในวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2483 หลวงพิบูลสงครามให้ นายดิเรก ชัยนาม เชิญนายเลบีสซีแอร์ อัครราชทูตฝรั่งเศส ซึ่งเป็นอนุกรรมการฝ่ายฝรั่งเศสมาเพื่อขอทราบ

¹F.C. Jones. Japan's New order in East Asia : Its Rise and Fall 1937 - 1945. p. 228.

²Ibid., p. 228.

³Jayanta K. Ray. Partrraits of Thai Politiecs. p. 10.

⁴ดิเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 หน้า 35

ความคืบหน้าเกี่ยวกับการตั้งกรรมการ ฝ่ายฝรั่งเศสมาไทยและแจ้งว่ารัฐบาลมีความประสงค์อย่างยิ่งที่จะให้การให้สัตยาบันสัญญาไม่รุกรานและการปักปันเขตแดนใหม่สำเร็จในคราวเดียวกัน ซึ่งทูตตอบว่า คิดว่าการปักปันเขตแดนจะเสร็จในราวเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2483 แต่แล้วในตอนต้นเดือนกันยายน พ.ศ. 2483 ฝรั่งเศสยื่นข้อเสนอใหม่ผ่านสถานทูตไทยว่า ขอให้ยกเลิกสัญญาไม่รุกรานระหว่างไทยกับฝรั่งเศสมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่นี้เป็นต้นไป โดยมีข้อกำหนดการแลกเปลี่ยนสัตยาบัน ข้อเสนอหมายความว่า กติกาสัญญาไม่รุกรานกันจะมีผลใช้บังคับโดยไม่ต้องมีการปรับปรุงพรมแดนตามที่ตกลงไว้เดิม

เมื่อฝรั่งเศสได้มีคำขอใหม่มาเช่นนี้ ไทยเห็นว่าก่อนจะดำเนินการประการใด ควรจะได้หยั่งท่าทีของอังกฤษ อเมริกา เยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่นเสียก่อน

นายดิเรก ชัยนาม ได้ขอให้นายแกรนด์ อัครราชทูตอเมริกันถามไปยังรัฐบาลอเมริกาว่าจะมีท่าทีอย่างไรต่อการที่ไทยจะเรียกร้องดินแดนที่ไทยเสียไปให้ฝรั่งเศสคืน ในกรณีที่ดินโคจันจะถูกครอบครองจากประเทศอื่น ตอนแรกนายแกรนด์ ไม่แสดงท่าทีใด ๆ เพราะยังรอคำสั่งจากวอชิงตัน สองสามวันต่อมาได้รับคำตอบว่า การแก้ปัญหาควรจะทำด้วยการเจรจาและตกลงกัน โดยสันติ" และควรเลื่อนการเจรจาไปจนกว่าเหตุการณ์ทุกอย่างสงบ ถ้าหากจะให้การเจรจาทกลงเป็นไปอย่างดีเท่าเทียมกัน และยั่งยืนนาน¹

รัฐบาลอังกฤษก็ตอบมาทางอัครราชทูตอังกฤษประจำไทยว่าให้ยับยั้งการเรียกร้องไว้และขอให้กงสุลแนะเดิมได้หรือไม่ เพราะฝ่ายตะวันตกยืนยันแล้วว่าจะไม่ยอมรับนับถือการเปลี่ยนแปลงอาณาเขตใด ๆ ทั่วโลกในระหว่างสงคราม ไทยก็ชี้แจงกับอังกฤษว่า ในกรณีที่สถานภาพของอินโดจีนเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิมไป ไทยคิดว่าดินแดนที่เคยเป็นของไทยควรตกมาเป็นของไทยดีกว่าที่จะไปเป็นของญี่ปุ่น ทูตอังกฤษจึงรายงานไปยังรัฐบาลของตน อีกหนึ่งเดือนต่อมารัฐบาลอังกฤษตอบเห็นชอบด้วยถ้าในที่สุดอินโดจีนต้องไปเป็นของญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามก็ชี้รัฐบาลอังกฤษขอเตือนรัฐบาลไทยว่าจะติดกับญี่ปุ่น²

¹James V. Martin Jr. "Thai - American Relations in World War II" The Journal of Asian Studies. p. 453.

²ดิเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 หน้า 38 - 39

ในขณะนั้นกองทัพญี่ปุ่นมาตั้งอยู่ที่ลึงชอน ในเวียดนามแล้ว และโดยที่ไม่ได้บอกให้ญี่ปุ่นรู้ ในวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2483 รัฐบาลไทยได้เร่งเร้ารัฐบาลฝรั่งเศสว่าในการทำความเข้าใจกันกับญี่ปุ่น ฝรั่งเศสจะต้องไม่รวมดินแดนต่าง ๆ ในอินโดจีนที่ไทยจะต้องยอมยกให้ฝรั่งเศสออกจากข้อตกลง ในวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2483 ญี่ปุ่นยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลฝรั่งเศสให้มีสิทธิพิเศษในกิจการทหารในอินโดจีนนั่นเอง ไทยก็เห็นว่าการจะตกลงกับญี่ปุ่นโดยตรงดีกว่า และญี่ปุ่นก็แสดงว่าเต็มใจที่จะคืนดินแดนของไทยให้หลวงพิบูลสงครามได้แจ้งแก่จักรวรรดิฝรั่งเศสว่า ถึงแม้อังกฤษและอเมริกาจะขอให้ไทยรักษาสถานภาพเดิมในอินโดจีนไว้ แต่ทั้งสองประเทศไม่มีกำลังที่จะสนับสนุนนโยบายนี้¹ สำหรับเหตุอิทธิพลและเหตุเยอรมนีตอบทันทีว่าขอสนับสนุน

ในวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2483 รัฐบาลของจอมพลเปตัง ได้ยื่นข้อเสนอต่อจักรวรรดิไทยประจำฝรั่งเศสว่าขอให้ไทยให้สัตยาบันนิติกาสัญญาไม่รุกรานทันที โดยไม่ต้องรอการแลกเปลี่ยนสัตยาบันสาร ในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2483 นายกรัฐมนตรีสั่งให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ยืนยันกับต่อทูตฝรั่งเศสที่กรุงเทพฯ ว่าตกลงจะยอม ตาม คำขอของฝรั่งเศส แต่ขอให้ฝ่ายฝรั่งเศสตกลงดังนี้

1. วางแนวเส้นเขตแดนตามลำแม่น้ำโขงให้เป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ กล่าวคือถือหลักร่องน้ำลึกเป็นเกณฑ์และตกลงปัญหาเรื่องการปกครองอื่น ๆ ซึ่งกล่าวไว้ในหนังสือแลกเปลี่ยน ลงวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2483*

¹ James V. Martin Jr. "Thai - American Relations in World War II" The Journal of Asian Studies. p. 453.

* คุหนังสื่อแลกเปลี่ยนในภาคผนวก

2. ปรับปรุงเขตแดนให้เป็นไปตามธรรมชาติ คือถือว่าแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีน ทั้งแต่ทิศเหนือลงมาทิศใต้จนถึงดินแดนกัมพูชา โดยให้ฝ่ายไทยได้รับดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงตรงข้ามกับหลวงพระบางและปากเซคืนมา ให้กติกาสัญญามีผลใช้บังคับทันทีเมื่อทำความตกลงแล้ว

3. รัฐบาลไทยจะขอบคุณมาก ถ้ารัฐบาลฝรั่งเศสให้คำรับรองเป็นหนังสือว่า ในกรณีอินโดจีนเปลี่ยนอธิปไตยจากฝรั่งเศสไป ฝรั่งเศสจะคืนให้ไทย ซึ่งบรรดาดินแดนเหล่านี้คือ ลาวกัมพูชา ในกรณีนี้รัฐบาลไทยจะพิจารณาด้วยดีเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อข้าราชการชาวฝรั่งเศสในดินแดนเหล่านี้¹

จะเห็นได้ว่า สองข้อแรกนั้นรัฐบาลไทยได้ขอลงเดิมที่ได้พูดกันไว้แต่เดิมนั้นเอง ส่วนข้อสามเป็นข้อเสนอใหม่*

คำขอตีตามข้อนี้ รัฐบาลได้โทรเลขส่งไปยังทูตไทยที่ฝรั่งเศสให้ยื่นบันทึกต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศสในวันเดียวกันนั้น วันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2483 นี้ นายอาร์แซนอว์รี เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำกรุงโตเกียว ได้กล่าวหาต่อรัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่นว่าไทยรุกรานและขอให้ญี่ปุ่นห้าม แต่ได้รับคำตอบจากนายโฮฮาชิ ในวันต่อมาว่าญี่ปุ่นไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ ในวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2483 เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสยืนยันว่าญี่ปุ่นหนุนหลังไทย ฉะนั้นการเจรจาเรื่องอินโดจีนที่ล่าช้าอยู่เป็นความผิดของญี่ปุ่น นายโฮฮาชิ ระบุว่าญี่ปุ่นจะใช้กำลังเมื่อใดก็ได้ถ้าหากฝรั่งเศสขัดขืน ไม่ยอมให้ญี่ปุ่นใช้ฐานทัพอินโดจีน และวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2483 ฝรั่งเศสในอินโดจีนก็ยอมตามที่ญี่ปุ่นเรียกร้อง²

¹ คีเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 หน้า 76

* แต่การขอความยุติธรรมตามสมควรแก่เหตุ เพราะดินแดนทั้งสองเคยเป็นของไทยมาก่อน

² F.C. Jones. Japan's New order in East Asia : Its Rise and Fall 1937 - 1945. p. 230.

ในวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2483 นายแกรนต์ อัครราชทูตอเมริกันได้แจ้งแก่นายดิเรก ชัยนาม ว่าการที่ไทยถือโอกาสตอนที่ฝรั่งเศสอ่อนแอลงแล้วเรียกร้องดินแดนคืนโดยการซื้อหรือใช้กำลังจะเป็นการเร้าให้เกิดการรุกรานในอินโดจีน และเป็นการแผ่ขยายขอบเขตของการทำสงคราม ซึ่งจะเป็อันตรายต่อความสงบของประเทศไทยและสัมพันธไมตรีที่มีต่อสหรัฐอเมริกา¹

สำหรับอังกฤษไม่แสดงท่าทีใด ๆ จนกระทั่งวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2483 ซึ่งเป็นเวลาที่ฝรั่งเศสยอมตกลงตามข้อเรียกร้องของญี่ปุ่นในอินโดจีน เซอร์ โจเซฟ ครอส์บี ตอบข้อถามของนายดิเรก ชัยนาม ว่า เป็นเรื่องระหว่างรัฐบาลไทยกับฝรั่งเศส และถ้าฝรั่งเศสตกลงตามข้อเสนอของรัฐบาลไทยแล้วอังกฤษก็ไม่มีอะไรจะพูด ซึ่งแสดงว่านโยบายของอังกฤษกับสหรัฐอเมริกาเริ่มจะไม่เป็นแนวเดียวกัน เพราะนายแกรนต์ คงยืนยันในหลักสถานภาพเดิมในขณะที่อังกฤษใช้นโยบายผ่อนผัน²

วันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2483 รัฐบาลฝรั่งเศสได้ตอบมายังทูตไทยประจำฝรั่งเศส มีสาระสำคัญดังนี้

1. รัฐบาลฝรั่งเศสไม่ได้ขอว้ให้จำกัดการศึกษาไม่รุกรานก่อนการแลกเปลี่ยนสัตยาบัน รัฐบาลฝรั่งเศสเพียงแต่แสดงความปรารถนาว่าการแลกเปลี่ยนสัตยาบันนั้นควรกระทำเร็วที่สุดเมื่อสัตยาบันสารของฝ่ายฝรั่งเศสมาถึงกรุงเทพฯ

2. รัฐบาลฝรั่งเศสไม่เห็นเหตุผลที่ชักจูงรัฐบาลไทย ให้ถือว่าเหตุการณ์ปัจจุบันในอินโดจีนนั้นผิดปกติ รัฐบาลฝรั่งเศสจึงไม่เห็นเหตุผลที่รัฐบาลไทยจะวิตกถึงส่วนนั้นส่วนของพลเมืองที่อยู่ในดินแดนอันอยู่ใต้อธิปไตยของฝรั่งเศส

¹James V. Martin Jr. "Thai - American Relations in World War II" The Journal of Asian Studies. p. 450.

²Ibid., p. 454.

3. รัฐบาลฝรั่งเศสพร้อมที่จะให้คณะผู้แทนมาทำความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับแม่น้ำโขง และจะให้คณะผู้แทนประชุมในเวลาเดียวกันกับการแลกเปลี่ยนสัตยาบันกติกาสัญญาไม่รุกรานกัน'

4. รัฐบาลฝรั่งเศสตกลงใจอย่างหนักแน่นที่จะต่อสู้ป้องกันการเรียกร้องและการโจมตีทั้งหลายไม่ว่าจะมาจากทางไหน เพื่อจะเปลี่ยนสถานะทางการเมืองและบูรณภาพแห่งอาณาเขตของอินโดจีน

คำเรียกร้องขอคืนแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงคืนมานั้นเป็นอันไม่ตกลง ส่วนเหตุที่ขอความนี้ว่ากัวยการขอกลับพหุชาและลาวคืนให้แก่ไทยก็ถือว่าไม่มีมูล¹

ทูตไทยประจำฝรั่งเศสได้ชี้แจงต่ออธิบดีกรมตะวันออกไกลของฝรั่งเศสว่า ความในวรรคหนึ่งไม่ถูกต้อง เพราะรัฐมนตรีต่างประเทศฝรั่งเศสได้ขอร้องเช่นนั้นจริง ๆ เพราะมีเป็นหลักฐาน แต่ได้รับคำตอบว่าความในวรรคหนึ่งเป็นแต่เพียงข้อปลุกย่อยเท่านั้น และฝ่ายฝรั่งเศสถือว่าความในวรรคสามเป็นข้อสำคัญ

เห็นได้ว่าฝรั่งเศสเปลี่ยนกลวิธีในการกล่าวหาว่า ไม่ให้ขอให้ใช้กติกาสัญญาก่อนแลกเปลี่ยนสัตยาบันสารกัน แต่ขอให้แลกเปลี่ยนในเมื่อสัตยาบันสารของฝรั่งเศสมาถึงกรุงเทพฯ ซึ่งไม่ต่างกันเลย ฝรั่งเศสขอให้สัตยาบันก่อนปรับปรุงเส้นเขตแดน และยืนยันที่กล่าวว่าส่งคณะผู้แทน แต่เหตุใดฝรั่งเศสจึงไม่ส่งมาก่อนตามที่ตกลงกันไว้²

ในวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2483 ฝรั่งเศสทำสัญญากับญี่ปุ่นยอมให้ญี่ปุ่นเคลื่อนทัพเข้าสู่อินโดจีน และญี่ปุ่นรับประกันว่าจะเคารพบูรณภาพอาณาเขตของอินโดจีน³

วันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2483 รัฐบาลไทยยังคงเจรจาโดยสันติวิธีและตอบรัฐบาลฝรั่งเศสไป มีสาระสำคัญดังนี้

¹ดิเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 หน้า 79

², ๑ หน้า 80

³F.C. Jones. Japan's New Order in East Asia : Its Rise and Fall 1937 - 1945. p. 231.

1. รัฐบาลไทยมีความพอใจที่ได้ทราบว่ารัฐบาลฝรั่งเศสยังพร้อมที่จะทำความตกลงในบรรดาปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับแม่น้ำโขง

2. ส่วนข้อเสนอที่เสนอมานี้ ให้ถือลำแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีน ตั้งแต่ทิศเหนือมาจดทิศใต้จนจดเขตแดนกับพม่า นั้น ปรากฏว่ายังไม่มี ความเข้าใจอันถูกต้องแท้จริงในลักษณะและความมุ่งหมายแห่งคำเสนอนี้ เพราะว่าข้อเสนอนี้ มิได้ตั้งใจจะให้เป็นที่ที่รัฐบาลฝรั่งเศสจะต้องจัดการป้องกันอย่างไร แต่เป็นเพียงการ ขอร้องให้รัฐบาลฝรั่งเศสพิจารณาคำติและด้วยความเห็นอกเห็นใจ เพื่อที่จะยังความสัมพันธ์ อันดีในระหว่างประเทศเพื่อนบ้านให้แน่นแฟ้นต่อไปชั่วกาลนาน และเพื่อส่งเสริมมิตรภาพ ระหว่างประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศสให้สนิทสนมยิ่งขึ้น

คำเสนอทั้งนี้ เป็นข้อเสนอให้ปรับปรุงเส้นเขตแดนกันใหม่ เพื่อประโยชน์ร่วมกัน ของประเทศไทยและฝรั่งเศส โดยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ระหว่างประเทศอันยุ่งยาก และไม่เกี่ยวกับปัญหาว่าด้วยการคงไว้ซึ่งสถานการณ์เดิมในอินโดจีน อันเนื่องมาจากสถานการณ์ ระหว่างประเทศอันยุ่งยากเช่นว่านั้น ข้อเสนอที่รัฐบาลไทยได้พิจารณามาเป็นเวลาช้านาน แล้วและเกิดขึ้นเนื่องจากความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ในระหว่างประเทศทั้งสอง ความจริงประเทศไทยได้เสียดินแดนให้กับฝรั่งเศสเป็นลำดับมา คือดินแดนอันกว้างใหญ่ซึ่งนอกจาก ที่ได้อยู่ภายใต้อธิปไตยของไทยแล้ว ราษฎรที่อยู่ในดินแดนนั้นยังเป็นคนไทยและยังคงเป็น คนไทยอยู่ด้วย ที่ประเทศไทยยอมยกดินแดนทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศสใน ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436) นั้นก็โดยตั้งใจจะให้ข้อห่มเบี่ยงใน เรื่องดินแดนในขณะนั้นเป็น อันระงับไป ส่วนดินแดนทางฝั่งขวานั้นฝ่ายฝรั่งเศสก็ได้ยอมรับนับถือแล้วว่าเป็นดินแดนของ ไทย เพื่อส่งเสริมสันติภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ฝรั่งเศสเคยลงเสริม การทำความตกลงฉันทมิตร โดยการเจรจาปรับปรุงเขตแดนกัน และโดยอาศัยนโยบาย อันนี้เอง รัฐบาลไทยจึงได้เสนอข้อเสนอนี้ไปเช่นนั้น อันที่จริงถ้าพิจารณาในรูปการ ใน เจตนารมณ์ของความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศแล้ว ก็จะได้เห็นว่าข้อเสนอของรัฐบาล ไทยนั้นเป็นการสมควรด้วยนานัปการ แม่น้ำโขงย่อมแสดงอยู่ในตัวเองว่าเป็นเขตแดน ธรรมชาติ และการที่จะปรับปรุงเขตแดนกันใหม่โดยถือแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนร่วมกันก็ควรจะ

ไม่ทำให้ฝ่ายฝรั่งเศสต้องเสียดินแดนไปอย่างมากมายเท่าใด แต่กลับจะเป็นเรื่องแสดงว่าฝ่ายฝรั่งเศสได้ปฏิบัติการอันเที่ยงธรรมและยุติธรรมต่อประเทศไทย กับทั้งเป็นการส่งเสริมสัมพันธไมตรีที่มีอยู่ระหว่างประเทศทั้งสองให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ฝ่ายไทยได้คาริและพูดถึงเรื่องการทำความเข้าใจในปัญหาที่ค้างคั่งมานานี้เนื่อง ๆ กับฝ่ายฝรั่งเศส และที่เพิ่งเสนอมาตามทางการ ณ บัดนี้ ก็เพราะเหตุว่าได้พิจารณาเห็นว่า การเจรจาที่จะกระทำกันเพื่อปรับปรุงเส้นเขตแดนในลำแม่น้ำโขงนั้นคงจะเป็น โอกาสอันดีสำหรับปรึกษาหารือปัญหาข้อนี้ด้วยตามข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้ว จึงพิสูจน์ได้ว่าในการที่รัฐบาลไทยขอปรับปรุง เขตแดนตามเขตแดนธรรมชาตินั้น รัฐบาลไทยไม่เคยคิดอย่างใดในอันที่จะฉวยเอาประโยชน์เนื่องจากฐานะปัจจุบันของฝรั่งเศสและอินโดจีน อนึ่ง เมื่อมีกองทหารต่างประเทศอื่นเข้าไปในอินโดจีนอีกด้วย เช่นนี้จะว่าสถานะในอินโดจีนยังปกติอยู่ไม่ได้ และด้วยเหตุนี้เองเป็นเครื่องสนับสนุนว่าควรถือเขตแดนตามธรรมชาติเป็นเขตแดนร่วมกันในระหว่างประเทศทั้งสอง รัฐบาลไทยจึงขอวิงวอนให้ฝรั่งเศสพิจารณาด้วยความเที่ยงธรรมและความยุติธรรม กับขอให้คำนึงถึงความเข้าใจฉันมิตรและความสัมพันธ์อันกระชับระหว่างประเทศใกล้เคียงกัน และรัฐบาลไทยหวังว่าข้อเสนอเกี่ยวกับการปรับปรุง เขตแดนนี้ควรจะได้พิจารณาปรึกษากันในขณะปรึกษาหารือเรื่องการปรับปรุงเส้นเขตแดนในลำแม่น้ำโขงด้วย ส่วนก้ำมั้นเกี่ยวกับแคว้นลาวและกัมพูชานั้นอาจจะพูดจากันและถ้าเมื่อมีความจำเป็นเกิดขึ้น เนื่องจากการผันแปรแห่งเหตุการณ์ในอินโดจีน รัฐบาลไทยขออย่าว่าพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนสัตยาบันกติกาสัญญาไม่รุกรานกัน และเพราะฉะนั้นจะยินดีมากถ้าผู้แทนของฝรั่งเศสจากอินโดจีนจะมาถึงกรุงเทพฯ ได้เร็ววัน¹

จะเห็นได้ว่าไทยไม่ได้ร้องขอคืนดินแดนทั้งหมดที่สูญหายไป ไทยต้องการเพียงให้ถือว่าลำแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีน โดยถือหลักแห่งความยุติธรรมเป็นที่ตั้ง ถ้าหากฝรั่งเศสยอมตกลงอันนี้ก็เพียงแต่ยกดินแดนหนึ่งในสิบของดินแดนทั้งหมดที่ได้ไปจากไทยเท่านั้น ฉะนั้น คำขอร้องของไทยจึงชอบด้วยเหตุผล

วันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2483 หลังจากที่รัฐบาลฝรั่งเศสได้พิจารณาอยู่ถึงสิบวัน
ก็ส่งคำตอบแก่อัครราชทูตไทยประจำฝรั่งเศสมีใจความสำคัญ ดังนี้

รัฐบาลฝรั่งเศสยินดียิ่งที่ทราบว่าฝ่ายไทยได้พิจารณาความเห็นของฝ่ายฝรั่งเศสที่
เกี่ยวกับดินแดนลาวและกัมพูชาแล้ว รัฐบาลฝรั่งเศสใคร่จะได้เห็นกติกาสัญญาไว้รับสัตยาบัน
ในเมื่อสัตยาบันสารของฝ่ายฝรั่งเศสได้มาถึงกรุงเทพฯ แล้ว

เพื่ออนุโลมตามกาขของฝ่ายไทยในเรื่องการประชุมคณะกรรมการผสมเพื่อตกลง
ปัญหาเกี่ยวกับแม่น้ำโขง การปักปันเขตแดนและการสัตยาบันกติกาสัญญา รัฐบาลฝรั่งเศส
ได้จัดส่งผู้เชี่ยวชาญทางอินโดจีนเตรียมพร้อมที่จะเดินทางมาประเทศไทย ในเมื่อกำหนด
วันที่จะประชุมกันแล้ว

รัฐบาลฝรั่งเศสไม่สามารถที่จะอนุโลมตามความประสงค์ของรัฐบาลไทยได้ในข้อที่
ว่าจะให้คณะกรรมการที่กล่าวแล้วพิจารณาปัญหาเรื่องดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงด้วย
ทั้งนี้เพราะว่า รัฐบาลฝรั่งเศสมิได้ยอมรับหลักการที่จะยกดินแดนที่กล่าวแล้วนั้นคืนให้แก่ไทย

รัฐบาลฝรั่งเศสถือว่าเขตแดนในปัจจุบันนี้เป็นการตกลงถึงที่สุดแล้ว และได้อ้าง
ถึงปรารภในสนธิสัญญา ลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2450 ซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสถือว่าเป็น
การแสดงเจตจำนงของอัครราชทูตทั้งสองฝ่ายที่จะคงไว้ข้อเสนอมิ่เรียกร้องใหม่อย่างใด
เกี่ยวกับดินแดนอีก

ในกรณีที่รัฐบาลฝรั่งเศสได้ยินยอมเมื่อเดือนมิถุนายนที่แล้วมาในอันที่จะเสนอปัญหา
เรื่องเกาะในแม่น้ำโขงให้ได้รับพิจารณาเป็นพิเศษนั้น ก็โดยได้รับกำนัว่าจะไม่เสนอข้อ
เรียกร้องอื่น ๆ เกี่ยวกับดินแดนอีก

โดยที่คำนึงถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเร็ว ๆ นี้ รัฐบาลฝรั่งเศสจึงจำต้องรักษา
สถานภาพทางการเมืองและบูรณภาพแห่งดินแดนของอินโดจีนไว้ต่อข้ออ้างสิทธิทั้งปวง แต่
ต่อการรุกรานไม่ว่าจะมีกำเนิดมาจากทางใด¹

¹ กรมโฆษณาการ ข่าวโฆษณาการ วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2483

การรุกรานของฝรั่งเศสในอินโดจีน

การปฏิเสธข้อเสนอของไทยเป็นครั้งที่สองจากฝรั่งเศส ก่อให้เกิดการเตรียมกำลังทหารของทั้งสองประเทศ เกิดมีการกระทบกระทั่งกันตามชายแดน ฝ่ายฝรั่งเศสเริ่มระราน ยิงปืนกลรากล้ำหน้าโขงมาสู่ดินแดนไทย ส่งเครื่องบินล่องล้ามาในเขตประเทศไทยหลายสิบครั้ง¹ หนังสือพิมพ์ภายในประเทศลงข่าวการโจมตีจากการระรานของฝรั่งเศสอย่างหนัก ในขณะเดียวกันในกรุงเทพฯ มีการเดินขบวนเพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการเรียกร้องดินแดนคืน เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2483 โดยนิสิตมหาวิทยาลัย ประชาชน และมีการเดินขบวนตามต่างจังหวัดซึ่งเป็นการแสดงมติมหาชน

■ ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2483 นายกรัฐมนตรีได้กล่าวคำปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียง* ซึ่งสรุปการเจรจากับฝรั่งเศสมาตั้งแต่ต้น และแสดงเจตนาของไทยที่จะให้เหตุการณ์ทุกอย่างเป็นไปโดยสันติวิธี แต่ฝรั่งเศสก็ยังยืนกรานในการปฏิเสธคำขอรับรองของไทย ซึ่งยิ่งกระพือความรักชาติและความเกลียดแค้นของประชาชนให้ทวีขึ้น

ในขณะเดียวกันนี้เอง อเมริกาสั่งกักเครื่องบิน 10 ลำที่ไทยทำสัญญาซื้อขายระหว่างบริษัทผู้สร้างกับรัฐบาลไทย ซึ่งมาถึงฟิลิปปินส์แล้ว ทำให้ประชาชนชาวไทยและรัฐบาลไทยชื่นเคืองเป็นอันมาก และเป็นโอกาสให้ญี่ปุ่นส่งเครื่องบินให้จำนวนเท่ากันพร้อมกับส่งเครื่องจักรกลของผู้เฒ่ามายังกรุงเทพฯ ในวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483² ซึ่งเป็นเวลาสองวัน หลังจากการที่ฝรั่งเศสเปิดฉากการทิ้งระเบิดที่นครพนมและไทยเริ่มทิ้งระเบิดตอบแทนแล้วต่างฝ่ายต่างก็เคลื่อนกำลังทหารเข้าประชิดกันตามชายแดนทุกด้าน

¹"ฝรั่งเศสละเมิดดินแดน" ศรีกรุง ระหว่างเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน 2483

*โปรดดูรายละเอียดคำปราศรัยในภาคผนวก

²James V. Martin Jr. "Thai - American Relations in World War II"

The Journal of Asian Studies. p. 455.

การปะทะกันด้วยกำลังอาวุธอย่างจริงจังเริ่มเมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2484 ทหารฝรั่งเศสโจมตีไทยที่อรัญประเทศ ไทยยกทหารเข้าไปในอินโดจีนกั้นกัมพูชา ผลการรบไทยได้ยึดดินแดนต่าง ๆ ได้ คือ

ทางภาคบูรพา ยึดได้จากอรัญประเทศ คือบริเวณหน้าเมืองกิริโสภณ เป็นระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร ทางโคจจันทบุรี ทางเหนือจกเขตจังหวัดบุรีรัมย์และสุรินทร์ ทางภาคอีสานยึดได้จากตัวเมืองเสียมราฐและนครวัดประมาณ 90 กิโลเมตร ยึดได้แคว้นจำปาศักดิ์ตอนรูปสามเหลี่ยมใต้ตลอด ทางภาคพายัพ ยึดได้หลวงพระบาง เมืองเชียงของแม่น้ำโขงทั้งหมด ทางค่านันทบุรี ยึดได้จนถึงใกล้บ้านไพลิน ทางค่านทะเล้นได้มียุทธนาวีที่เกาะช้าง เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2484 ไทยสามารถป้องกันการรุกรานทางทะเลได้

การไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทของญี่ปุ่น

เป็นการกล่าวที่เกินความจริงว่า การที่ไทยเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสครั้งนี้ เนื่องจากได้รับการกระตุ้นจากฝ่ายญี่ปุ่น แต่ข้อเท็จจริงข้างประการก็คือ เกิดจากความเป็นชาตินิยมของไทยเอง โดยไม่ต้องอาศัยการยุยงจากชาติอื่น ทั้งนี้ เพราะคนไทยรู้สึกว่ายไทยต้องสูญเสียดินแดนให้ฝรั่งเศสไปอย่างไรความยุติธรรมมาตลอด เวลา ทรศนะของชาวไทยจะเห็นได้จากการแสดงประชามติของชาวไทยซึ่งพากันเรียกร้องดินแดนคืนกลับมาเป็นของไทย และจากคำกล่าวของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ว่า

¹

John L. Christian and Nobutake Ike. Thailand in Japan's Foreign Relations Pacific Affairs. p. 214

ประเทศไทยไม่ต้องการอยู่ใต้บังคับของชาติอื่น ๆ ข้าพเจ้าเชื่อว่านี่คือรากฐานนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบัน ไม่เป็นความจริงที่กล่าวว่า นโยบายของไทยอยู่ภายใต้การควบคุมของญี่ปุ่น การเรียกร้องดินแดนคืนนั้นเป็นความรู้สึกของคนไทยทั้งมวล โดยไม่ใช่แรงกระตุ้นจากญี่ปุ่น...¹

แต่ญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญในการแทรกแซงเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ทั้งนี้เพราะรัฐบาลโคโนเอะกับนโยบาย "การจักระเบียบใหม่ของมหาเอเชียบูรพา" ซึ่งแสดงต่อสภาไคโดค (Diet) มีสาระสำคัญว่าญี่ปุ่นจะเคลื่อนกำลังมาทางอินโดจีนและอาจจะไปไกลกว่านั้น โดยใช้กำลังถ้าจำเป็นในขณะที่ยุโรปกำลังเข้าสู่สงคราม ซึ่งนโยบายนี้ผู้นำทางทหารเป็นผู้สนับสนุน ทหารเริ่มเข้ามามีบทบาทควบคุมนโยบายทั้งทางการเมืองและต่างประเทศ ประกอบกับญี่ปุ่นประสบผลสำเร็จในการเจรจากับเยอรมนี อิตาลี โดยสามารถลงนามในสนธิสัญญาไตรภาคี เมื่อ 27 กันยายน พ.ศ. 2483² วัตถุประสงค์ในการที่สามประเทศร่วมมือกันก็คือได้ยอมรับนับถือว่าภาคีแห่งสนธิสัญญานี้จะร่วมมือทั้งในยุโรป และมหาเอเชียบูรพา ซึ่งใช้ความคิดของญี่ปุ่นเต็มที่ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. ประเทศญี่ปุ่นยอมรับและเคารพความเป็นผู้นำของเยอรมนีและอิตาลีในการสถาปนาระเบียบใหม่ในยุโรป
2. เยอรมนีและอิตาลี ยอมรับและเคารพความเป็นผู้นำของญี่ปุ่นในการสถาปนาระเบียบใหม่ในเอเชีย
3. ญี่ปุ่น เยอรมนี และอิตาลี จะให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันเพื่อให้บรรลุสมความมุ่งหมายตามนัยแห่งข้อสองดังกล่าว นอกจากนั้นประเทศทั้งสามทำความตกลงที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านการเมือง การเศรษฐกิจ และการทหาร ในกรณีประเทศคู่ภาคีถูกโจมตี โดยมหาอำนาจอื่นใดซึ่งปัจจุบันยังมิได้ร่วมสงครามในยุโรปหรือสงครามจีน - ญี่ปุ่น

¹Kenneth Perry London. "Thailand's Quarrel with France in perspective" The Far Eastern Quarterly. p. 38 - 39.

²Toland John. The Rising Sun. p. 64.

4. ญี่ปุ่น เยอรมนี และอิตาลี ยืนยันว่าข้อตกลงดังกล่าวข้างต้นจะไม่มีผลกระทบกระเทือนสถานการณ์ในทางการเมืองซึ่งเป็นอยู่ในปัจจุบันระหว่างประเทศคู่ภาคีทั้งสามและสหภาพโซเวียต

5. สัญญานี้มีผลบังคับใช้ 10 ปี

ฉะนั้น หลังจากเดือนกันยายน ญี่ปุ่นจึงมีอิสระเต็มที่ที่จะรบกับชาติใดในตะวันออก และเป็นเหตุให้ญี่ปุ่นขยายตัวยิ่งขึ้น เมื่อญี่ปุ่นเห็นเหตุการณ์ในอินโดจีนท่าทีจะลุกลามยิ่งขึ้น ญี่ปุ่นกำลังเพ่งเล็งรัฐบาลจุงกิง และไม่มีกำลังเพียงพอที่จะเสียในอินโดจีน จึงปรารถนาจะผูกมิตรกับรัฐบาลอินโดจีนและรัฐบาลไทยไว้ ชันตันก็เพื่อจะโจมตีทางใต้ และต่อมาญี่ปุ่นมีนโยบายว่าขั้นสุดท้ายจะบีบอินโดจีนเสียเอง ถ้าปล่อยให้ไทยบีบอินโดจีนไปแล้วก็จะขัดขวางญี่ปุ่น ในข้อนี้ไทยก็เข้าใจดีพอสมควร จึงได้ส่งคณะทูตพิเศษไปเจรจากับไทยเมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2483 โดยมีหลวงพรหมโยธีเป็นหัวหน้าคณะ แต่ไม่ได้ผลเพราะรัฐบาลญี่ปุ่นวางท่าเป็นกลางอยู่¹ ทั้งนี้เหตุผลก็เพราะญี่ปุ่นได้ตกลงไว้กับฝรั่งเศสว่าจะประกันบูรณภาพของอินโดจีน ฝรั่งเศสยอมอ้างให้ญี่ปุ่นปกครองกัน จึงไม่อยู่ในฐานะที่จะปฏิบัติตามไทยได้โดยเกรงจะเสียผลทั้งการเมืองและการทูต ญี่ปุ่นจึงวางเฉย

แต่หลังจากเซ็นสัญญาไตรภาคีแล้ว ญี่ปุ่นพร้อมที่จะเคลื่อนกำลังลงทางใต้ จึงกำหนดนโยบายใหม่เมื่อ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 ซึ่งขณะนั้นมีการปะทะกันประปรายตามชายแดนไทยกับฝรั่งเศสแล้ว ประกอบกับการที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจะจับการส่งเครื่องบินมาให้ไทย โอกาสของญี่ปุ่นที่จะให้ไทยเข้าอยู่ในอิทธิพลทั้งทางยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจก็มาถึง ในการประชุมรัฐมนตรีกลาโหม กองทัพเรือ และรัฐมนตรีต่างประเทศตกลงกันว่ารัฐบาลญี่ปุ่นจะช่วยให้ไทยได้ดินแดนบางส่วนคืน ถ้ารัฐบาลไทยจะร่วมมือกับญี่ปุ่นทั้งการเมือง เศรษฐกิจ ในการก่อตั้งระบบใหม่ในเอเชีย และต่อมาได้มีการประชุมรัฐมนตรี

¹F.C. Jones. Japan's New order in East Asia : Its Rise and Fall 1937 - 1945. p. 235.

ทั้งสี่ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 ทกลงว่าญี่ปุ่นจะช่วยให้ไทยได้ดินแดนทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำโขงที่ปากเซคืน โดยยืนยันว่ารัฐบาลไทยจะร่วมมือกับญี่ปุ่นทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ และถ้าจำเป็นที่ญี่ปุ่นจะให้เยอรมนีบังคับฝรั่งเศส ตามหลักการนี้ รัฐบาลไทยยอมรับ แต่รัฐบาลฝรั่งเศสไม่ตกลง¹

การที่ญี่ปุ่นเปลี่ยนท่าทีใหม่ในต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2483 นั้น เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ ญี่ปุ่นได้รับรายงานว่ามีเหตุการณ์ที่น่าสงสัยว่าจักรวรรดิราชทูตอังกฤษพยายามดึงไทยเข้าเป็นฝ่ายของตน โดยจะเข้าไปใกล้เกลี้ยกล่อมว่าปล่อยให้ญี่ปุ่นเป็นผู้ไกลเกลี่ย² ซึ่งแน่นอนว่าถ้าอังกฤษเป็นผู้ไกลเกลี่ยก็เท่ากับเสริมอิทธิพลของอังกฤษในไทยให้มากยิ่งขึ้น และลดอิทธิพลของญี่ปุ่นลง ญี่ปุ่นจึงต้องหาทางป้องกัน ญี่ปุ่นคอยจับหว่านที่จะเข้าแทรกแซงอยู่แล้ว ญี่ปุ่นต้องการเข้าควบคุมสถานการณ์เอาไว้ เพราะถ้าปล่อยให้ไทยแพ้ก็จะเสียหายไปหมด ฉะนั้นเมื่อไทยเสียเรือรบใน การรบทางเรือที่เกาะช้าง จึงเป็นโอกาสเหมาะที่ญี่ปุ่นจะเข้าไปไกลเกลี่ย โดยคาดว่าตนจะได้ผลประโยชน์ทั้งจากไทยและฝรั่งเศส ญี่ปุ่นได้สั่งให้กองทัพเรือภาคพื้นทะเลจีนใต้อยู่ในขั้นเตรียมพร้อม และทำการซ้อมรบเป็นการชั่วคราวเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสในแหลมอินโดจีน ในวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2484 คณะผู้สังเกตการณ์ทางทหารของญี่ปุ่นได้เยือนชาลวงใหญ่เคอคูซ ซึ่งเท่ากับเป็นการยืนยันคำข่าวกว่าถ้าหากไม่มีการหยุดยิงแล้ว ญี่ปุ่นอาจมีความจำเป็นต้องเข้าครอบครองอินโดจีนตอนใต้ของฝรั่งเศส และในวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2484 รัฐบาลญี่ปุ่นเสนอต่อรัฐบาลฝรั่งเศสว่าญี่ปุ่นจะต้องเข้าไปไกลเกลี่ยในเรื่องนี้ และรัฐบาลฝรั่งเศสได้ตอบตกลงตามข้อเสนอของญี่ปุ่น³

¹F.C. Jones. Japan's New order in East Asia : Its Rise and Fall 1937 - 1945. p. 235.

²Ibid., p. 236.

³Department of State Washington. Foreign Relations of United States 1941. p. 34 - 36.

ในวันเดียวกันนั้น รัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่นมัตสึโอกะ แถลงต่อสภาโดยทำ ความไปถึงกรณีของไทยที่ควั่นออกเสียงในสันนิบาตชาติว่า "เรื่องนี้ยังอยู่ในความทรงจำของ ญี่ปุ่น" และเสริมว่าสนธิสัญญาระหว่างไทย - ญี่ปุ่นในปี พ.ศ. 2483 ทำให้ทั้งสองประเทศ เข้ามาใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น และชี้แจงว่า "การเคลื่อนไหวของไทยในขณะนี้ก็เพื่อที่จะให้ได้ ดินแดนอินโดจีนฝรั่งเศสที่เสียไปกลับคืนมา" และได้สรุปว่า "ญี่ปุ่นในฐานะเป็นผู้นำของ เอเชียตะวันออก ไม่สามารถจะวางเฉยอยู่ได้ในกรณีพิพาทเช่นนี้..."¹

ซึ่งเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลญี่ปุ่นแถลงโดยเปิดเผยว่าจะเข้าใกล้เกลี้ย เพราะตลอดมา ญี่ปุ่นแสดงว่าจะไม่เข้าเกี่ยวข้อง

วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2484 วิหุโตเกียวประกาศว่ารัฐบาลไทยและฝรั่งเศส ได้ตอบตกลงให้ญี่ปุ่นเป็นผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว และนายกรัฐมนตรีได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรี และแจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบว่าญี่ปุ่นได้เสนอมาโดยที่ไม่มีทางอื่นจะปฏิเสธ จึงได้ตอบตกลง ไปแล้ว²

ต่อมาได้มีการหยุดรบทุกแนวรบ ในวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2484 เวลา 10.00 น. ทรง

อนุสัญญาสันติภาพระหว่างไทยกับฝรั่งเศส

ตามข้อเสนอไกล่เกลี่ยของรัฐบาลญี่ปุ่น รัฐบาลไทยกับรัฐบาลฝรั่งเศสจะต้องจัดตั้ง คณะผู้แทนขึ้นสองคณะ คณะหนึ่งเพื่อไปเจรจาสันติภาพ ณ กรุงโตเกียว และอีกคณะหนึ่ง เจริญสงบนศึกบนเรือลาดตระเวณของญี่ปุ่นชื่อ "นาโตรี"

¹John L. Cristian and Nobutake Ike. "Thailand in Japan's Foreign Relations", Pacific Affairs. p. 214.

²ดิเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 หน้า 115

สำหรับคณะผู้แทนที่ไปทำการเจรจาเพื่อทำความตกลงนักรบที่ไช่จงอันมี

น.อ. พระศิลปศัทรารคม เป็นหัวหน้าคณะร่วมกับข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือน ทำการเจรจากับคณะผู้แทนฝ่ายญี่ปุ่น และฝ่ายฝรั่งเศสได้ลงนามในข้อตกลงพักรบเมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2484 เวลา 18.00 น.

คอกจากนั้นรัฐบาลไทยได้ส่งคณะผู้แทนอีกคณะ มีพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรเป็นประธาน พร้อมด้วยข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือนไปยังกรุง โตเกียว เพื่อเจรจาสัญญาสันติภาพและปรับปรุงเขตแดน การประชุมเริ่มเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2484 และการเจรจาล่าช้าเกินกว่ากำหนดที่วางไว้จึงจำต้องต่อกำหนดเวลาพักรบไปอีก 2 ครั้ง คือตั้งแต่วันที่ 12 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2484 และจากวันที่ 15 กุมภาพันธ์ จนถึงวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2484 ในที่สุดได้มีการลงนามย่อเมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2484 โดยข้อตกลงนี้ฝรั่งเศสยอมยกดินแดนแคว้นหลวงพระบาง ผังขวาแม่น้ำโขง แคว้นจำปาศักดิ์ และแคว้นเขมร ซึ่งไทยเสียให้แก่ฝรั่งเศส เมื่อปี พ.ศ. 2447 และ 2450 ให้แก่ไทย และได้ตกลงการร่วมนกันของทั้งสามฝ่าย* ต่อมาผู้แทนฝ่ายไทยกับผู้แทนฝรั่งเศสและญี่ปุ่นได้ร่วมมือกันร่างอนุสัญญาในเรื่องนี้ และได้ลงนามในอนุสัญญาสันติภาพ*** เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2484 และรัฐบาลได้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรเพื่ออนุมัติให้สัตยาบันตามรัฐธรรมนูญต่อไป อนุสัญญาสันติภาพฉบับนี้ได้ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2484

สรุปแล้วไทยได้ดินแดนคืนประมาณ 43,000 ตารางไมล์ ของเนื้อที่ที่เสียไป 300,000 ตารางไมล์เท่านั้น ซึ่งเป็นข้อที่ผิดหวังของคนไทยโดยทั่วไป ซึ่งนายดิเรก ชัยนาม ได้แสดงในการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า "ดินแดนที่ไทยขอคืนนั้นมากกว่าที่ได้รับคืน"¹ และหลวงวิจิตรวาทการ อธิบดีกรมโฆษณาการก็แสดงถึงความผิดหวังในคราวนี้เช่นเดียวกัน

* ปร คดูรายละเอียดยคำแถลงการณ์ร่วมนกันของทางราชการไทยกับสงครามโลกครั้งที่สองของ ดิเรก ชัยนาม หน้า 120 - 123

** ปร คดูตัวบทอนุสัญญาในภาคผนวก

¹ "ดินแดนอินโดจีน" ประชาคม 5 เมษายน 2485 หน้า 5

การที่ญี่ปุ่นได้ยกเลิกกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ทำให้ได้ผลประโยชน์จากทั้งสองฝ่าย คือรัฐบาลไทยให้คำมั่นสัญญาว่าจะให้ความร่วมมือทั้งในด้านการเมืองและในทางเศรษฐกิจ เกี่ยวกับการสถาปนามหาเอเชียบูรพาตามแผนของญี่ปุ่น ในการนี้ญี่ปุ่นได้รับสิทธิพิเศษในการซื้อข้าวและวัตถุดิบจากพม่าและบางพารา สำหรับอินโดจีนนั้นได้ให้คำมั่นสัญญากับญี่ปุ่นว่าจะไม่ทำการตกลงกับประเทศหนึ่งประเทศใด ซึ่งให้ความร่วมมือในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และทางทหาร เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม¹ และทำให้อนาคตการเคลื่อนไหวพลลงมาทางใต้ของญี่ปุ่นแจ่มใสขึ้น

ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2484 สถานทูตญี่ปุ่นได้เสนอเรื่องการเลื่อนฐานะอัครราชทูต ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติว่าไม่น่ามีข้อขัดข้องประการใด และในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2484 ญี่ปุ่นได้ตกลงแลกเปลี่ยนเอกอัครราชทูตกัน โดยรัฐบาลญี่ปุ่นตั้งนายชูโมกามิมาเป็นเอกอัครราชทูต ทางฝ่ายไทยได้เลื่อนพระยาศรีเสนา อัครราชทูตประจำกรุงโตเกียวขึ้นเป็นเอกอัครราชทูต²

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ในระยะแรกรัฐบาลไทยได้ดำเนินนโยบายในการเรียกร้องดินแดนคืนด้วยสันติวิธี โดยเจรจากันทางการทูต ซึ่งหวังว่าจะได้รับความสนับสนุนจากประเทศมหาอำนาจ และความเข้าใจของรัฐบาลฝรั่งเศส แต่รัฐบาลฝรั่งเศสปฏิเสธโดยสิ้นเชิง และเมื่อเกิดการละเมิดอธิปไตยของไทยขึ้น ยิ่งทำให้ชาวไทยโกรธแค้น จึงมีการเดินขบวนแสดงประชามติเหล่านี้เป็นสาเหตุให้รัฐบาลไทยต้องเปลี่ยนนโยบายการเรียกร้องดินแดนอินโดจีนโดยสันติวิธี เป็นการใช้อำนาจทหารเข้าต่อสู้กับฝรั่งเศสในอินโดจีน สงครามอินโดจีนได้ยุติลง โดยที่ฝ่ายญี่ปุ่นเป็นผู้ได้เปรียบ และจากบทบาทของญี่ปุ่นนี้เอง ทำให้ไทยกับญี่ปุ่นมีความสนิทสนมกันมากขึ้น และทำให้ไทยต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของญี่ปุ่นด้วย การดำเนินนโยบายอินโดจีนด้วยการเรียกร้องดินแดนคืนเพื่อที่จะป้องกันพรมแดนด้าน

¹Russel H. Fifield. The Diplomacy of Southeast Asia 1945 - 1958. p. 235.

²ศิริเรก จัณนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 หน้า 78

ตะวันออกไว้จากการโจมตีของญี่ปุ่น ได้กลับกลายเป็นว่าเป็นการชักนำให้ญี่ปุ่นเข้ามา
อิทธิพลอยู่ทั้งในไทยและในอินโดจีน ทำให้การเคลื่อนกำลังของญี่ปุ่นลงมาทางใต้ในอนาค
ตจะทวีมากขึ้น ในกรณีเช่นนี้นับว่าเป็นการดำเนินนโยบายที่มีข้อผิดพลาดบ้าง แต่ทว่าก็มี
ผลดีแก่ประเทศไทยมากที่สามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศให้รอดพ้นจากการเสียเอกราช
ของชาติไว้ได้ในภายหลัง

นโยบายเข้าร่วมสงครามของประเทศไทย

นโยบายของรัฐบาลไทยก่อนกองทัพญี่ปุ่นยกพลขึ้นบก

ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2484 จนถึงการโจมตีเพิร์ล ฮาร์เบอร์ ในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 นั้นเหตุการณ์ระหว่างประเทศตึงเครียด และระยะนี้เองที่ญี่ปุ่นใช้ประเทศไทยเป็นสะพานเชื่อมเข้าสู่สมรภูมิ และหมู่เกาะอินเดียนตะวันออกของเนเธอร์แลนด์ ญี่ปุ่นได้วางพื้นฐานความสัมพันธ์ทางการค้าและวัฒนธรรมกับไทยอย่างมั่นคงไว้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2473¹ หลังจากญี่ปุ่นเป็นผู้ไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสแล้ว สหรัฐอเมริกาก็เชื่อว่ารัฐบาลไทยเป็นมิตรที่แท้จริงกับรัฐบาลญี่ปุ่นเท่านั้น และรัฐบาลทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์ภาพทั้งในด้านการทหาร การเมือง และเศรษฐกิจ²

ในวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2484 หนังสือ แจนแปนไทม์ (Japan's Time) กล่าวหาอังกฤษว่า "พยายามที่จะทำให้เกิดความแตกแยกต่อสัมพันธมิตรอันระหว่างไทยกับญี่ปุ่น"³ และกล่าวต่อไปว่าประเทศไทยต้องการความสนับสนุนจากภายนอก และทำให้ภายในมั่นคงขึ้น และจากการที่ทำให้ภายในมั่นคงขึ้นนี้ควรจะเว้นการต่อต้านญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม แอนโธนี อีเคน บกพิเศษเรื่องนี้ และกล่าวว่า การทำสัญญาไมรุกรานกันระหว่างไทยกับอังกฤษ ก็มีจุดมุ่งหมายในการกันชาตินาซีให้ออกห่างที่สาม ซึ่งพยายามแทรกแซงความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างไทยกับอังกฤษ

¹ John L.Christian and Nobutake Ike. "Thailand in Japan's Foreign Relations" Pacific Affairs. p. 196.

² Cordell Hull. The Memoirs of Cordell Hull. p. 94.

³ John L.Christian and Nobutake Ike. op.cit., p. 216

ในวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2484 รัฐบาลไทยได้ออกแถลงการณ์ เรื่อง นโยบายอันเกี่ยวกับต่างประเทศ ดังต่อไปนี้คือ

1. รัฐบาลนี้จะยึดมั่นนโยบายเป็นมิตรที่ดีต่อกันานาชาติทั่วกัน เพื่อความสันติสุขของมนุษยชาติ
2. ประเทศไทยไม่ได้รับการบีบบังคับจากต่างประเทศใด ๆ ทั้งในทางเศรษฐกิจและทางทหาร
3. ประเทศไทยไม่มีความวิตกกังวล แม้แต่น้อยที่จะถูกต่างประเทศใด ทำการรุกรานทางทหาร
4. ประเทศไทยจะพยายามทุกทางเพื่อรักษาสันติสุขของตน และจะไม่เกี่ยวข้องกับกรณีพิพาทใด ๆ อันบังเกิดขึ้นนอกประเทศของตน
5. ในที่สุดประเทศไทยยินดีจะทำการติดต่อค้าขายกับนานาชาติ โดยเห็นอกเห็นใจยิ่ง เพื่อรักษาสัมพันธไมตรีอันมิตรกับทุกประเทศ¹

แถลงการณ์นี้เป็นการยืนยันนโยบายของไทยในการที่จะรักษาสัมพันธไมตรีกับชาติมหาอำนาจทั้งสองค่าย ต่อมาในวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2484 ไทยก็ให้เครดิตเงินกู้แก่ญี่ปุ่น 10 ล้านดอลลาร์ หลังจากญี่ปุ่นถูกอังกฤษและสหรัฐอเมริกาคว่ำบาตรไปหมด ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2484 ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ญี่ปุ่นเข้าครอบครองอินโดจีนและเตรียมเคลื่อนพลลงทางใต้ แก่ญี่ปุ่นถือเอาการที่ไทยให้เครดิตเงินกู้คราวนี้ เป็นข้ออ้างว่าเศรษฐกิจของไทยพ้นจากการที่ต้องพึ่งพาอังกฤษมาร่วมมืออย่างจริงจัง ทางด้านเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และหลังจากนั้นก็มีการประกาศว่าเงินบาทจะเชื่อมกับเงินเยนแทนเงินปอนด์สเตอร์ลิง และมีแถลงการณ์ว่าญี่ปุ่นได้ทำสัญญาแลกเปลี่ยนอาวุธกับไทย โดยฝ่ายไทยส่งยางและดีบุกให้²

¹ กรมโฆษณาการ, ข่าวโฆษณาการ ฉบับที่ 7 ประจำเดือนกรกฎาคม 2484 หน้า 1559

² John L. Christian and Ncbutake Ike, "Thailand in Japan's Foreign Relations" Pacific Affairs p. 215

สำหรับการที่ไทยให้ญี่ปุ่นเงินไป 10 ล้านบาทนั้น เพราะทางรัฐบาลไทยเห็นว่าถ้าไม่ช่วยเหลือญี่ปุ่นเลยก็จะมีเรื่องกับญี่ปุ่นแน่ เพราะจะถูกกล่าวหาว่าไทยดำเนินนโยบายช่วยสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ และการชำระหนี้รายนี้ รัฐบาลไทยยืนยันให้ญี่ปุ่นชำระค่าของทองคำซึ่งญี่ปุ่นก็ยินยอม และต่อมาในเดือนสิงหาคม ญี่ปุ่นก็เสนอขอเงินเพิ่มอีก 25 ล้านบาท ผ่านมาทางกระทรวงการต่างประเทศ และนายกรัฐมนตรี โดยยอมเอาทองคำเป็นประกัน ซึ่งไทยพิจารณายินยอมแต่มีเงื่อนไขว่าทองคำต้องเอาทองคำมาส่งที่กรุงเทพฯ ซึ่งญี่ปุ่นก็ยอมตาม¹

สำหรับเศรษฐกิจในระยะนี้ อังกฤษ สหรัฐอเมริกาฝ่ายหนึ่ง กับญี่ปุ่นอีกฝ่ายหนึ่งแข่งขันกันในเมืองไทย เพื่อจะให้ได้อย่างและคุ้มก ซึ่ง เป็นวัตถุประสงค์ที่จะช่วยในการทำสงคราม

ก่อนปี พ.ศ. 2483 ยางเกือบทั้งหมดของไทยส่งไปยังมลายู ในปี พ.ศ. 2480 ญี่ปุ่นซื้อยาง 20 เปอรเซ็นต์ของยางที่ส่งเป็นสินค้าออก ปลายปี พ.ศ. 2483 ญี่ปุ่นเพิ่มการซื้อเป็นสามเท่า และในกลางปี พ.ศ. 2483 ได้ซื้อเป็นจำนวน 3/5 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมดที่ไทยไม่ได้ส่งให้มลายู ส่วนอังกฤษและออสเตรเลียเคยมีนโยบายในการทำให้เมืองแร่ในไทยเป็นจำนวน 2/3 - 3/4 ของจำนวนที่ปลูกที่ผลิตขึ้นและส่งทั้งหมดไปมลายู ส่วนที่เหลือเป็นที่แย่งชิงกันในท้องตลาด ผู้ซื้อจากญี่ปุ่น เยอรมันเสนอราคาให้สูงกว่าราคาที่สิงคโปร์ถึง 80 เปอรเซ็นต์ และญี่ปุ่นเป็นผู้ซื้อได้เกือบทั้งหมดในตลาดโดยเปิดเผยในปี พ.ศ. 2483²

การทำสงครามเศรษฐกิจระหว่างทั้งสองฝ่ายในปี พ.ศ. 2484 รุนแรงยิ่งขึ้น ทางญี่ปุ่นนั้นพยายามบีบจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีเพื่อจะเอาอย่างและคุ้มกให้หมด โดยอ้างเหตุผลเรื่องช่วยเหลือในการใกล้เคียงกรณีอินโดจีน นอกจากนี้ก็จะช่วยเหลือให้น้ำมันทางอังกฤษและอเมริกาก็พยายามเช่นเดียวกัน แต่ไม่ถึงกับขอมค ขอแค่ประมาณครึ่งต่อครึ่ง โดยให้เหตุผล

¹ กิเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 หน้า 149 - 150

²

James V. Martin Jr. "Thai-American Relations in World War II"

The Journal of Asian Studies. Vol. XXII. p. 457

ว่า เมื่อไทยเป็นกลางไม่ควรปฏิบัติลำเอียง นอกจากนี้จะช่วยเรื่องน้ำมันเท่าที่สามารถจะหาได้
 แคร่รัฐบาลไทยปล่อยให้ทั้งสองฝ่ายแย่งกันซื้อในตลาดอย่างเปิดเผย¹

ทางตันสหรัฐอเมริกา พยายามที่จะหลีกเลี่ยงการแข่งขันในตลาดโคโยเปิดเผย แต่ใช้
 ประโยชน์จากที่ไทยต้องการน้ำมันเป็นเครื่องต่อรองเพื่อให้ไคยางและคิงุก สำหรับอังกฤษได้
 พยายามซื้อคิงุกและยางจากไทยที่มีอยู่เพื่อไม่ให้ตกไปอยู่ในมือของญี่ปุ่นเช่นกัน ส่วนไทยในเวลา
 นั้นยังต้องการความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ จึงหันมาขอความช่วยเหลือจากอังกฤษ แต่อังกฤษ
 ไม่อยู่ในสภาพที่จะให้ความช่วยเหลือได้ จึงไปเจรจาขอความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาให้ช่วย
 และในเดือนพฤษภาคม กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาพิจารณาจะให้ไทยกู้ยืมเงิน 3
 ล้านดอลลาร์ รวมทั้งพิจารณาเปิดเครดิตทางการค้าเพื่อซื้อสินค้าจากสหรัฐอเมริกาในวงเงินจำนวน
 เดียวกัน ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเพื่อจะได้แน่ใจว่าจะไคยางและคิงุกจากไทย อังกฤษต้องการหลัก
 ประกันเช่นเดียวกับที่ไทยให้กับญี่ปุ่นไว้เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม กล่าวคือไทยจะไม่เข้าร่วมภาคี
 ที่สามอันจะทำให้เกิดผลเสียต่ออังกฤษโดยตรงทั้งในด้านการเศรษฐกิจการเมืองและการทหาร²

อย่างไรก็ตามรัฐบาลไทยตกลงขายคิงุกและยางให้สหรัฐอเมริกาและเพื่อจะควบคุมไม่ให้
 สินค้าที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ตกไปอยู่กับญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกาปฏิเสธไม่ยอมรับทองคำของ
 ญี่ปุ่นจากไทย³ สหรัฐอเมริกาต้องการให้ไทยต่อต้านญี่ปุ่น และในที่สุดก็ได้ตกลงส่งน้ำมันให้ไทย
 คราวเท่าที่ไทยต่อต้านญี่ปุ่น โดยไม่ผูกพันกับการขายยางซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงนโยบายของ
 สหรัฐอเมริกาที่มีต่อไทย เพราะในระหว่างที่เกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสนั้น คอเดล
 ฮัลล์ (Cordell Hull) ปรารภกับ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เอกอัครราชทูตไทยประจำ
 สหรัฐอเมริกาถึงความวิตกของตนว่า ญี่ปุ่นจะกลืนทั้งไทยและอินโดจีน⁴

¹ คิเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 หน้า 83

² ก. หน้า 85

³ ก. หน้า 90

⁴ Cordell Hull. The Memoirs of Cordell Hull. p. 985.

ระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2484 สหรัฐอเมริกาเริ่มคิดจะเพิ่มกำลังให้ไทย
 แข็งแกร่งพอที่จะต่อต้านความกดดันและล้มล้างเรื่องไทยทำลายสถานภาพและในขณะเดียวกันภาพพจน์
 ของไทยที่ตกต่ำก็เริ่มเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากผู้หมาแสงหาผลประโยชน์กลายเป็นผู้ที่เข้ามา
 คุกคามไทยได้ทำทุกอย่างเพื่อเพิ่มกำลังให้ตนเองและเพื่อให้ทุกฝ่ายตระหนักว่าไทยเป็นกลาง
 สำหรับสหรัฐอเมริกาถึงแม้จะแน่ใจว่าสงครามกับญี่ปุ่นนั้นเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้จึงตัดสินใจส่งนัก
 การทูตอาชีพ นายวิลลีย์ อาร์เปก (Willys R. Peck) มาแทนนายแกรนท หูตคนเดิมเพื่อ
 จะให้มั่นใจว่าจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับรัฐบาลไทยที่กรุงเทพฯ

ไทยทราบมาว่าญี่ปุ่นจะเข้าเมืองไทยและใช้ประโยชน์จากไทยเป็นแหล่งทำสงคราม
 กับสหรัฐอเมริกา พลโทประยูร ภมรมนตรี อธิบดีรัฐมนตรีและเจ้ากรมยุทธนาทหารในรัฐบาล
 ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้บันทึกไว้ว่า

เมื่อจะเกิดการสู้รบกับฝรั่งเศสขึ้นในดินแดนอินโดจีนไทยไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ ทางรัฐบาล
 พลตรีหลวงพิบูลสงครามได้ส่งทูตพิเศษไปเจรจากับรัฐบาลเยอรมันโดยรีบด่วนเมื่อต้น
 เดือนพฤศจิกายน 2483 เพื่อชี้แจงข้อเท็จจริงและความจำเป็นที่จะต้องทำศึกกับ
 ฝรั่งเศส ซึ่งอยู่ในความยึดครองของเยอรมัน โดยมีพลตรีประยูร ภมรมนตรี เป็น
 หัวหน้าคณะร่วมควยนาาาไทยลี สิ้นสุดไสถณ กับพันตรีทวน วิชัยชิตะ ได้ไปพบกับ
 ฟอน ธิปเบรทอป รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของนาซีและจอมพลเกอริงค์ ได้เปิด
 การเจรจากับธิปเบรทอปโดยรีบด่วน ซึ่งวิถกกังวลว่าจะเป็นการ เปิดแนวรบที่สอง
 ขึ้นทางก้านตะวันตก ได้ขอร้องให้หยุดยั้งการรบบส่วนเรื่องดินแดนที่พึงปรารถนาจะส่ง
 เสริมสนับสนุน แต่ขอให้เป็นดินแดนเดิมของไทยอย่างแท้จริง หากไม่แล้วจะเป็นปัญหา
 ทางการเมืองและมีการสู้รบกันอย่างไม่รู้จบสิ้น...

¹ กองบรรณ สาร กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้ม พพ 2/2 : 8(4) บันทึก

ที่เยอรมัน พลโทประยูร ภมรมนตรี ได้พบกับ นายพลโนบุะ ณ สถานเอกอัครราชทูต ญี่ปุ่นประจำกรุงเบอร์ลิน และได้รับคำบอกเล่าว่าจะมีสงครามใหญ่เกิดขึ้นในตะวันออกไกลและจะเป็นแบบ "สงครามฉิว" เพื่อทำลายล้างลัทธิครอบครองเมืองขึ้นของยุโรป

ต่อจากนั้น พลตรีประยูร ได้รับคำสั่งจาก จอมพลป.พิบูลสงคราม ให้เดินทางไปยังมอสโก เพื่อดำเนินการความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัสเซีย ได้มีการแลกเปลี่ยนหนังสือและให้สัตยาบันกันต่อมา

พลตรีประยูร ได้เดินทางไปญี่ปุ่น ซึ่งในขณะนั้นผู้นำของญี่ปุ่นรู้สึกว่าญี่ปุ่นอาจจะไม่ชนะในการรบ จากการพบกับนายกรัฐมนตรีโตโจ ได้รับคำสั่งแจ้งถึงแผนการรบของญี่ปุ่นในเอเชีย ซึ่งรวมทั้งไทยและพม่า โตโจ ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีทหารบกและรัฐมนตรีมหาดไทย แสดงว่า พระมหาจักรพรรดิได้ทรงตัดสินพระทัยและไม่มื่ออะไรภายใต้ดวงอาทิตย์สามารถเปลี่ยนแปลงได้

พลเรือเอกยามาโมโตะ อิชิโรกุ ผู้บังคับการกองเรือผสมซึ่งเป็นผู้วางแผนการโจมตีเพิร์ล ฮาร์เบอร์ กล่าวแก่พลตรีประยูร ต่อข้อถามที่ว่าญี่ปุ่นจะปฏิบัติการต่อไทยในลักษณะทหารหรือไม่ว่าเขาไม่เห็นด้วยกับการใช้กำลังทหารกับไทย แต่ "โตญี่ปุ่นนั้นเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ไม่มีอะไรจะหยุดไว้ได้" เพราะฉะนั้นกำลังทัพก็จะ ซึ่งคำตอบนี้ทำให้แน่ใจว่าญี่ปุ่นต้องการทำลายระบอบอาณานิคมและยุติการมีอิทธิพลของชนผิวขาว

พลตรีประยูร กับมาถึงประเทศไทยเมื่อเดือนเมษายน และชี้แจงต่อรัฐบาลว่าสงครามจะต้องเกิดขึ้นแน่นอนภายใน 6 เดือน ซึ่งจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ดำเนินการเพื่อให้รัฐบาลอังกฤษและสหรัฐอเมริกาประกาศว่า ถ้าญี่ปุ่นรุกเข้าเมืองไทย ทั้งสองประเทศจะถือว่าเป็นการรุกรานอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ซึ่งรัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษ นายแอนโรนี อีเคน ได้คำตอบเมื่อวันที่ 6 และ 7 สิงหาคม ตามลำดับว่า การกระทำใด ๆ ซึ่งเป็นการคุกคามความมั่นคงและบูรณภาพของประเทศไทยแล้วจะถือว่าเป็นการกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ชี้แจงต่อนายแกรนต์เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม ว่าไทยจะต่อต้านการรุกรานทางทหาร แต่ไทยก็ต้องการความช่วยเหลือ ในวันที่ 14 สิงหาคม คอร์เกิล ฮัลล์ ยืนยันต่อ บ.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ว่าในกรณีที่ญี่ปุ่นโจมตีประเทศไทย สหรัฐอเมริกาจะช่วยเหลือไทยเช่นเดียวกับที่โคชาจีน¹

ในวันที่ 28 สิงหาคม สภาผู้แทนราษฎรได้ผ่านพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของไทย เวลารบ พุทธศักราช 2484 มีสาระสำคัญว่า หากประเทศใดรุกรานไทยขอให้คนไทยทั้งชาติลุกขึ้นต่อต้านต่อสู้จนชีวิตดับเพื่อเกียรติภูมิและเอกราชของชาติไทย และถ้าไทยต้องพ่ายแพ้ในที่สุดก็จงก่อความพิพาทหรือเผาผลาญเสียให้วอดวายอย่าเหลือไว้ให้เป็นประโยชน์แก่ศัตรู

อันที่จริงแล้วการดำเนินนโยบายทางทหารและทางการทูตของญี่ปุ่นเป็นลำดับมา ทำให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม เริ่มตระเตรียมการทั้งในด้านการเมือง การทูต และการทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่ญี่ปุ่นทำสัญญาไม่รุกรานกับรัสเซีย² ซึ่งเป็นโอกาสอันดีที่ญี่ปุ่นวางใจได้ว่ารัสเซียจะไม่มาคุกคามผลประโยชน์ทางตะวันออกไกลของญี่ปุ่น และญี่ปุ่นสามารถถอนกำลังทางเหนือที่ป้องกันเขตแมนจูรัก และพรมแดนรัสเซียแล้วพร้อมที่จะเข้าโจมตีทางด่านใต้ได้ ฉะนั้นหลังจากสงครามอินโดจีนไทยก็เริ่มป้องกันราชอาณาจักรโดยเริ่มรบในวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2484 โดยมีคำสั่ง ทบ.เลขที่ 12380-90/84 สั่งเตรียมการขยายกำลังกองทัพบกสนาม ในกรณีสงครามมหาเอเชียบูรพาในวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484 ดังข้อความว่า

1

James V. Martin JR. "Thai-American Relations in World War II"

The Journal of Asian Studies. Vol. XXII. p. 459.

2

John Toland. The Rising Sun. p. 66.

ตั้งจอมพลป.พิบูลสงครามเป็นผู้นับราชการทหารสูงสุดและให้ พลโทหลวงพรหมโยธี
เป็นรองผู้นับราชการทหารสูงสุด ในวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484 ตั้ง
บ.ก.ทหารสูงสุด ประกาศพระบรมราชโองการกำหนดอำนาจผู้นับราชการทหารสูงสุด
... ส่งการฝึกทหาร กองหนุนตามแผนการขยายกำลัง ... ประกาศตั้ง จอมพล ป.
พิบูลสงครามเป็นแม่ทัพบก พล ร.ท.หลวงสินธุสงคราม เป็นแม่ทัพเรือ พล.อ.ท.
หลวงอภัยพิบูลย์ เป็นแม่ทัพอากาศ พล.อ.ท.พระยาศรีสุริยราช เป็นเสนาธิการ
กองทัพสนาม พล.ต.พระยาอภัยสงคราม เป็นผู้นับราชการเขต ภายใน...

ในขณะที่เดียวกันจอมพล ป.พิบูลสงคราม พยายามกระทำการหลีกเลี่ยงทุกอย่างที่แสดง
ตนเป็นศัตรูกับญี่ปุ่น² และรัฐบาลก็ออกแถลงการณ์หลายฉบับว่าจะรักษาความเป็นกลางอย่าง
เต็มที่และมีนโยบายเป็นมิตรกับทุกประเทศ ไม่เป็นศัตรูกับประเทศใดก็ตาม³ และได้มีการ
เปลี่ยนตัวรัฐมนตรีบางตำแหน่ง เพื่อแสดงว่านิยมฝ่ายประชาธิปไตย⁴ เมื่อนายวิลลี ฮาร์ เพก
เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาคนใหม่มาถึงกรุงเทพฯ ในราวเดือนกันยายน พ.ศ. 2484
ได้สนทนากับนายกีเรก ชัยนาม ถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ไทยกับเยอรมัน

¹ กระทรวงกลาโหม แผนการรบรุกกำลังทหารเตรียมพร้อม พฤศจิกายน
2484

² James V. Martin JR. "Thai-American Relations in World War II"
The Journal of Asian Studies. Vol. XXII. p. 458

³ กรมโฆษณาการ ข่าวโฆษณาการ ฉบับที่ 7 ประจำเดือนกันยายน 2484
หน้า 1501

⁴ กีเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 หน้า 95

อิตาลี ไทยกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ฯลฯ ความลำบากของไทยที่เป็นประเทศเล็กถูกบีบจากทั้งสองฝ่าย เพราะพึ่งตัวเองไม่ได้ทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจและยุทธปัจจัย นายคิเรก รับรองกับทูตว่าไทยนิยมสหรัฐอเมริกา เพราะเป็นประเทศที่มีไมตรีจิตต่อประเทศอื่น ๆ ทั่วไป และในกิจการ สำหรับญี่ปุ่นไทยก็ยังนิยมในความสามารถของญี่ปุ่น แต่กลัวญี่ปุ่น เพราะนโยบายขยายตัวของญี่ปุ่น หลังจากนั้น 3 สัปดาห์ นายวิลเลียม อาร์ เปก รายงานไปยังรัฐบาลสหรัฐอเมริกาว่าการสนับสนุนไทยเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ญี่ปุ่นเอาไว้อย่างน้อยการช่วยไทย โดยให้สินเชื่อและสินค้าก็จะเป็นการกันไม่ให้ไทยต้องสมัคร เข้าพัวพันกับญี่ปุ่น ไม่มีความเสียหายอะไรสำหรับสหรัฐอเมริกา และถ้าไม่พอใจเชื่อโลกก็เลิกให้ความช่วยเหลือได้ทันที ทูตขอให้รัฐบาลสหรัฐอเมริการับคำเนนนโยบายอันนี้ การช่วยไทยทางเศรษฐกิจเพื่อที่จะส่งเสริมกำลังใจให้ไทยต่อต้านญี่ปุ่นได้ ฉะนั้นไม่ควรเรียกร้องให้ไทยให้คำมั่นในทางการเมืองแต่อย่างใด หรือให้ทำสัญญาเรื่องยางและดีบุก ตรงกันข้ามควรสนับสนุนนโยบายไทยที่จะไม่ลำเอียงกับชาติหนึ่งชาติใด ซึ่งก็เท่ากับสนับสนุนให้ไทยรักษาความเป็นกลางไว้ได้

ในราวกลางเดือนตุลาคม พ.ศ. 2484 ไทยแน่ใจว่าจะเป็นประเทศตกไปที่ญี่ปุ่นจะเข้ายึดครองจึงได้ขอเครื่องบินรบและยุทธปัจจัยอื่น ๆ จากอังกฤษโดยทวนกับปรึกษากับเซอร์ โจเซฟ ครอสมบี้ ทูตอังกฤษดังนี้คือ

1. อังกฤษจะกำเนินการทหารอย่างใด เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของตน ในกรณีที่ญี่ปุ่นเข้าเมืองไทย และ

2. อังกฤษ จะมีความเห็นที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ไทยอย่างไรบ้าง

ทูตอังกฤษรับว่าจะรับรายงานรัฐบาลทันที แต่ในเรื่องอาวุธยุทธภัณฑ์นั้นไม่มีจริง ๆ แต่จะช่วยเหลือกับทูตสหรัฐอเมริกาให้

¹ คิเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 หน้า 176 - 177

นอกจากนั้นได้เร่งเรื่องที่จะทวงกลาใหม่ต้องการซื้อเครื่องบินรบจำนวน 24 เครื่องไปทางสหรัฐอเมริกา แต่สหรัฐอเมริกาเห็นว่าเครื่องบินจะมีประโยชน์ในฟิลิปปินส์ มากกว่าไทย แม้ว่าการให้เครื่องบินแก่ไทยจะเป็นการทอนกำลังใจของญี่ปุ่นที่จะรุกรานไทยก็ตาม ในที่สุดสหรัฐอเมริกาไม่ได้ส่งเครื่องบิน 24 เครื่องมาให้ไทย สำหรับทางค่าน อังกฤษก็ไม่อาจจะให้เครื่องบินได้ ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2484 อังกฤษส่งปืนสนาม และเป็นครก กระสุนปืนและเชื้อเพลิงในการบินจำนวนจำกัดให้ โดยเกรงว่าของจำนวนดังกล่าวก็คงจะละลายไปหมดเมื่อถูกญี่ปุ่นโจมตี ซึ่งจอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่พอใจและได้ตอบทูตอังกฤษไปว่า "เนื่องจากเราไม่มีอะไร ฉะนั้นก็ต้องหลีกเลี่ยงสงครามกับญี่ปุ่น ถ้าสามารถทำได้จะจริง ๆ ก็ต่อเมื่อจำเป็น" ก็ได้ปรารภกับนายคิเรก ชัยนาม ว่า "พวกนี้จะให้เราสู้คนเดียว ..."²

ในวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484 เอกอัครราชทูตอังกฤษในกรุงเทพซึ่งตนได้ รับรายงานจาก เซอร์ โจเซฟ ครอสบี้ อัครราชทูตอังกฤษประจำไทยว่า ถ้าไม่ให้ความช่วยเหลือแล้วรัฐบาลไทยจะต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของญี่ปุ่น³ ซึ่งความเห็นข้อนี้ได้รับการยืนยันจากอัครราชทูตไทยประจำกรุงเทพซึ่งตนว่าญี่ปุ่นจะโจมตีไทยในไม่ช้านี้และร้องขอกำลังอาวุธ ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้พิจารณาให้ไทยได้กู้เงิน 10 ล้านเหรียญเมื่อสงครามเกิดขึ้นแล้ว⁴

1

James V. Martin JR. "Thai-American Relations in World War II" The Journal of Asian Studies. Vol. XXII. p. 459

2

คิเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 หน้า 179

3

F.C. Jones. Survey of International Affairs 1939 - 1946, The Far East 1942 - 1946 p. 52.

4

James V. Martin JR. op cit, p 459.

ในระยะหลัง ๆ ของเดือนพฤศจิกายนที่การรุกรานของญี่ปุ่นต่อไทยเริ่มเห็นได้ชัดขึ้น หนังสือพิมพ์ญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484 กล่าวหาไทยว่า เจริญร่วมมือทางทหารลับ ๆ กับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา และเตือนถึงผลร้ายที่จะตามมา ในขณะที่เกี่ยวกับรัฐบาลไทยได้ส่งคณะทหารซึ่งมี พ.อ.หลวงสุรณรงค์ ไปติดต่อกับกองทัพภาคตะวันออกเฉียงของอังกฤษที่สิงคโปร์ เพื่อหยั่งท่าทีและขอทราบว่าเป็นกรณีที่กองทัพญี่ปุ่นรุกรานประเทศไทยฝ่ายอังกฤษจะให้ความช่วยเหลือได้เพียงใดหรือไม่ และในระหว่างที่ พ.อ.หลวงสุรณรงค์ไปเจรจาขอความช่วยเหลือจากอังกฤษนี้เอง ญี่ปุ่นก็เปิดฉากสงครามในภาคตะวันออกเฉียงเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 โดยส่งกำลังบุกรุกเข้าภายในประเทศไทยทุกด้านตั้งแต่ทางรัฐประเท สัมพรปราการ ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร นครศรีธรรมราช สงขลา บัตตานี และตกลงไปทางใต้ในเขตแดนของมลายูคือ โกตาบารู และกันตังอีกด้วย ฉะนั้นเมื่อเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น นายชูโมกามิ ขึ้นกำชาดต่อรัฐบาลไทยในวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ให้ไทยยอมให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านประเทศ ไทยจึงมีทางเลือกน้อยที่สุด นอกจากจะต้องตกลงทิ้ง เซอร์ โจเซฟ ครอสบี อัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงเทพฯ ในเวลานั้นเชื่อว่า "เป็นเพราะความอ่อนแอทางทหารในตะวันออกเฉียงของอังกฤษ จึงจำให้ไทยต้องเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ถ้าหากอังกฤษสามารถยืนหยัดต่อปรบภัยได้แล้วจะไม่สงสัยเลยว่าไทยจะดำรงความเป็นกลางต่อไป..."²

จะเห็นได้ว่านโยบายต่างประเทศของไทยก่อนเข้าร่วมสงครามนั้นได้พยายามรักษาความเป็นกลางและเอาตัวรอดอยู่เสมอ แต่ทว่าในที่สุดประเทศไทยก็ไม่สามารถรักษาความเป็นกลางได้ เพราะถูกญี่ปุ่นบุกในที่สุด

¹ เนตร เขมะโยธิน งานใต้ดินของพันเอกโยธี หน้า 175

² Sir Josiah Crosby. Siam : The Cross Roads. p. 127

ไทยยอมให้ญี่ปุ่นผ่านแดน

นโยบายรักษาความเป็นกลางของไทยต้องเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมกล่าวคือ เมื่อญี่ปุ่นเริ่มสงครามค่านแปซิฟิกด้วยการโจมตีพร้อมกัน คือโจมตี เพิล ฮาร์เบอร์ ฟิลิปปินส์ อังกฤษ และประเทศไทย มีไทยเท่านั้นที่ได้รับคำเตือนล่วงหน้า จากคำให้การของเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นโทโกมิ ประจำกรุงเทพฯ¹ ในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เอกอัครราชทูตได้รับคำสั่งจากรัฐบาลให้เตรียมพร้อมที่จะขอต่อรัฐบาลไทย เพื่อให้ทำสัญญาพันธมิตร กับญี่ปุ่น หรืออย่างน้อยให้ยอมให้ทหารญี่ปุ่นเดินผ่านดินแดนไทยได้ เพื่อไปดำเนินการทางทหารตามลายุและพม่า ต่อมาในวันที่ 7 ธันวาคม เขาได้รับคำสั่งที่แน่นอนให้ดำเนินการดังกล่าวจากจอมพลเทระอุจิ ผู้บัญชาการทหารญี่ปุ่นในภูมิภาคไค ในเวลานั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่อยู่ในกรุงเทพฯ และคณะรัฐบาลไม่แสดงความสมัครใจที่จะตกลงตามคำเรียกร้องของเอกอัครราชทูต ทั้ง ๆ ที่ได้เตือนฝ่ายไทยแล้วว่ากองทหารญี่ปุ่นจะเข้ากินแดนไทยในวันพรุ่งนี้เช้า ซึ่งในที่สุดกองทหารญี่ปุ่นก็ได้เข้ากินแดน และในชั้นต้นก็ถูกต่อต้าน แต่เมื่อ จอมพล ป.พิบูลสงคราม มาถึงกรุงเทพฯ ในเช้าวันนั้นได้สั่งให้หยุดต่อต้าน และตกลงกับเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น เพื่อให้ทหารญี่ปุ่นเข้าเมืองไทยได้โดยไม่ต้องรบกัน จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ตัดสินใจเลือกร่วมโชคชะตากับญี่ปุ่น และต่อมาได้มีการเจรจาทำกติกามิตรทางทหารกับญี่ปุ่นทันที กติกานี้ได้ลงนามกันเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม โดยมีข้อความสำคัญว่า ต่างฝ่ายต่างจะเคารพเอกราชและอธิปไตยซึ่งกันและกัน ภาควิแต่ละฝ่ายจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่ในด้านการเมือง การทหาร และการเศรษฐกิจ ในกรณีภาคีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเกิดขัดกันขึ้นกับประเทศที่สามและฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะไปแยกทำสัญญาสันติภาพหรือสงบศึก กติกานี้มีข้อตกลงอันซึ่งไม่เปิดเผยว่าญี่ปุ่นจะช่วยให้ไทยได้ดินแดนคืนจากอังกฤษ และไทยสัญญาจะช่วยญี่ปุ่นในกรณีสงครามซึ่งมีอยู่แล้วระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศฝ่ายตะวันตก สัญญานี้มีขนาดเล็กฉบับเดิมที่เพียง

¹

F.C.Jones. Japan's New Order in East Asia : Its Rise and

Fall 1937 - 1945. p. 52.

อนุญาตให้ญี่ปุ่นเดินทหารผ่าน ผนังลงวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 และต่อมาในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 ไทยก็ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

สำหรับหลักฐานทางคำนำไทยเกี่ยวกับเหตุการณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ตลอดจนการต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่นในวันนี้มีผู้เขียนไว้มากมาย* ซึ่งทุกคนสรุปความเห็นตรงกันว่า จอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่มีทางเลือกนอกจากจะยอมให้แก่อำนาจที่ขึ้นชื่อเสนอมา จากนั้นที่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้บันทึกไว้หลังสงครามสงบแล้ว ได้ชี้แจงเหตุผลที่ไทยต้องทำสัญญาร่วมมือกับญี่ปุ่นวันที่ 11, 14 และ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เพราะถูกฝ่ายญี่ปุ่นบีบบังคับอย่างไม่มีทางเลือก ท่านได้เขียนเอาไว้ว่า

ถ้าประชาชนได้ทราบถึงการปฏิบัติของญี่ปุ่นที่บีบบังคับผมให้ทำสัญญาร่วมรบฉบับต่อมา ... เชื่อว่าประชาชนจะรู้สึกเห็นใจผม และรัฐบาลชุดของผมเป็นที่รัก ถ้าจะบรรยายก็เป็นการยืดยาว ขอสรุปแต่เพียงว่าผมได้โต้เถียงกับเขาในทางไม่ทำตามจนแสนจะปวดหัว เรายืนยันทางเดียวว่าจะไม่ทำอะไร ฝ่ายญี่ปุ่นที่โถมมาพูดเรื่องนี้แก่กันมา เต็มบ้านเมือง สรรพทิศจะแหกกันมา มีทั้งนายพล นายพัน ทั้งนักการทูต ทุกคนส่งเสียงแต่จะให้เราทำตามเขา โต้เถียงกันบางครั้งตั้งแต่บ่าย 2 โมงถึง 24 นาฬิกาถึงที่สุดเราก็ต้องยอมทำตามเพราะเขาบอกว่าถ้าไม่ทำตามวันนี้บางพรุ่งนี้บาง เขาจะปลดอาวุธไทยแน่นอน ผมเห็นว่าเราอย่าทำตามเขาคดีกว่าสู้ทนเก็บน้ำตาและเก็บความขำน้ำใจเพื่อแก้มือกันในวันข้างหน้า ...¹

* ดูใน พ.ระพีปะเสน จอมพล ป.ขุนทิพย์ไร้มันดิน หน้า 110 - 118
 วิเทศกรณีย์ (นาคแดง) ไทยกับสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 หน้า 335 - 412 และ
 สุพจน์ คานกระกุล ชีวิตและงานของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ หน้า 318 - 320

¹ จอมพล ป.พิบูลสงคราม "ความร่วมมือและต่อต้านญี่ปุ่นสมัยสงคราม"
 ใน เบื้องแรกประชาธิปไตย หน้า 436 - 437

และ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ปฏิเสธข้อสงสัยที่ว่า ท่านมีส่วนรู้เห็นเป็นใจ กับฝ่ายญี่ปุ่นในการทำสัญญาร่วมมือทั้ง 3 ฉบับว่า

ขอปฏิญาณว่า แม้ตกลงปลงใจร่วมกับญี่ปุ่นควรวางจากไม่มีแม่แต่น้อย และยิ่งเป็น ลายลักษณ์อักษรยิ่งไม่มีเลยที่เดียว คำโฆษณาบางแห่งที่กล่าวหาว่าผมทำสัญญา ร่วมรบกับญี่ปุ่นก่อนที่ญี่ปุ่นจะเข้าประเทศไทยนั้น ขอทูลพระศรีรัตนไตร เป็นพยาน ผมไปไหนเคยทำไว้ ... ก็เห็นได้ว่าการจะเข้ากับญี่ปุ่นย่อมไม่น่าประโยชน์มาให้ ประเทศไทยเลยแม่แต่น้อย เพราะเห็นได้แต่แรกแล้วว่าญี่ปุ่นจะแพ่งสงครามคราวนี้ อย่างแน่นอน ...¹

การต่อสู้ที่นำมาถึงความพินาศของประเทศไทยโดยนำมือของญี่ปุ่นซึ่งจะชอนำเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในวันนั้นมาบันทึกไว้ดังนี้

ในค่ำวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี และผู้บัญชาการทหารสูงสุดเดินทางไปตรวจราชการชายแดนทางตะวันออกเวลา ประมาณย่ำค่ำ เซอร์ โจชวย ครอสบี้ อัครราชทูตอังกฤษได้ไปพบนายดิเรก ชัยนาม ที่บ้านและชี้แจงว่าได้รับข่าวว่าเครื่องบินตรวจการอังกฤษเห็นกองเรือรบญี่ปุ่นมาจากแหลมญวน และกำลังอยู่ในบริเวณใกล้อ่าวไทย นายดิเรก ถามทูตอังกฤษว่า ถ้าญี่ปุ่นบุกเข้าไทยจะทำอย่างไร ทูตอังกฤษตอบว่าถ้าไทยสู้อังกฤษ ต้องช่วยเต็มที่เท่าที่จะช่วยได้ ...²

¹ จอมพล ป.พิบูลสงคราม "ความร่วมมือและต่อต้านญี่ปุ่นสมัยสงคราม" ใน เบื้องแรกประชาธิปไตย หน้า 429 - 430

² ดิเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 หน้า 192 - 193

เวลา 22.30 น. นายภูมิภาณุ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นพร้อมด้วยคณะคือ ผู้ช่วยทูตทหารบก ผู้ช่วยทูตทหารเรือ ที่ปรึกษาและเลขานุการลามา ขวพบนายกรัฐมนตรี แต่เมื่อนายกรัฐมนตรีไม่อยู่ที่ขอพบหลวงอดุล เกษรวิธ ในฐานะเป็นรองนายกรัฐมนตรี แต่รองนายกรัฐมนตรีไม่เต็มใจจึงขอพบ นายคิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายภูมิภาณุ กล่าวว่า ที่มาขอพบนายกรัฐมนตรีวันนี้ ก็เนื่องจากมีเหตุการณ์สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่นเกิดขึ้น สหรัฐอเมริกา และอังกฤษได้บีบบังคับญี่ปุ่นตลอดมา บัดนี้ญี่ปุ่นทนต่อไปไม่ได้แล้ว ฉะนั้นเหตุจึงได้รับคำสั่งจากรัฐบาล ให้มาแจ้งต่อนายกรัฐมนตรีว่า เนื่องจากเหตุจำเป็นกองทัพญี่ปุ่นจึงจำต้องขอเดินผ่านประเทศไทยเพื่อไปโจมตีประเทศทั้งสอง จึงเป็นศัตรูของญี่ปุ่น และขอให้ตอบก่อนบ่ายสองโมงของวันที่ 8 ธันวาคม นายคิเรก ชัยนาม ตอบว่าประเทศไทยได้ประกาศตนเป็นกลาง ฉะนั้นจึงไม่มีนโยบายช่วยเหลือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ทูตตอบว่าโดยที่เรื่องนี้เกี่ยวกับความเป็นความตายของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงจำต้องได้รับอนุญาตให้เคลื่อนกำลังทั้งทางบกและทางทะเล ทางอากาศผ่านประเทศไทยให้จงได้ นายคิเรก ตอบว่าไม่มีอำนาจอย่างใดที่จะอนุญาตหรือไม่ อำนาจสั่งอนุญาตไปให้ต่อสู้นั้นอยู่กับนายกรัฐมนตรี เท่านั้น สิ่งใดในฐานะที่เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดควรอีกตำแหน่งหนึ่งและรัฐบาลได้ประกาศเป็นคำสั่งประจำไว้แล้วว่าไม่ว่ากองทหารประเทศใดถ้าเข้ามาในดินแดนไทย ให้ต่อต้านเต็มที่ ฉะนั้นผู้ที่ประกาศยกเลิกคำสั่งนี้คือ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด พันเอกทามูระ ผู้ช่วยทูตทหารบกญี่ปุ่นได้กล่าวว่า การล้าช้าก็หมายถึงการนองเลือด เพราะเวลานี้ญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกตามจุดต่าง ๆ ในประเทศไทยแล้ว นายคิเรก ชัยนาม ตอบว่า จะรีบรายงานรองนายกรัฐมนตรีให้รีบประชุมคณะรัฐมนตรีเดี๋ยวนี้ แล้วจะได้แจ้งให้คณะทูตทราบถึงผลการประชุม

ในระหว่างนี้ก็มีข่าวทางโทรเลข วิทญู และโทรศัพท์แจ้งว่ากองทหารญี่ปุ่นได้ยกพลบุกเข้ามาในดินแดนไทยตามจุดต่าง ๆ และในทุก ๆ จุดที่กองทหารบุกเข้ามานั้นได้ปะทะกับ

หน่วยทหารไทยบ้าง ตำรวจและยุวชนไทยบ้าง¹ คณะรัฐมนตรีในเวลานั้นประกอบด้วยบุคคล 24 ท่าน* มีทหารถึง 17 คน มีพลเรือนเพียง 7 คน เท่านั้น การที่จะพิจารณาว่ารบหรือไม่ทางทหารย่อมทราบดีกว่าพลเรือน ถ้าคณะรัฐมนตรีซึ่งมีทหารถึงสองในสามวินิจฉัยว่ารบไม่ได้ก็แปลว่าเหลือวิสัยที่จะรบจริง ๆ

เวลาประมาณ 6.00 น. ของวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 จอมพล ป. พิบูลสงคราม เดินทางกลับมาถึงกรุงเทพฯ ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี หลวงอดุลเดชจรัส เป็นผู้รายงานให้นายกรัฐมนตรีทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในระหว่างนั้นผู้ชุมนุมกำลังคอยคำตอบอยู่ หลวงอดุลเดชจรัส ได้รายงานเพิ่มเติมว่า ผู้ชุมนุมได้ส่งกองเรือรบมาเป็น 3 กระบวนด้วยกัน กระบวนหนึ่งบายโคมหน้าตรงไปยังจังหวัดสงขลา มีเรือรบด้วยกันทั้งสิ้น ประมาณ 15 ลำ อีกกระบวนหนึ่งตรงไปทางทิศตะวันออกบริเวณเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี และอีกกระบวนหนึ่งมุ่งตรงมาทางจังหวัดสมุทรปราการ สำหรับที่สงขลากับปัตตานีนั้นได้ข่าวว่าผู้ชุมนุมได้ยกพลขึ้นบก และทำการสู้รบกับทหารและตำรวจไทย และที่รบกันอย่างดุเดือดและรุนแรงก็ที่นั่นน้อย จังหวัดสงขลา ตำรวจและทหารไทยได้รวมกำลังกันทำการต่อต้านอย่างเข้มแข็ง ส่วนที่จังหวัดปัตตานีก็กำลังรบกันอย่างรุนแรงในตัวเมือง ได้มีหน่วยยุวชนไทยเข้าสมทบกับกำลังตำรวจด้วย โดยเข้ายึดสะพานข้ามแม่น้ำปัตตานีไว้ และมีการรบกันรุนแรงมาก ส่วนเหตุการณ์ภายนอกประเทศนั้นได้ทราบว่าผู้ชุมนุมได้โจมตี เฟอร์ด อาเบอร์ กับเกาะต่าง ๆ อีกหลายแห่ง ได้ทิ้งระเบิดคลังน้ำมัน สายโทรเลขและโทรศัพท์ถูกตัดขาดหมด ใช้การไม่ได้ เพื่อตัดกำลังและการติดต่อของกองทัพเรือสหรัฐอเมริกาและพร้อมกันนั้นผู้ชุมนุมก็ได้เข้าโจมตีเมืองโกตาบารู และยกพลขึ้นบกสำเร็จที่เวียงกลันตันใกล้กับเขตแดนไทย ประมาณ 15 ไมล์ ส่วนทางเมืองสิงคโปร์ผู้ชุมนุมก็ใช้เครื่องบินเข้าโจมตีด้วย ผู้ชุมนุมได้เปิดฉาก

¹ กรมโฆษณาการ ข่าวโฆษณาการ ฉบับที่ 12 ประจำเดือนธันวาคม 2484

โถมตีทุกแห่งไปหมด ทุก ๆ ชาติช่วยเหลือกันไม่ได้ต่างจึงต้องช่วยตัวเองด้วยกันทั้งสิ้น¹

พิจารณาจากสถานการณ์รอบ ๆ ประเทศแล้วจะเห็นว่าไทยหวังพึ่งใครไปไม่ได้ทั้งสิ้น หน่วยทหารญี่ปุ่นกับทหารและตำรวจไทยกำลังรบกันอยู่ตามจุดต่าง ๆ หลายแห่ง ปัญหาที่ว่า จะให้รบกันหรือจะให้หยุดยิงเพราะทุก ๆ นาที่คนไทยจะต้องตายเพิ่มขึ้น เรื่องนี้หลวง อุดมเดชวรวิธ เสนอความคิดเห็นว่า

ญี่ปุ่นไม่ใช่ออร์องให้เราประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาและเราเอง ก็ไม่พยายามที่จะประกาศสงครามกับเขาด้วย ฉะนั้นอังกฤษกับสหรัฐอเมริกาก็จะเห็นใจเรา นี่เป็นประเทศเล็ก เพราะเขาเองก็ช่วยอะไรเราไม่ได้แม้แต่จะ ส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ให้เราก็ยังไม่ได้ และการที่เขาขอปลัดเวลาสำหรับการตกลงใจ จากนายกรัฐมนตรีนี้ ทางไทยก็ได้ต่อสู้ป้องกันการรุกรานแล้ว ซึ่งแปลว่าเราได้ ต่อสู้ไม่ใช่ว่ายอมแพ้โดยไม่สู้รบตามมือกับญี่ปุ่นเสียเลย เช่นที่ปัตตานีกับสงขลา เราได้ทำการต่อสู้กันอย่างทรหด และยังมีการรบกันที่อื่นอีกหลายแห่ง ซึ่งยังไม่ ได้รับรายงานทั้งหมดนี้ยอมเป็นพยานได้ดี เราได้ทำหน้าที่รักษาความเป็นกลาง ของเราแล้ว คราวนี้การที่เราจะตกลงใจจะไปนั้นก็ควร เป็นไปในลักษณะผ่อน หนักเป็นเบา คือควรจะยอมผ่อนผันตามคำร้องขอของเขา แต่เราจะไม่ประกาศ สงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา การผ่อนผันตามที่เขาขอมาแต่บัดนี้ยังไม่ควร เรียกว่าร่วมมือกับญี่ปุ่นทีเดียว เพราะในข้อเสนอของเขาไม่มีว่าเราจะต้องให้ ความร่วมมือทางทหารกับเขาแต่อย่างไร จริงอยู่แม้การผ่อนผันให้แก่ญี่ปุ่นเช่นนี้ ความเป็นเอกราชของเราจะลดลงไป แต่การลดลงเพียงแค่นี้ยังดีกว่าที่จะต้อง เป็นข้าเขาร้อยเปอร์เซ็นต์ จนถึงกับเป็นเมืองขึ้นของเขา และถ้าหากญี่ปุ่น

¹ ทีวี บุญยเกตุ "ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยในระหว่าง มหาสงครามโลกครั้งที่สอง" ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง หน้า 349 - 350

เพียงพลั่ว ก็ไปแพอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเข้าอังกฤษและสหรัฐอเมริกา
จะเห็นใจเราในฐานะที่เป็นประเทศเล็ก และเราก็ได้ทำการป้องกันต่อสู้การรุกรานของญี่ปุ่นตามหน้าที่แล้ว ...¹

ข้อเสนอของหลวงอดุลเดชจรัส รัฐมนตรีส่วนใหญ่เห็นด้วย แต่นายปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังคัดค้านว่า ก่อนที่จะรับความตัดสินใจ คณะรัฐมนตรีควรพิจารณาถึงเกียรติของชาติและสวัสดิภาพในอนาคต เราควรจะถามตัวเองว่าโลกจะคิดอย่างไร ถ้าเราเป็นฝ่ายปักษ์ และจะค้ำอย่างไรถ้าเรายินยอมตามคำขอของญี่ปุ่น

จอมพล ป.พิบูลสงคราม กล่าวว่า เราไม่มีเวลาจะโต้เถียงกันถึงปัญหานี้ ครั้นแล้วก็ตามความเห็นรัฐมนตรีผู้หนึ่งที่เป็นทหารและนิยมอักษะ ว่ามีความเห็นอย่างไร ใ้รับคำตอบว่าการต่อสู้ต้านทานญี่ปุ่นไม่อาจจะทำได้ นายกรัฐมนตรีจึงถามความเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมซึ่งก็ตอบว่า เราไม่อาจต้านทานญี่ปุ่นได้

เมื่อได้รับคำตอบเช่นนั้นแล้ว นายกรัฐมนตรีก็ตามความเห็นของรัฐมนตรีคนอื่น ๆ และหลังจากได้ปรึกษากัน นายกรัฐมนตรีก็ได้ตัดสินใจว่าการต่อสู้ญี่ปุ่นเป็นอันหมดหวัง ทางที่ดีที่สุดคือการรักษาวีรชีวิตและพลเมืองไว้ก่อนจึงเป็นอันตกลงให้หยุดยิงและระงับการต่อสู้ ยอมให้ทหารญี่ปุ่นผ่านได้เมื่อเวลา 7.30 น. ของวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484

ในขณะที่กำลังพิจารณาปัญหานี้ มีเหตุการณ์สำคัญอันหนึ่งซึ่งทำให้คณะรัฐมนตรีจำต้องยอมรับข้อเสนอของญี่ปุ่นก็คือ โทรเลขจากสิงคโปร์ซึ่งมีข้อความว่า "รักษาตัวรอดเถิด เรายังช่วยอะไรไม่ได้" ...

¹ กองบรรณาธิการ กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้ม พพ. 2/2 : 4(1)

ข้อเสนอของหลวงอดุลเดชจรัส

²

F.C.Jones. Japan's New Order in East Asia : Its Rise and Fall 1937 - 1945 p. 18

นายกรัฐมนตรีกับนายคิเรก ชัยนาม ได้ออกจากที่ประชุมไปพบกับเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นและคณะ ซึ่งนั่งรอคอยฟังคำตอบอยู่ หลังจากเจรจากันอยู่ประมาณ 1 ชั่วโมง นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศก็กลับมาแจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า คำขาดของญี่ปุ่นเปลี่ยนไปคือ แทนที่จะขอคืนหัวผ่านอย่างเกี่ยวกับยื่นข้อเสนอมาให้เลือกข้อใดข้อหนึ่ง คือ

1. จะให้ประเทศไทยเข้าเป็นไทรภาคี ตามกติกาสัญญาไทรภาคี ฉบับลงวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2483 ซึ่งได้มีการลงนามกันระหว่างผู้นำของประเทศเยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่น หรือ

2. ประเทศไทยจะให้ความร่วมมือทางทหาร กับประเทศญี่ปุ่น โดยอนุญาตให้กองทัพญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทย และอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็นทุกประการในการที่ญี่ปุ่นจะเดินทัพผ่านไบนั้น กับทั้งจะจัดการโดยทันที เพื่อป้องกันการปะทะอันอาจเกิดขึ้นระหว่างทหารไทยกับทหารญี่ปุ่น หรือ

3. ประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น ทำสัญญาพันธมิตรทางทหารร่วมรบ ร่วมรุกและร่วมการป้องกันด้วยกัน

ทั้งนี้ญี่ปุ่นจะให้หลักประกันว่า เอกราชอาณาไทยและเกียรติยศของประเทศไทยจะได้รับความเคารพนับถือ และจะร่วมมือกับประเทศไทยเอาคืนแดนซึ่งประเทศไทยได้เสียไปกลับคืนมา จึงขอให้ที่ประชุมพิจารณากันว่า จะเลือกเอาอย่างไร

ปัญหาที่จะกองพิจารณาต่อไปก็คือ จะเลือกเอาทางไหนทุก ๆ ทางย่อมมีทางร้ายอยู่ทั้งนั้น ข้อเสนอที่หนึ่งถ้าจำเป็นต้องเข้าร่วมโดยไม่มีทางเลือกเสียแล้วการเข้าข้างในทางที่มีชาวยุโรปอยู่ควยก็กว่าคนอยู่ในกรงเล็บญี่ปุ่นแต่ผู้เดียว แต่การกระโดดเข้าสัญญาไทรภาคีในทันทีทันใดก็น่ากลัวอันตรายเหมือนกัน

¹ ทั่ว บุษยเกษตร"ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทย ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง" ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง หน้า 353 - 354

ข้อเสนอที่สอง คือยอมให้ญี่ปุ่นย่นแค้น โดยไม่ร่วมมือเป็นการเบาที่สุดแต่ก็มองไม่เห็นว่าจะยุติเพียงเท่านั้น เพราะจะมีปัญหาตามมาอีกนานับประการ และไทยยอมปฏิบัติตามคำขอของญี่ปุ่นทุกอย่างไม่ได้ ถ้าหากสงครามจะยืดเยื้อต่อไปอีก ซึ่งในที่สุดญี่ปุ่นก็จะต้องบังคับ และอาจถึงขั้นปลดอาวุธ และทางที่สองนี้ไม่มีการให้ประกันเอกราชของอินโดจีน

ข้อเสนอที่สาม การทำสัญญาพันธมิตรร่วมกันและรวมรูกันยิ่งร้ายหนัก จะทำให้ฐานะของไทยเป็นเหมือนอินโดจีน เพราะเป็นการยอมรับว่าไทยอยู่ใต้อารักขาของญี่ปุ่นโดยตรง

คณะรัฐมนตรีพิจารณาแล้วมีความเห็นแตกต่างกันเป็นหลายฝ่าย ฝ่ายที่นิยมอีก^๑ เห็นว่าควรยอมรับข้อที่สาม ฝ่ายที่เป็นกลางไม่ออกความเห็น นายดิเรก ชัยนาม ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเสนอว่า "ถ้าเมื่อเราต้องยอมญี่ปุ่นเพราะเราสู้ไม่ได้ อย่างมากก็เพียงยอมให้ผ่านถ้าเรา เลือกรูปแบบอื่นโลกต้องวิจารณ์เราแน่นอนว่าที่แสดงไว้จะเป็นกลางอย่างเคร่งครัดนั้นความจริงก็สมคบกับญี่ปุ่นและไม่เพียงยอมให้ญี่ปุ่น เพราะสู้ไม่ได้ แต่กลับเข้าร่วมเป็นพันธมิตรด้วย..."¹

ซึ่งความเห็นข้อนี้หลวงอดุลเดชจรัส กับนายปรีดี พนมยงค์ ก็ให้การสนับสนุน ได้มีการถกเถียงกันอยู่นาน รัฐมนตรีส่วนมากจึงมอบให้นายกรัฐมนตรี เป็นผู้วินิจฉัย เพราะในฐานะหัวหน้ารัฐบาลและผู้บัญชาการทหารสูงสุดย่อมทราบสถานการณ์ทั่วไปได้ดีทั้งในแง่ทหารและการเมืองว่าควรจะตกลงใจอย่างไร จึงจะเป็นการเหมาะสม รัฐมนตรีส่วนมากออกความเห็นที่ไม่ประสงค์จะร่วมมือกับญี่ปุ่น และไม่ต้องการสู้รบกับญี่ปุ่นต่อไป แล้วนายกรัฐมนตรีก็กล่าวขึ้นว่า "ความจริงเราก็ได้ต่อสู้เพื่อความเป็นกลางของเราแล้ว

¹ ดิเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง หน้า 198

อังกฤษและสหรัฐอเมริกาคงจะว่าเราไม่ได้ และคงเห็นใจเราบ้าง"¹

นายกรัฐมนตรีขอให้ประชุมลงมติเลือกตกลงว่าจะรบกับญี่ปุ่นหรือไม่รบ คณะรัฐมนตรีลงมติเป็นเอกฉันท์ไม่รบกับญี่ปุ่น โดยเลือกเอาวิธีที่ให้ฝ่ายญี่ปุ่นผ่านประเทศไทยไปได้ แต่ขอให้เพิ่มเติมว่าให้ฝ่ายญี่ปุ่นเคารพต่อเอกราชและอธิปไตยของไทยด้วย²

ในที่สุดเมื่อเวลา 7.30 น. ของวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 นายกรัฐมนตรีจึงมีคำสั่งให้หยุดยิงและมอบให้พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนคราธิพงศ์ประพันธ์ นายภิเษก ษัยนาม กับนายนิช ปานะนนท์ เป็นตัวแทนไปเจรจากับญี่ปุ่นโดยมีหลักในการเจรจา 4 ข้อว่า

1. การที่ยอมให้ฝ่ายญี่ปุ่นนำทหารผ่านดินแดนของประเทศไทยนี้ต้องไม่ปลดอาวุธทหารไทย
2. เรื่องกองทัพอากาศของฝ่ายนั้น จะเพียงแต่ผ่านเท่านั้นจะไม่พักอยู่ที่กรุงเทพฯ
3. ข้อตกลงที่จะตกลงกันนี้ ให้มีขีดจำกัดเฉพาะในเรื่องการทหาร เท่านั้น
- และ
4. ข้อตกลงนี้เป็นอันเด็ดขาด จะไม่มีอะไรขอเพิ่มเติมมาภายหลังอีก³

¹ ทวี บุณยเกตุ "ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง" ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง หน้า 355

² ท.ประทีปเสนา จอมพล ป. ชวนศึกษาไว้แผ่นดิน หน้า 144

³ ทวี บุณยเกตุ ลธ. หน้า 365

ข้อความเหล่านี้ได้ทำหนังสือตกลงซึ่ง นายคิเรก ชัยนาม ได้รับอนุมัติจากนายกรัฐมนตรีให้ลงนามกับ นายสุโขภามิ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่น ในตอนเช้าวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เมื่อได้ตกลงกันเรียบร้อยแล้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้รับอนุมัติให้เชิญทูตต่าง ๆ ประจำกรุงเทพฯ มาพบเพื่อแจ้งสถานการณ์ให้ทราบ รัฐบาลได้ออกคำสั่งแถลงการณ์ และเตรียมร่างพระราชกฤษฎีกาเปิดประชุมวิสามัญสภาผู้แทนราษฎรต่อไป

การตัดสินใจของนายกรัฐมนตรีนี้ คณะรัฐมนตรีเชื่อว่านายกรัฐมนตรีคิดถูก แต่สิ่งที่ไม่อาจมองเห็นล่วงหน้าได้ทันทีคือ หากครึ่งทางไม่ได้ ในไม่ช้าไทยจะต้องตัดสินใจว่า จะร่วมมือกับญี่ปุ่นหรือจะต้องถูกยึดครอง

การที่ไทยต้องยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านแดนในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2484 นี้ เป็นปัญหาที่มีผู้ถกเถียงกันว่าไทยไม่มีทางเลือกทางอื่นเลยหรือ จากข้อคิดเห็นของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตันให้สัมภาษณ์ต่อ นายเจยานตะ เค เรย์ ว่าสถานการณ์โดยทั่ว ๆ ไปของไทยในขณะนั้นบังคับว่ารัฐบาลไม่มีทางเลือกทางอื่น นอกจากต้องยอมจำนนเพราะกองทัพญี่ปุ่นเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ แล้ว ไม่มีประโยชน์ที่จะต่อสู้กับกำลังที่เหนือกว่า และประเทศไทยก็จะถูกทำลายเสียหาย ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้ไปตามสถานที่ต่าง ๆ ทางภาคใต้ เช่น นครศรีธรรมราช ซึ่งกองทหารไทยต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น และผลก็คือความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน² การบุกทำลายของญี่ปุ่นมีทางเลือกเหลืออยู่ทางเดียวคือยอมจำนนและการยอมแพ้ชาติที่มากกว่าก็เสียเกียรติภูมิเพียงเล็กน้อย เพราะกรณีเช่นเดียวกันนี้เดนมาร์กก็ยอมแพ้เยอรมันเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกทำลาย ประเทศไทยและเดนมาร์กมีเหตุผลในการยอมจำนนเหมือนกัน

1

-Coast John. Some Aspects of Siamese Politics. p. 19

2

Jayanta K.Ray Portraits of Thai Politics. p. 100.

การทำสัญญาร่วมมือทางทหารกับญี่ปุ่น

ความตกลงที่ลงนามกันในตอนเช้าวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 นั้น มีข้อความสั้น ๆ เพียง 3 ข้อ และความในข้อสองมีว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารของทั้งสองประเทศจะปรึกษาหรือทำความตกลงกันในรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องกองทัพญี่ปุ่นผ่านแดน ฉะนั้นในทันทีที่ลงนามในข้อตกลงนี้ ทั้งสองฝ่ายก็แต่งตั้งนายทหารชั้นผู้ใหญ่เพื่อประชุมปรึกษาเรื่องรายละเอียดต่อไป การประชุมเริ่มตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม และประชุมกันอีกในวันที่ 9 ธันวาคม ทำความตกลงในรายละเอียดต่าง ๆ เรียบร้อย จนได้เตรียมพิมพ์ข้อตกลงพร้อมสรรพ นักหมายจะลงนามกันในวันที่ 10 ธันวาคม แต่เมื่อถึงเวลาที่นักหมายฝ่ายญี่ปุ่นไม่มาลงนาม ปรากฏว่าเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นได้นำร่างสัญญาร่วมมือไปยื่นต่อนายกรัฐมนตรีขอให้ทำความตกลงใหม่ ก็ขอให้เข้าร่วมมือกับญี่ปุ่นในสงครามครั้งนี้¹

ได้มีการเรียกประชุมคณะรัฐมนตรีในเช้าวันที่ 11 ธันวาคม มีรัฐมนตรีประชุม 22 คน การประชุมครั้งนี้มีความสำคัญไม่น้อยกว่าวันที่ 8 ธันวาคม เพราะเป็นก้าวใหม่อีกก้าวหนึ่งซึ่งไทยจะต้องออกจากความเป็นกลางกลายเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น

คณะรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรีได้พิจารณาปรึกษาและแลกเปลี่ยนความเห็นกันโดยละเอียด นายกรัฐมนตรีเล่าให้ที่ประชุมฟังว่า เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นชี้แจงว่ามูลเหตุที่ญี่ปุ่นยื่นขอเสนอมาใหม่ก็เพราะเห็นว่าความตกลงเรื่องผ่านแดนที่ทำกันมาแล้วนั้นไม่มีหลักฐานมั่นคงพอ จึงขอให้ทำแบบใหม่

ความจริงเป็นที่รู้กันว่าญี่ปุ่นไม่พอใจในความตกลงที่ทำกันในกรรมาการผ่านแดนที่ประชุมกันมาเมื่อวันที่ 8 และ 9 ธันวาคม เพราะฝ่ายไทยไม่สามารถจะยอมให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่ญี่ปุ่นขอ ในบรรดารัฐมนตรีที่อภิปรายออกความเห็นในปัญหาข้อนี้ไม่มีใครสักคนเดียวที่แสดงความเห็นคัดค้านหรือว่าควรจะต้องตกลงรับโดยหวังผลก็อย่างไร ทุกคนเห็นว่า

¹ หลวงวิจิตรวาทการ "หลังจากประกาศสงคราม" จิตวิทยาการเมือง

ถ้าต้องรับภัยความจำใจ โดยไม่มีทางหลีกเลี่ยง ถ้าหากไม่รับตามข้อตกลงใหม่ก็อาจจะเกิด
รบกัน เมื่อตกลงใจหยุดรบในวันที่ 8 จะกลับมารบในวันที่ 11 เมื่อทหารญี่ปุ่นเข้ามาอยู่เต็มบ้าน
เต็มเมืองแล้วก็จะร้ายหนัก ทุกคนเห็นว่าไม่มีทางอื่น แม้จะมีความเห็นว่าไม่ควรรับตามข้อตกลง
ใหม่ก็ไม่สามารถจะบอกได้ว่าจะทำอย่างไร จึงเป็นอันทำสัญญาร่วมมือกับญี่ปุ่น ซึ่งนายกรัฐมนตรี
เป็นผู้ลงนามกับเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2484

ก่อนที่ไทยจะลงนามในความตกลงเป็นพันธมิตรทางทหารกับญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม
พ.ศ. 2484 นายกรัฐมนตรีได้กล่าวคำปราศรัยแก่ประชาชนชาวไทยทางวิทยุกระจายเสียง
เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2484 มีความสำคัญตอนหนึ่งว่า

ในการที่จะให้ชาติของเราคงอยู่เป็นเอกราช เรามีวิถีทางอย่างไรที่จะให้ชาติของเรา
ดำรงอยู่ได้เราก็จะต้องใช้วิถีทางเหล่านั้นทุกสิ่งทุกอย่างในการที่รัฐบาลตกลงไปกับทาง
ฝ่ายรัฐบาลญี่ปุ่น ในการที่ได้ยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านประเทศไปได้นั้น ก็ย่อมเป็น
ประการแรกและเป็นประการสำคัญซึ่งเราได้ปฏิบัติและนำชาติของเราไปในทางที่พ้น
อันตรายในการที่เราได้ตกลงไปนี้ ข้าพเจ้าได้พิจารณาโดยรอบคอบแล้ว มีความเห็น
ว่าเป็นหนทางที่ดีที่สุดที่ชาติของเราควรปฏิบัติเช่นนั้น ถ้าจะพูดกันง่าย ๆ ก็หมายความว่า
เราเปลี่ยนจากนโยบายเป็นกลาง ซึ่งเราไม่สามารถจะรักษาไว้ได้ มาเป็นนโยบาย
ที่ยอมให้กองทัพญี่ปุ่นได้ผ่านประเทศเราไปสำหรับทำงานเพื่อประเทศชาติของชนชาว
ญี่ปุ่นและอื่น ๆ เมื่อเหตุการณ์ได้เป็นไปเช่นนี้ ก็หมายความว่านโยบายของเราได้
เปลี่ยนไปบ้าง ฉะนั้นจึงขอพี่น้องชาวไทยทุกคนได้ร่วมมือและได้เปลี่ยนนโยบายให้เป็น
ไปตามที่รัฐบาลได้ทำความตกลงไว้กับญี่ปุ่นทุกประการ ... ข้าพเจ้าเห็นว่าในการที่

¹ หลวงวิจิตรวาทการ "หลังฉากประกาศสงคราม" จิตวิทยาการเมือง

เราผูกใจมือกับผู้อื่นนั้นยอมเป็นของทั้งประสงค้อย่างยิ่งและเป็นของจำเป็นสำหรับ
ขณะนี้ ...

จะเห็นได้ว่าจากคำปราศรัยเบื้องต้นนี้เองที่สามารถมองเห็นว่าไทยได้เปลี่ยนจาก
นโยบายเป็นกลางมาเป็นพันธมิตร กับผู้อื่นด้วยความจำเป็นในที่สุด

หลังจากที่ได้ลงนามในความตกลงเป็นพันธมิตรกับผู้อื่น และประกาศเมื่อเช้าวันที่ 12
ธันวาคม รัฐบาลก็ได้ออกแถลงการณ์ และคำวันนั้นจอมพล ป.พิบูลสงครามได้กล่าวปลอบใจ
ประชาชนทางวิทยุกระจายเสียง มีความสำคัญตอนหนึ่งว่า

ประเทศเล็กจำเป็นต้องสละนโยบายภายในเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงไปตามนโยบายของ
ต่างประเทศภายนอกอยู่เสมอ ... ฉะนั้นจึงสรุปได้ความว่าการที่เราจะเข้าทำการ
ร่วมรบกับผู้อื่นคราวนี้ ก็เป็นการรบเพื่อประเทศชาติของเรา และเพื่อความวัฒนา
ถาวรแห่งบ้านเมืองของเราโดยแท้ ทั้งยิ่งกว่านั้นข้าพเจ้ายังเชื่อว่าเป็นการรบเพื่อ
เพิ่มพูนความเจริญของชาติไทยในอนาคตอีกด้วย ...²

ต่อมาในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ได้มีการเปลี่ยนแปลงในคณะรัฐมนตรี
นายกรัฐมนตรีดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและกระทรวงต่างประเทศ
พลโทมังกร พรหมโยธี เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม นายกีเรก ชัยนาม เป็น
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศ³

¹ กรมโฆษณาการ ข่าวโฆษณาการ ปีที่ 4 ฉบับที่ 12 ประจำเดือนธันวาคม 2484
หน้า 2837 - 2840

² อ. หน้า 2850 - 2852

³ มนูญ บริสุทธี เรื่องคณะรัฐมนตรี หน้า 141

ในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2484 มีการแต่งตั้งให้ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์¹ เป็นที่เข้าใจกันว่าผู้ที่ไม่ชอบ นายปรีดี พนมยงค์ เพราะนายปรีดี ได้คัดค้านการทำสัญญา ร่วมรากับญี่ปุ่น ดังนั้นจึงถูกอิทธิพลภายนอกบีบให้พ้นจากเวทีการเมือง และเป็นความประสงค์ของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ด้วย เพราะทั้งสองเป็นคนรักอำนาจด้วยกัน จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ตัวเองที่จะต้องกระทบกระทั่งกัน² และเมื่อ นายปรีดี ไม่ยอมเอาใจญี่ปุ่น ในวิธีที่ จอมพล ป.พิบูลสงครามกระทำลงไป กล่าวคือ ไม่เห็นด้วยกับการที่จะให้รัฐบาลญี่ปุ่นกู้เงิน จากไทย และคัดค้านว่าตราบิโคที่ยังเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจะไม่ยอมพิพัตน์บัตร เพิ่มขึ้น เพราะจะทำให้เกิดผลทางเศรษฐกิจก็จะทำให้เกิดเงินเฟ้อ ควรที่ทหารญี่ปุ่นจะพิพัตน์บัตร ของเขาขึ้นใช้เอง เพื่อว่าเมื่อสงครามเสร็จสิ้นลงไทยจะได้ประกาศยกเลิกหนี้บัตร เหล่านี้เสีย ข้อเสนอของนายปรีดีทำให้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ขุ่นเคืองและโต้แย้งว่าการปฏิบัติตามข้อเสนอ ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเท่ากับแสดงว่าไทยได้เสียเอกราชและอธิปไตยไปแล้ว จึงไม่เห็นด้วย นายปรีดี คำนวณการที่ไทยยอมให้ทหารญี่ปุ่นเข้ามาอยู่เต็มบ้านเต็มเมือง และทำอะไรต่าง ๆ ไม่ได้หมายความว่าเราได้เสียเอกราชและอธิปไตยไปแล้วหรือ หลังจากได้โต้เถียงกันอย่างรุนแรงในที่สุดนายกรัฐมนตรีก็ขอความเห็นจากรัฐมนตรีคนอื่น ๆ และเสียงส่วนใหญ่ เห็นพ้องด้วยกับนายกรัฐมนตรีว่าให้กองทัพญี่ปุ่นยืมเป็นเงินบาท โดยพิพัตน์บัตรออกใช้เพิ่มเติม ให้มากขึ้นตามความจำเป็น ฉะนั้นหลังจากที่ญี่ปุ่นเข้าประเทศไทยเพียง 8 วัน จอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ตัดพ้อนายปรีดี พนมยงค์ โดยแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการเสีย³

อำนาจ

๕

¹ กรมโฆษณาการ ข่าวโฆษณาการ ปีที่ 4 ฉบับที่ 12 ประจำเดือนธันวาคม 2484 หน้า 2748

² Jayanta K. Ray. Portraits of Thai Politics. p. 30

³ Jayanta K. Ray. Ibid, p 74

นอกจากนั้นก็มี การเปลี่ยนตัวอธิบดีกรมโฆษณาการ^๑ โดยอ้างเหตุผลว่า เพราะการสงครามสมัยนี้ต้องอาศัยการโฆษณาเป็นเครื่องช่วยทั้งที่ทำความเข้าใจอันดีกับนานาประเทศและภายในประเทศ

ต่อจากวันที่ 11 ธันวาคมได้มีการทำกติกาสัญญาพันธมิตรกับญี่ปุ่น ฉบับลงวันที่ 21 ธันวาคม 2484 อันที่จริงกติกาสัญญานี้เป็นความตกลงฉบับที่ 11 ธันวาคม แต่นำมาแก้ไขใหม่ด้วยเหตุผล 2 ประการคือ

ประการที่ 1 ความตกลงที่ทำกันในวันที่ 11 ธันวาคมนั้นไม่เป็นรูปสัญญาที่ถูกต้องตามวิธีทางการทูต แต่เป็นรูปคล้ายคำสาขของญี่ปุ่นเขียนมาบังคับให้ไทยลงนามทางญี่ปุ่นเองก็เห็นว่าไม่เป็นการถูกต้องที่จะทำในรูปนั้นจึงตกลงให้ทำเป็นรูปที่ถูกแบบสัญญาระหว่างประเทศ ฝ่ายไทยก็เห็นว่าถ้าจำเป็นจะต้องร่วมมือกับญี่ปุ่นแล้วก็ต้องร่วมมือในฐานะที่เสมอ ๆ กัน แม้ความจริงไทยจะต้องทำอะไรทุกอย่างด้วยความจำใจที่ถูกญี่ปุ่นบังคับก็

ประการที่สอง ได้เพิ่มเติมข้อความเรื่องเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นสำหรับไทย

สัญญาที่ทำกันใหม่นี้เรียกชื่อว่า "กติกาสัญญาไมตรีระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่น" มีข้อความโดยย่อว่าทางฝ่ายต่างจะเคารพเอกราชและอธิปไตยซึ่งกันและกัน ภาคีแต่ละฝ่ายจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่ในด้านการเมือง การทหาร และการเศรษฐกิจ ในกรณีที่ว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกิดขัดกันขึ้นกับประเทศที่สาม และฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะไม่แยกทำสัญญาสันติภาพหรือสงบศึก สัญญานี้ยกเลิกสัญญานี้ลงวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ที่เพียงอันอนุญาตให้ญี่ปุ่นเดินทหารผ่าน

เป็นที่น่าสังเกตว่าได้มีการลงนามกติกาสัญไมตรี ณ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อให้สนธิสัญญานี้มีความศักดิ์สิทธิ์ ป้องกันมิให้ญี่ปุ่นละเมิดกติกาสัญญาและเพิ่มข้อเรียกร้องต่อไทยมากขึ้น

¹ "การเปลี่ยนแปลงในกรมโฆษณาการ" ศรีกรุง วันที่ 18 ธันวาคม 2484

การประกาศสงครามของไทยต่อฝ่ายสัมพันธมิตร

การประกาศสงครามเป็นเรื่องที่กล่าวขวัญกันมากเป็นการยากที่คนภายนอกจะทราบความจริงว่าประกาศสงครามด้วยเหตุใด หลังจากสงครามสิ้นสุดแล้วชาวอเมริกันผู้หนึ่งตั้งปัญหาถาม พลเรือตรีหลวงชำนาญาวาสวัสดิ์ ในฐานะที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีว่า เหตุใดไทยจึงประกาศสงคราม นายกรัฐมนตรีตอบว่าที่ประกาศเพราะความจำเป็น

แม้ประเทศไทยจะทำกิสัญญาพันธมิตรกับญี่ปุ่นแล้วก็ตาม แต่ประเทศไทยยังมีได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา และมีได้ทำการประทุษร้ายทั้งสองประเทศนี้แต่อย่างใด ในวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2484 กองบัญชาการทหารสูงสุดแถลงข่าวว่าอังกฤษได้ถูกรานทางอากาศหลายครั้ง โดยวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2484 อังกฤษได้ทำการทิ้งระเบิดที่สงขลา นครสวรรค์ และมีการโจมตีโดยเครื่องบินด้วย ในวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2485 กรุงเทพฯ ถูกโจมตีทางอากาศเป็นครั้งแรก ในระหว่างวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ถึง 20 มกราคม 2485 ประเทศไทยถูกโจมตีทางอากาศ 30 ครั้ง ถูกโจมตีทางภาคพื้นดิน 36 ครั้ง จังหวัดที่ถูกโจมตีคือ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี นครสวรรค์ กรุงเทพฯ ชนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สงขลา และยะลา ในบรรดานักบินที่ถูกจับได้ในประเทศไทยก็นักบินอเมริกันอยู่ด้วย²

จากแถลงการณ์ของรัฐบาลฉบับลงวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 เกี่ยวกับการประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกามีสาระสำคัญสรุปได้ว่า โดยที่สหรัฐอเมริกาและอังกฤษได้ทำการรุกรานประเทศไทยโดยใช้เครื่องบินทิ้งระเบิด ฉะนั้นรัฐบาลจึงได้ประกาศสงครามระหว่างไทยกับบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกาดังแต่เวลาเที่ยงวันของวันที่ 25

¹ หลวงวิจิตรวาทการ "หลังจากประกาศสงคราม" จิตวิทยาการเมือง
หน้า 131

² สังข์ พิชโนทัย ของดีในประวัติศาสตร์ หน้า 461 - 462

มกราคม เป็นต้นไป¹

ชาวการประกาศสงครามนี้เห็นสิ่งที่ดีขึ้นและไม่เห็นด้วย พวกที่ไม่เห็นด้วย มีเหตุผลว่าถ้าไทยไม่ประกาศสงครามญี่ปุ่นอาจได้ประโยชน์จากไทยมากกว่า เพราะสัมพันธมิตร คงไม่กล้าทำรุนแรงไทย จึงในที่ที่สุดญี่ปุ่นจะได้ประโยชน์ / แต่เมื่อประเทศไทยประกาศ สงครามแล้วเรื่องนี้ก็จะถูกสัมพันธมิตรปฏิบัติเต็มที่² สำหรับอัครราชทูตอังกฤษมีความเห็นว่า

การที่ไทยประกาศสงครามกับอังกฤษในคำแถลงการณ์นั้นน่าประหลาดพิวเป็นเด็กและ ไม่จริงใจ การที่ญี่ปุ่นใช้กรุงเทพฯ และเมืองอื่น ๆ ในประเทศไทยเป็นฐานทัพสำหรับ คำเนินการรบพุ่งกับอังกฤษ จึงไม่ควรประหลาดใจที่อังกฤษจะต้องคำเนินการบอยควอต ญี่ปุ่น ซึ่งตั้งอยู่ในเมืองไทย การที่ระเบิดแน่นอนจะให้แม่นยำไม่ได้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม แถลงว่า การมาทิ้งระเบิดของอังกฤษเป็นการละเมิดกฎหมาย ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ในคำประกาศสงครามยังกล่าวว่าอังกฤษพยายามควบคุม ฐานะการเงินของไทย และจะคุมการค้าข้าว ยาง กุ้ง และไม้สักซึ่งไม่เป็น ความจริง อังกฤษไม่เคยเข้าแทรกแซงเลย...³

อัครราชทูตอังกฤษเห็นใจที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่มีความตั้งใจที่จะเข้าข้างญี่ปุ่น จนกระทั่งวินาทีสุดท้ายและเพราะความอ่อนแอทางการทหารของอังกฤษ ในตะวันออกไกลจึงทำให้ไทยต้องรวมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น⁴ และไทยอยู่ในฐานะลำบากถ้าสู้คงต้องถูกญี่ปุ่นยึดครอง

¹ กรมโฆษณาการ ข่าวโฆษณาการ ประจำเดือนมกราคม 2485 หน้า ๖.

² คีเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 หน้า 162

³ Sir Josiah Crosby. Siam : The Cross Roads. p. 136 - 137

⁴ Ibid., p. 122.

ปลกอาวุธ และนองเลือด แต่ไม่เห็นด้วยที่ช่วยเหลือร่วมมือกับญี่ปุ่นในตอนหลัง โดยการร่วมมือ
ร่วมกับญี่ปุ่น แล้วก็มีประกาศสงครามกับอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา

ระยะเริ่มสงครามกองทัพญี่ปุ่นมีชัยในการรบทุกสมรภูมิ ทั้งทางบก เรือ และอากาศ
ญี่ปุ่นสามารถจมเรือรบที่มีอำนาจพลยิงใหญ่ของอังกฤษ 2 ลำ คือเรือ ปรินซ์ ออฟ เวลส์
และเรือ ริบัส ในอ่าวสยาม เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2484 กองทหารญี่ปุ่นรบ
คืบหน้าเข้ามาอย่างรวดเร็วจนโดยที่กองทัพอังกฤษไม่สามารถต้านทานได้ ต้องงกก็ยอมแพ้
สิงคโปร์ ถูกโจมตีทางอากาศอย่างหนักจากเครื่องบินของญี่ปุ่น ส่วนแนวรบทางค่านูโรปกองทัพ
เยอรมนีมีชัยชนะต่อกองทัพของฝ่ายสัมพันธมิตรเกือบทุกแนวรบ ฉะนั้นเมื่อเรือรบของอังกฤษถูก
โจมตีและจมลงอย่างง่ายดาย จึงเป็นเหตุให้นักการทหารและนักการเมืองบางคนเสนอความเห็น
ไปยังนายกรัฐมนตรีว่าถึงอย่างไรประเทศไทยก็ได้หลวมตัวมาถึงเพียงนี้แล้ว และฝ่ายอักษะก็จะ
ต้องมีชัยในที่สุด หากไทยจะร่วมมือกับญี่ปุ่นครั้ง ๆ กลาง ๆ เช่นนี้ต่อไป เมื่อฝ่ายอักษะชนะ
สงครามไทยจะไม่ได้รับผลประโยชน์อะไรเลย จึงควรเข้าข้างญี่ปุ่นให้เต็มที่โดยการประกาศสงครามกับ
อังกฤษและสหรัฐอเมริกาเสีย ยิ่งได้ชื่อว่าฝ่ายชนะสงครามและได้รับผลตอบแทนบางอย่าง
อีกด้วย

ในความรู้สึกของนายทวี บุณยเกตุ เห็นว่าเนื่องจากเรือรบของอังกฤษ 2 ลำ ถูกญี่ปุ่น
ทำลายจมลงภายในวันเดียวกันเอง จึงเป็นเหตุให้นายกรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
เสนอความเห็นต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า เห็นควรให้ประเทศไทยประกาศสงครามกับประเทศ
อังกฤษและสหรัฐอเมริกา ซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนจากนายกรัฐมนตรีในฐานะรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการต่างประเทศด้วย และได้ตกลงให้ถือเอาเวลาเที่ยงตรงของวันที่ 25 มกราคม
พ.ศ. 2485 เป็นวันประกาศสงครามและเมื่อได้ร่างประกาศแล้วก็ได้นำเสนอให้นายกรัฐมนตรี
ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ แล้วจึงส่งไปให้คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ลงนาม
เพื่อประกาศต่อไป

เรื่องประกาศสงครามของไทยนั้น ทางญี่ปุ่นก็มีความเห็นขัดแย้งกับทางสถานทูตญี่ปุ่น ต้องการให้ประกาศสงคราม แต่ฝ่ายทหารญี่ปุ่นขอร้องว่าอย่าเพิ่งประกาศสงคราม เหตุผลที่ฝ่ายทหารประวิงเวลาก็คือเพราะว่า ในทันทีที่กองทัพญี่ปุ่นเข้าประเทศไทยได้เข้ายึดกิจการ บริษัท ห้างร้าน ธนาคาร โรงพิมพ์ ท่าเรือ คลังสินค้า โรงงาน ฯลฯ ที่เป็นของอังกฤษ และสหรัฐอเมริกาไว้ ไทยได้หักท้วงการกระทำดังกล่าว ทางญี่ปุ่นรู้ว่าไทยไม่กล้าควบคุมทรัพย์สินเหล่านี้ โดยมีได้ทำพิธีประกาศสงครามเพราะจะผิดอนุสัญญากรุงเฮก* จึงได้ประวิงเวลาไว้จนกว่าจะยึด บรรดาสิ่งของมีค่าไปจนเป็นที่พอใจเสียก่อน

ฉะนั้นมูลเหตุสำคัญของการประกาศสงครามนั้นจึงอยู่ที่เรื่องทรัพย์สินและคนต่างชาติ นอกเหนือจากเป็นพิธีการที่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายระหว่างประเทศ ความจำเป็นที่ต้องประกาศสงครามจึงสรุปได้ดังนี้

1. หลังจากได้ทำทักทาสัญญาพันธมิตรกับญี่ปุ่นแล้วจึงมีข้อความสำคัญว่า จะต้องรวมรบด้วยกันก็เป็นที่คาดหมายได้แน่นอนว่าญี่ปุ่นจะต้องบังคับให้ไทยส่งทหารร่วมรบซึ่งในเวลานั้นมีกำลังทหารเพียง 7 หมื่นคนเท่านั้น และภายหลังกรณีพิพาทกับอินโดจีน อาวุธยุทโธปกรณ์ของไทยมีเหลืออยู่น้อย ทางเดียวที่จะรักษาสีวัตของกองทัพไว้ได้คือ ต้องยอมเข้าทำการรบเพื่อเป็นทางให้เรียกกองเอาอาวุธยุทโธปกรณ์จากญี่ปุ่นได้ โดยพยายามเรียกเอาให้มากที่สุดแล้วใช้แต่น้อย ซึ่งเป็นเหตุให้กองทัพไทยยอมเข้าทำการรบในดินแดนฉาน ค่ายความมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือ ให้มีกองทัพไทยอยู่เสมอ และการเข้าทำการรบเช่นนั้นก็ต้องทำพิธีประกาศสงครามก่อน มิฉะนั้นจะเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายระหว่างประเทศว่าทำการเยี่ยงโจรผู้ร้าย

2. เพื่อป้องกันมิให้ญี่ปุ่นยึดครองทรัพย์สินของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ กังอำนาจยึดครองจากญี่ปุ่นมาไว้กับไทยในขณะที่ญี่ปุ่นเข้ากรุงเทพฯ โดยยังสร้างท่าเรือใหม่ไม่เสร็จ

* อนุสัญญากรุงเฮก คืออนุสัญญามับลงวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2450 ไทยได้ให้สัตยาบัน อนุสัญญานี้เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2452 อนุสัญญามับนี้บัญญัติว่าประเทศที่เป็นภาคีจะต้องไม่กระทำการอย่างศัตรูต่อกันและกันโดยมิได้บอกล่วงหน้าอย่างแน่นอนชัดแจ้ง การบอกล่วงหน้านั้นจะทำได้เป็นแบบประกาศสงครามโดยแสดงเหตุผลหรือทำเป็นคำขาดพร้อมด้วยประกาศสงครามโดยมีเงื่อนไขก็ได้

ท่าเรือต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ รวมทั้งคลังสินค้า เป็นของอังกฤษทั้งสิ้น ไทยตั้งที่ทำการศุลกากรในบริเวณท่าเรือซึ่งเป็นของอังกฤษ เมื่อญี่ปุ่นยึดท่าเรือและคลังสินค้าศุลกากรไทยไม่สามารถเก็บภาษีทั้งขาเข้าและขาออกได้ ซึ่งก็เท่ากับปล่อยให้ญี่ปุ่นยึดศุลกากรของไทยด้วย แต่การยื้อแย่งทรัพย์สินเหล่านั้นมาไว้ในครอบครองของไทย จำเป็นต้องมีกฎหมายให้อำนาจ กฎหมายนี้จะต้องเป็นพระราชบัญญัติว่าด้วยทรัพย์สินของชนชาติศัตรู และการที่จะออกพระราชบัญญัติเช่นนั้นได้จะต้องทำการประกาศสงครามเสียก่อน

3. ปัญหาเรื่องคนต่างชาติ ในตอนเช้าวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เมื่อไทยยกยอให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านไปแล้ว ทูตอังกฤษได้ขอว่าอย่าให้ญี่ปุ่นจับคนอังกฤษไป ถ้ารัฐบาลไทยไม่ประสงค์ให้คนอังกฤษอยู่ในประเทศก็ขอความสะดวก ให้รถไฟลำเลียงคนอังกฤษเดินทางออกไป แต่ปรากฏว่าญี่ปุ่นได้เข้าควบคุมชาวอังกฤษและอเมริกันทั้งหมดทันทีที่เข้ามาถึงประเทศไทย ไทยพยายามช่วยคนอังกฤษ อเมริกาพวกหนึ่งจำนวน 31 คน ขึ้นรถไฟสายเหนือในเวลาค่ำของวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เพื่อจะออกจากประเทศไทยทางแม่สาย จังหวัดเชียงราย พอรถไฟถึงปากน้ำโพเวลาเที่ยงคืน ทหารญี่ปุ่นขึ้นมาค้นและจับคนอังกฤษกับอเมริกันไปหมด พวกที่ช่วยให้ออกไปได้มีแค่พวกที่อยู่ทางลำพูน เชียงใหม่ แพร่ น่าน ซึ่งออกทางแดนไทยไปทางแม่น้ำแม่สาย และพวกที่อยู่ทางสุพรรณบุรี สมุทรสงคราม ออกทางกาญจนบุรีซึ่งมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่ถูกญี่ปุ่นจับและควบคุมตัวเอาไว้ และแม้แต่สถานทูตอังกฤษและสหรัฐอเมริกาที่ตั้งอยู่ในความควบคุมของทหารญี่ปุ่นด้วย²

4. ปัญหาเรื่องคนไทย นักเรียนไทยในยุโรปซึ่งยังคงติดอยู่หลังจากเกิดสงครามและไทยถูกบังคับให้เข้าข้างญี่ปุ่นแล้ว บิคามารดาของคนไทยเหล่านั้นได้ร้องขอให้กระทรวงการต่างประเทศหาทางให้กลับประเทศ และการที่จะเอาคนของเรากลับก็จะต้องแลกกับคนของเขา ฉะนั้นเมื่ออยู่ทางเดียวที่เราต้องทำคือขอรับคนอังกฤษและอเมริกันจากญี่ปุ่นมาคุมขังไว้เองและการกระทำเช่นนี้ก็ต้องอาศัยกฎหมายซึ่งจะออกได้ก็ต้องทำพิธีประกาศสงครามเสียก่อน เพราะถ้าไม่

1

Sir Josiah Crosby. Siam : The Cross Roads. p. 129.

2

Ibid., p. 131

ประกาศสงคราม และไม่มีกฎหมายว่าด้วยชนชาติศัตรู และแม้ญี่ปุ่นจะยอมมอบคนอังกฤษและอเมริกันให้ เขาก็จะขอให้ทหารญี่ปุ่นเข้ามาประจำค่ายควบคุมค่าย เพราะไม่เชื่อว่าไทยจะถือว่าคนเหล่านั้นเป็นศัตรูจริง

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ภายหลังจากที่ได้ทำกิจการสัญญาพันธมิตรกับญี่ปุ่นแล้ว คณะรัฐมนตรีได้มอบหมายให้ นายเคื่อน บุนนาค ร่างประกาศสงคราม พร้อมด้วยพระราชบัญญัติว่าด้วยชนชาติศัตรู และทรัพย์สินของศัตรู และได้นำเสนอคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีได้ตั้งคณะกรรมการประกอบค่าย พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวงศ์ไวยหาญ นายเคื่อน บุนนาค และหลวงวิจิตรวาทการ ไปตรวจแก้อีกครั้ง และเตรียมการไว้เรียบร้อยแล้ว ฉะนั้นเมื่อประกาศสงครามวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 จึงได้มีการรับมอบทรัพย์สินกับคนชาติอังกฤษและอเมริกันจากญี่ปุ่นเป็นการถูกต้องตามกฎหมาย¹

การที่ประเทศไทยยอมให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านประเทศไปสู่ประเทศมลายูและพม่าของอังกฤษ ก็นับว่าการที่ประเทศไทยได้ยอมทำสัญญาให้ความร่วมมือทางทหารแก่ญี่ปุ่นก็ และการที่ไทยเราได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกานั้นได้ทำให้ฐานะความเป็นกลางของไทยหมดสิ้นไป และไทยได้ความไม่แน่นอนของฝ่ายสัมพันธมิตรที่มีต่อไทย ลักษณะความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับญี่ปุ่นในกรณีพิพาทอินโดจีน ประกอบกับการถูกบีบบังคับจากญี่ปุ่น ทำให้ไทยอยู่ในภาวะจำยอมที่จำต้องเข้าสู่สงครามโดยอยู่ฝ่ายญี่ปุ่น แล้วประกาศสงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตรในที่สุด จากการปฏิบัติครั้งนี้เองก็ถือว่าเป็นนโยบายต่างประเทศของไทยที่ผิดไปจากทุกยุคทุกสมัยที่เคยเป็นกลางมาตลอด ในประวัติศาสตร์การทูตไทย จึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดปฏิกิริยากับคนไทยบางกลุ่มที่มีต่อญี่ปุ่น จึงกลายเป็นขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นอยู่อย่างลับ ๆ ซึ่งจะกล่าวในบทต่อไป

¹ หลวงวิจิตรวาทการ "หลังฉากประกาศสงคราม" จิตวิทยาการ เมือง

ปฏิกริยาที่มีต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย

กติกาสัญญาพันธมิตรระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น ซึ่งลงนามเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2484 นั้น* ความข้อ 1 ระบุว่า ประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นสถาปนาพันธมิตรระหว่างกันและกัน ความมูลฐานที่ต่างฝ่ายต่างเคารพเอกราชและอธิปไตยแห่งกันและกัน แต่โดยความเป็นจริงแล้ว ประเทศไทยขณะนั้นไม่มีอธิปไตยและไม่มีอิสระที่จะดำเนินนโยบายต่างประเทศ เพราะกำลังทหารของญี่ปุ่นที่ควบคุมอยู่ในประเทศไทย ซึ่งก็เท่ากับว่าประเทศไทยตกอยู่ในความยึดครองของญี่ปุ่นโดยปริยาย จึงต้องดำเนินนโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ โดยเข้าร่วมสงครามกับญี่ปุ่นและประกาศสงครามกับอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของประเทศไทย

การที่รัฐบาลเปลี่ยนแปลงนโยบายจากความเป็นกลางตามประเพณีด้วยความจำเป็นครั้งนั้น ได้ก่อให้เกิดความแตกแยกทางความคิดเห็นในคณะรัฐมนตรี กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยซึ่งมี นายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าจึงต้องพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์¹

ทั้งนี้มิใช่เฉพาะในวงการของรัฐบาลเท่านั้น คนไทยทั้งประเทศและคนไทยในต่างประเทศต่างก็มีความคิดเห็นแตกแยกกับรัฐบาลด้วยเหมือนกัน ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตันไม่ยอมรับนโยบายของรัฐบาลไทย และได้แจ้งให้แก่นายคอร์ดเวลล์ ฮัลล์ เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ว่า

*โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก

¹ กรมโฆษณาการ ข่าวโฆษณาการ ปีที่ 4 ฉบับที่ 12 ประจำเดือนธันวาคม 2484

พื้นฐานของไทยมุ่งไปยังประเทศประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นอะไรจะเกิดขึ้นก็ตาม...ไทยจะแสวงหาความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเมื่อถึงเวลาเหมาะสมในอนาคต เพื่อปลดปล่อยประเทศให้พ้นจากอำนาจทางทหารของญี่ปุ่น และจะหาโอกาสที่จะร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา...¹

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้ก่อตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้น กับได้ออกประกาศ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม นั้นว่าไม่ยอมรับการยอมแพ้ของรัฐบาลไทยต่อญี่ปุ่น และจะดำเนินการต่อต้านไปตามหน้าที่ในกฎหมาย โดยเชื่อมั่นว่าคนไทยทั้งชาติจะกอบกู้เอกราชจากญี่ปุ่น²

การดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่นนั้นเกิดขึ้นทั้งภายนอกและภายในประเทศ สำหรับภายในประเทศ นายปรีดี พนมยงค์ ได้ดำเนินการอย่างเงียบ ๆ มาตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เป็นต้นมา โดยใช้ชื่อว่า ขบวนการเสรีไทย และใช้ชื่อ เอ็กซ์โอ กรุ๊ป - เป็นคำแทนขององค์การในการติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร จึงเรียกขบวนการเสรีไทยว่า 'เอ็กซ์โอ กรุ๊ป' อีกชื่อ ส่วน พล.ต.อ. หลวงวิจิตรวาทะ เข้ารวมควยในปลายเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2487⁴

ทางคณะจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสูงสุดด้วย ก็ได้ดำเนินการที่จะรักษาสันติภาพของชาติไว้ให้ไ้ไ้ไ้มากที่สุด และพยายามรักษากองกำลังทัพไทยไว้ไม่ให้กองทัพญี่ปุ่นปลดอาวุธทหารไทย โดยใช้นโยบายยอมตามความต้องการของญี่ปุ่น และในภาวะการเช่นนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้เริ่มก่อตั้งขบวนการใต้ดินเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นขึ้น แผนการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีทั้งการใช้กำลังทหารเพื่อขับไล่ญี่ปุ่นออกจากประเทศไทย

¹ กองบรรณาธิการ กระทรวงการต่างประเทศ แผ่น พ.พ. 2/2 (7) อัครราชทูตไทย เจรจากับนายคอร์ดเวลล์ ฮิลล์

² ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ประชุมรวรรณคดีทางการเมือง หน้า 193

³ คีรีก ติยานาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง หน้า 315

⁴ นายฉันทนา X.O. Group หน้า 72
(นามแฝง)

ในขณะปลายสงครามโลกครั้งที่สอง และหาทางป้องกันไม่ให้ประชาชนได้รับอันตรายหากแผนการในกำลังนิคพลาค นอกจากนี้ยังได้สนับสนุน พล.ท.อ. หลวงอภูละเขวจริส ให้สนับสนุนขบวนการไต้กิ้นของนายปรีดีคัวย¹

การดำเนินงานของเสรีไทย

การดำเนินงานของเสรีไทยและขบวนการไต้กิ้น เพื่อให้ความช่วยเหลือร่วมมือกับสัมพันธมิตรนับว่ามีบทบาทสำคัญมากในการช่วยให้ฝ่ายสัมพันธมิตร เข้าใจสถานะของประเทศไทย ได้ดีขึ้นและมีความจำเป็นอย่างไรในการประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร งานของเสรีไทยภายนอกประเทศที่อังกฤษและสหรัฐอเมริกาทั้ง งานของเสรีไทยภายในประเทศ อาจสรุปได้ดังนี้

งานของเสรีไทยในสหรัฐอเมริกา

ในขณะที่ประเทศไทยประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกานั้น สหรัฐอเมริกาไม่ได้ประกาศสงครามกับไทย ด้วยเหตุผลที่ว่า การประกาศสงครามของไทยหาใช่เจตนารมณ์ของชาวไทยทั้งชาติไม่² และรัฐบาลสหรัฐอเมริการับรอง ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน และไม่รับรองรัฐบาลไทยที่กรุงเทพฯ รวมทั้งอนุญาตให้อักรราชทูตไทยใช้เงินสำรองของไทย ซึ่งรัฐบาลสหรัฐอเมริกาก็เอาไว้เพื่อจัดตั้ง "เสรีไทย" และหน่วย โอเอสเอส (Office of Strategic Service) ของสหรัฐอเมริกา ได้ฝึกนักเรียนไทยที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยและทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับเสรีไทยจนสงครามยุติ³

¹ Jayanta K. Ray. Partraits of Thai Politics. p. 13

² Ibid., p. 13

³ Kramol Tongdhummachat. American Policy in Southeast Asia with special Reference to Burma, Thailand and Indochina. p. 53

งานสำคัญ ๆ อย่างหนึ่งที่คณะเสรีไทยได้กระทำก็คือ ส่งคนไทยเล็ดลอดเข้ามาในเมืองไทย เพื่อติดต่อกับคณะกู้ชาติลับในประเทศไทย สำนักงานทางแผนยุทธศาสตร์ได้คัดเลือกเสรีไทย 20 คน เพื่อทำการศึกษาอบรมในการสื่อสารทางวิทยุและการทำลายสิ่งต่าง ๆ ที่สำคัญหลายอย่าง และได้รับยศเป็นนายทหารไทยในหน่วยเสรีไทย ต่อมาเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2488 สหรัฐอเมริกาได้ส่งทหารไทยนี้ไปยังประเทศอินเดียและจัดส่งต่อไปยังประเทศจีน แล้วในที่สุดก็เล็ดลอดเข้าเมืองไทยสำเร็จ ในการลอบเข้าประเทศไทยของประสบความยากลำบากอย่างมาก มีที่ถูกจับและถูกยิงตาย แต่อย่างไรก็ดีก็ได้พยายามติดต่อกับคณะกู้ชาติลับไทยเรียบร้อยแล้ว สัมพันธมิตรได้รับความช่วยเหลือจากคนไทยในประเทศหลายอย่าง พวกคณะกู้ชาติในไทยและหน่วยเสรีไทยช่วยกันหาทางให้นักบินสัมพันธมิตรที่เครื่องบินตกในไทยและพวกเชลยศึกที่ถูกคุมขังอยู่ให้หนีรอดไปได้ ก็ได้แจ้งให้สหรัฐอเมริกาทราบถึงการช่วยเหลือให้ทหารเรืออเมริกันรอดชีวิตราว 300 คน จากเรือลาคระเวเนซุเอลา และขณะนั้นอยู่ในค่ายคุมขังญี่ปุ่นในไทย มีการตั้งสถานีพยากรณ์อากาศขึ้นเพื่อส่งรายงานดินฟ้าอากาศไปให้กองบินที่ 14 และที่ 10 ของสัมพันธมิตรและคอยส่งข่าวเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของกองทัพญี่ปุ่น แจ้งที่กองทหารและชายชาติพันธุ์ที่ในการทิ้งระเบิดให้ ยิ่งกว่านั้น ยังได้ติดตามเขาเหล่านั้นไปประเทศญี่ปุ่นจากนักเรียนไทยที่ได้ทะยอยกันกลับจากญี่ปุ่นและทำรายงานส่งมาให้ นอกจากนั้นยังส่งข่าวเกี่ยวกับการเมืองเศรษฐกิจมาให้เรื่อย ๆ ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายสหรัฐอเมริกาเป็นอันมาก สิ่งหนึ่งที่เราต้องกล่าวถึงในการกระทำของทหารไทยในสหรัฐอเมริกาคือ หน่วยทหารนี้ไม่ได้รับค่าจ้างจากสหรัฐอเมริกาเลย สถานทูตไทยเป็นผู้จ่ายจลนเงินของรัฐบาลไทยที่ฝากไว้ในสหรัฐอเมริกา ซึ่ง ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ขอร้องไม่ให้ถูกถอน ถึงเงินของชาตินิรโทษกรรมอื่น ๆ ซึ่งรัฐบาลสหรัฐอเมริกานำมาตามคำขอร้อง ดังนั้นจึงเบิกไปใช้ในการกู้ชาติได้สะดวก¹

¹ คี เรก จัณนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 หน้า 81

ในการติดต่อกับหัวหน้าคณะทูตชาติในประเทศไทยนั้น ชั้นแรกอาศัยหน่วยเสรีไทยเข้าไปติดต่อกับทหารอเมริกันเข้าไปกับทหารไทย และนับตั้งแต่นั้นมาการติดต่อกันระหว่างสหรัฐอเมริกากับไทยก็ดำเนินไปโดยใกล้ชิด พันโทนิคอลล สมิธ นายทหารอเมริกันคนหนึ่งที่ได้เข้ามาแนะนำและส่งเสริมกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานนี้ได้ให้สัมภาษณ์แก่คณะหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2488 ว่าขณะที่ญี่ปุ่นยอมแพ้ คณะทูตชาติไทยมีทหารอยู่ 35,000 คน แล้วและจะกว่าภายใน 1 เดือนจะเพิ่มขึ้นเป็น 105,000 คน เพราะกำลังฝึกหัดอยู่อย่างลับ ๆ พวกชั้นหัวหน้าของคณะทูตชาติไทยมีจำนวนราว 1,500 - 2,500 คน นอกจากนั้นยังมีสมาชิก และผู้ช่วยเหลือรวมอยู่ด้วยกันหลายแสนคน ล้วนกองพันญี่ปุ่นที่ประจำอยู่ในเมืองไทยและชายแดนนั้นมีราว ๆ 10 กองพล ประกอบด้วยทหาร 1 แสน 2 หมื่นคน แม้กระนั้นทหารญี่ปุ่นก็ไม่สามารถจะปราบปรามการกระทำต่าง ๆ ตลอดจนการจารกรรมของคณะทูตชาติไทยได้ สหรัฐอเมริกาได้ส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ให้กองทหารทูตชาติ ทั้งอังกฤษและสหรัฐอเมริกาได้ขอร้องไม่ให้ไทยลุกขึ้นต่อสู้กับญี่ปุ่นอย่างเปิดเผย การที่ขอร้องเช่นนี้ก็เพราะว่าไม่ต้องการให้คนไทยกระทำการลงไป ในเมื่อยังไม่ถึงโอกาสอันสมควร เพราะจะนำความร้ายมาสู่ไทยเอง และจะเสียประโยชน์ในการรบของพันธมิตรด้วย

วัตถุประสงค์ที่สำคัญ ๆ ในการกระทำของคณะทูตชาติไทยมีดังนี้

1. คอยช่วยเหลือพวกเชลยศึกหนี
2. ส่งข่าวเกี่ยวกับสถานการณ์ภายในของญี่ปุ่น
3. ชี้ตำแหน่งแห่งที่ ๆ จะให้ล้มพันธมิตรไปทิ้งระเบิด
4. ส่งรายงานเกี่ยวกับดิน ฟ้า อากาศ
5. แจ้งความเคลื่อนไหวของกองพันญี่ปุ่นระหว่างไทยกับพม่า

¹"เกี่ยวกับเสรีไทย" นิกร อังคารที่ 8 กันยายน 2488 หน้า 1

อาศัยการกระทำเหล่านี้ สัมพันธมิตรจึงได้รับความอกล่าที่ เป็นประโยชน์แก่การรบ การกระทำต่าง ๆ ของคณะราษฎรนี้ย่อมจะปิดบังไม่ให้ล่วงรู้ถึงญี่ปุ่นเป็นของยาก ดังนั้นภายใน เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2488 ญี่ปุ่นก็รู้หมดแทบทุกอย่าง แม้กระนั้นญี่ปุ่นก็ยังไม่สามารถจะ จัดการกับคณะราษฎรได้ ญี่ปุ่นค้นพบสนามบิน 3 แห่ง ที่ไม่เคยรู้มาก่อน เพราะสหรัฐอเมริกา และไทยช่วยกันสร้างขึ้นใหม่ และญี่ปุ่นส่งทหารไปสำรวจก่อนหน้าที่จะยอมแพ้แก่สัมพันธมิตร เพียง 14 วัน เท่านั้น

สิ่งต่าง ๆ ที่คนไทยกระทำลงไป รวมทั้งงานด้านทหาร เพื่อช่วยเหลือสัมพันธมิตร ไกลดเป็นที่พอใจ และเป็นสื่อให้มีการติดต่อไปมาระหว่างภายในใต้ในที่สุด นับว่าเป็น ส่วนหนึ่งที่ทำให้ได้รับความเห็นใจจากสัมพันธมิตร เป็นที่ยิ่ง

การดำเนินงานของเสรีไทยในอังกฤษ

หม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน หัวหน้าเสรีไทยในอังกฤษ ให้สัมภาษณ์ หนังสือพิมพ์นิกร เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2488 เกี่ยวกับกิจกรรมของเสรีไทยในอังกฤษ ว่าในขณะที่สงครามยุโรปเกิดขึ้น ประเทศไทยได้ประกาศตนเป็นกลาง และได้มีกฎหมาย หลายฉบับแสดงเจตนารมณ์ของไทยว่าจะทำการต่อต้านทุกรัฐบาลทุกวิถีทาง จนกระทั่งโลหิตหยาด สิ้นสุดท้าย หลังจากได้ติดต่อกับคนไทยในอังกฤษแล้ว ก็มีความรู้สึกตรงกันคือ ต้องการต่อสู้ ต้านทานเพื่อเอกราชของชาติจนถึงที่สุด ท่านจึงทรงเขียนหนังสือแจ้งเจตจำนงอันนี้ และ ขอร่วมมือกับอังกฤษถึงนายเซอร์ซิลล์ นายกรัฐมนตรีอังกฤษ ให้เห็นถึงความสมัครใจของ คนไทยที่จะเข้าต่อสู้บูรณชาติไทย ซึ่งนายเซอร์ซิลล์ ตอบว่ายินดีจะช่วยเหลือ ต่อมาท่าน จึงทรงทราบว่า ในสหรัฐอเมริกา มีคนไทยอีกคณะหนึ่ง โดยมี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยเป็นหัวหน้า มีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกับท่าน จึงทรงเขียนหนังสือติดต่อกับ เขาร่วมด้วย พร้อมกับคนไทยอื่น ๆ ในอังกฤษ นับแต่นั้นคนไทยนอกประเทศได้ร่วมจิตร่วมใจ กันวางแผนทางทหารและพยายามสืบข่าวความเคลื่อนไหวภายในประเทศ และสันนิษฐานได้ว่า

คนไทยในประเทศก็รู้สึกเจ็บช้ำน้ำใจ และคิดจะต่อสู้ผู้รุกรานเช่นเดียวกัน ท่านจึงทรงแจ้งให้รัฐบาลอังกฤษทราบถึงความรู้สึกร่วมมือของคนไทยในประเทศ นายเซอร์ซิลล์ จึงตกลงให้รวบรวมคนไทยเป็นหน่วยทหารขึ้น

ต่อมา ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ลงนามที่ สานเสน จากสหรัฐอเมริกา มาติดต่อกับเสรีไทยในอังกฤษ เพื่อรวบรวมทั้งเสรีไทยในสหรัฐอเมริกาและในอังกฤษให้เป็นหน่วยเดียวกัน และพิจารณาถึงการติดต่อกับคนไทยในประเทศที่จะเข้าคว่ำว่ามีมากนักเพียงใด แต่การหาทางติดต่อยังภายในประเทศหาได้สำเร็จไม่ ทั้ง ๆ ที่พยายามทุกทาง เสรีไทยทุกคนผ่านการฝึกหัดอย่างพลทหารทุกอย่าง โดยได้รับเลือกเข้าสมัครเป็นทหารในกองทัพอังกฤษเป็นทางการ และขึ้นอยู่กับกองกำลัง 136 (Force 136) แห่งหน่วยบริหารงานพิเศษ (Special Operation Executive : S.O.E.) ในกระทรวงการสงครามเศรษฐกิจ (Ministry of Economic Warfare)

ในการดำเนินงานชั้นสอง หม่อมเจ้าสุภสวดีวงศ์สนิท ล้วนศิริวัฒน์ ได้เดินทางมายังอินเดีย เพื่อจะพิจารณาให้ทราบถึงสถานการณ์ภายใน และก็จับเค้าได้จากวิทยุกระจายเสียงว่า ทหารบกกับทหารเรือไม่แตกแยกกัน และได้ทราบว่า ทหารอังกฤษพบคนไทยชุดหนึ่งเดินทางไปถึงกิง คนไทยชุดนี้คือชุดของนายกำจัด พลาญกูร ครั้งแรกเจ้าหน้าที่ทหารสัมพันธมิตรไม่เชื่อความบอกเล่าของนายกำจัด ที่ว่าจะร่วมมือ หม่อมเจ้าสุภสวดีวงศ์สนิท จึงต้องมาพบนายกำจัดด้วยตนเองที่จุงกิง และได้บอกความจริงไปยังอังกฤษ ก็ปรากฏว่าเป็นที่พอใจ จากการที่พบกับนายกำจัดนั้น ทำให้ทราบแน่ชัดว่ามีหัวหน้าคณะต่อต้านขึ้นในกรุงเทพฯ เหมือนกัน และพร้อมที่จะทำการร่วมมือกับเสรีไทยนอกประเทศ

จากการรวมกันเป็นปีกแฉ่นทั้งในและนอกประเทศเช่นนี้ หม่อมเจ้าสุภสวดีวงศ์สนิท จึงได้เสนอต่อรัฐบาลอังกฤษขอตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้นนอกประเทศ เพื่อติดต่อกับเสรีไทยในประเทศ และก็สามารถติดต่อกับเสรีไทยในประเทศได้สำเร็จ¹

¹"เกี่ยวกับเสรีไทย" นิกม วันที่ 10 กันยายน 2488 หน้า 3

งานของเสรีไทยในประเทศ

การต่อต้านญี่ปุ่นได้เริ่มขึ้นตั้งแต่วันที่แรกที่ญี่ปุ่นเข้าประเทศไทยแล้ว ในจำนวนบุคคลที่เข้าร่วมปรีกษาหารีอกับนายปรีดี พนมยงค์ แต่เริ่มแรกมีหลวงนฤเมศร์มานิต (สงวน จุฑะเคมีย์) รวมอยู่ด้วยท่านหนึ่ง แผนการขั้นต้นคือ จะต้องปรับการเมืองภายในให้เรียบร้อยเสียก่อน โดยเฉพาะรัฐบาลชุดที่ก่อสงคราม อันมีจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี และหลวงนฤเมศร์ มานิต เป็นผู้ช่วยดำเนินการให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย¹

นายปรีดี พนมยงค์ เตรียมจะอพยพไปตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นในต่างประเทศ โดยชักชวนรัฐมนตรีบางท่านร่วมคณะไป จึงได้ลงนายกาจก พลังกูร ไปติดต่อกับเสรีไทยนอกประเทศ และไปปรับความเข้าใจกับสัมพันธมิตรให้ทราบถึงจุดประสงค์ของเสรีไทยในประเทศ เพื่อขอให้รับรองเอกราชและประชาธิปไตยของไทยโดยสมบูรณ์ ขอให้เลิกถือว่าสถานะสงครามยังมีอยู่ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ขอให้ปล่อยทุนสำรองที่กักไว้สำหรับเอามาใช้ในการดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่น และขอให้รับรองรัฐบาลไทยชั่วคราวที่จะจัดตั้งในอินเดีย² นายกาจก พลังกูร เดินทางไปถึงกรุงกิงในเดือนเมษายน พ.ศ. 2486 แต่เสียชีวิตก่อนจะทำงานสำเร็จ³ จึงได้ลงนายสงวน ตุลารักษ์ และนายแดง คุณะทิลก เดินทางไปกรุงกิง ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2486 และได้พบกับ ม.ล.ชาบ กุสุธร ซึ่งเดินทางมาจากสหรัฐอเมริกา พร้อมกับนาวาเอกมิลตันไมล์ แห่ง (O.S.S.) แต่รัฐบาลจีนไม่เห็นด้วยกับการที่จะจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราว นายสงวนจึงได้เดินทางต่อไปฮกซังตันพร้อมกับ

¹ "นายกรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง" นิกร วันที่ 4 ตุลาคม 2488 หน้า 1

² ฉันทนา X-O group หน้า 144 - 145

³ Andrew Galchrist. Bangkok, Top Secret p. 23

พันตรีแฟรงค์ เคพลิน หัวหน้ากองการตะวันออกไกลของสหรัฐอเมริกา ผู้ออกมาส่งคณะเสรีไทย ซึ่ง โจเซฟ ให้ลอบเดินทางเข้ามาในเมืองไทยเป็นชุดแรก ในความบังคับบัญชาของ ม.ล.ชาบ กุญชร และพันโท นิคอล สมิธ ณ กรุงปักกิ่ง¹ เพื่อติดต่อขอความสนับสนุนจาก อัครราชทูตไทยในเรื่อง การจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่น ในต้นเดือนธันวาคม พ.ศ. 2486 ซึ่งสหรัฐอเมริกา ได้ตกลงเมื่อวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2487 ที่จะช่วยให้ นายปรีดี พนมยงค์ เดินทางออกนอกประเทศโดยไม่มีข้อผูกมัดทางการเมืองแต่อย่างใด² แต่ความหวังที่จะตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นเป็นอันระงับไป เนื่องจากรัฐบาลอังกฤษไม่สนับสนุน โดยเหตุที่ไทยประกาศสงครามกับอังกฤษ ซึ่งเป็นการละเมิดกติกาสัญญาไมรุกรานกัน และนายปรีดี พนมยงค์ ไม่ต้องการเดินทางออกนอกประเทศ³

เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้จึงได้จัดตั้งเสรีไทยขึ้นในประเทศ และได้ประสานงานร่วมกับหน่วยเสรีไทยในสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ โดยร่วมมือกับหน่วย โจเซฟ ของ พลโท โคนาเวน ฝ่ายสหรัฐอเมริกา และหน่วย 136 ของอังกฤษ ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2487 ระหว่างที่เสรีไทยสายสหรัฐอเมริกาชุดแรก ซึ่ง ม.ล.ชาบ กุญชร และ พันโท นิคอล สมิธ ส่งเข้ามา กำลังเดินทางอยู่ระหว่างพรมแดนจีน-ไทย นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ กับคณะก็ลอบเดินทางเข้ามาในประเทศไทย และติดต่อกับนายปรีดี พนมยงค์ ได้สำเร็จ และในปลายเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2487 การส่งข่าวระหว่างสถานีวิทยุใต้ดิน ของกองบัญชาการเสรีไทยในพระนคร กับกองบัญชาการ Force 136 ที่ลี้ภัยตกก็เป็นไปตามทางการภายใน

ผู้ที่เข้าร่วมงานเสรีไทยภายในประเทศ มีรัฐมนตรีหลายท่าน อาทิ พล.ต.อ.หลวง อุดมเดชจรัส ซึ่งเป็นหัวหน้าที 2 ของขบวนการเสรีไทย นายทวี บุณยเกตุ นายคิเรก ชัยนาม นายวิลาศ โอลถานนท์ นอกจากนี้ก็มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะทางด้าน

(นามแฝง)

¹ นายฉันทนา XO group หน้า 80

² James V. Martin Jr. "Thai-American Relations in World War II"

The Journal of Asian Studies Vol XXII p. 464

³

Andrew Gilchrist. Bangkok, Top Secret. p. 22

ตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจัดเป็นขบวนพลพรรคดำเนินการไต่กินต่อด่านขึ้นไปพร้อม ๆ กับการล้มรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม

การบริหารงานของขบวนการเสรีไทย หรือเอชไอโอกรุ๊ป ซึ่งมีฐานะคล้าย ๆ หน่วยสืบราชการลับ จึงเป็นความลับมาก ไม่มีใครรู้เลยที่วินัย และความทันสมัยของกลไกในการรักษาความลับสำหรับการติดต่อ และบริหารแผนการ จะเป็นไปด้วยความมิดชิดเป็นที่ไว้วางใจได้อย่างกรณีของขบวนการเสรีไทย ทางฝ่ายสหประชาชาติและฝ่ายไทยส่วนหนึ่งที่ไว้วางใจได้อย่างกรณีของขบวนการเสรีไทย หากเป็นหัวใจของแผนการโดยสิ้นเชิง ความรู้ไหลแพร่กระจายแม้แต่ระยะหนึ่งระยะใดของแผนการดำเนินงานย่อมจะหมายถึงอวสานของกองกำลังความคิด ชีวิต และความพยายามที่ได้ใช้เวลาบั้นนั้นมาช้านานในทันที¹

การสื่อสารระหว่างทั้งสองฝ่ายใช้รหัสวิทยุแบบใหม่ ระบบในการติดต่อจากเมืองไทยไปอินเดียกว้างไว้เป็นสาย ๆ หากดีก็ปั่นสับทราบจับสถานีวิทยุของสายหนึ่งไว้ได้ สายอื่นก็ยังคงสามารถทำงานต่อไป แม้แต่ข้อที่ใช้ต่างก็ต้องมีฉวยซ่อนตัวจริงไว้เบื้องหลังทุกคน ท่านองคมนตรีเสรีไทยจากนอกประเทศ และนายทหารของสัมพันธมิตร ที่เข้ามาปฏิบัติการณ์ในไทย การที่ต้องรักษาความลับของงานจึงเป็นที่น่าเสียดาย ที่ไม่อาจจะได้รายละเอียดของเรื่องได้ครบถ้วน

การล่าเหยื่อส่งอาวุธยุทธภัณฑ์ทางอากาศจากฝ่ายสัมพันธมิตร เริ่มเป็นครั้งแรกในคืนวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2488 ที่บริเวณเขาลามร่อยยอด และบรรดาอาวุธยุทธภัณฑ์ได้แจกจ่ายไปในระหว่างหน่วยต่าง ๆ ขององค์การ ซึ่งเริ่มจัดเป็นพลพรรคขึ้นในต้นปี พ.ศ. 2488 ขบวนการเสรีไทยขยายงานต่อด่านจากพระนคร ซึ่งเป็นแหล่งกลางออกไปเป็นสายสำคัญหลายสายคือ

(ต่อหน้า)

¹นายฉันทน์ X.O. group

หน้า 268 - 270

หน่วยหัวหิน มีนายชาญ บุนนาค เป็นหัวหน้า

หน่วยสารวัตรทหาร และนักเรียนสารวัตรทหารมี หลวงสังวรบุตทกิจ เป็นหัวหน้า

หน่วยสกลนคร มหาสารคาม อุบลราชธานี เป็นกองพันพลพรรคที่ใหญ่ที่สุด มี

นายเคียง ศิริจันทร์ เป็นหัวหน้า

หน่วยขอนแก่น เลย มีนายอุดม บุญประกอบ เป็นหัวหน้า

หน่วยแพร่ มีเจ้าวงศ์ แสนศิริพันธ์ เป็นหัวหน้า

ในปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2488 มีการจัดตั้งองค์การอย่างเป็นระเบียบแบบแผน โดยวางรูปให้มีกองบัญชาการขบวนการเสรีไทย ตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์การเมือง มีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นประมุข และแบ่งแผนกหน้าที่มีกรมาธิการประจำดังนี้คือ

1. หลวงอดุลเดชจรัส หัวหน้าฝ่ายตำรวจ
2. นายคิเรก ชัยนาม หัวหน้ากองกลาง
3. นายวิจิตร ลุลิตานนท์ หัวหน้าการเงิน และพลาธิการ
4. นายทวี บุญเกตุ หัวหน้าพลพรรค และผู้ติดต่อกับรัฐบาล
5. นายชาญ บุนนาค หัวหน้าสืบราชการลับ วิทยุสื่อสาร การรับส่งคน

และจ่ายอาวุธ

6. หลวงสินาทโยธารักษ์ หัวหน้าฝ่ายทหารบก
7. หลวงสังวรบุตทกิจ หัวหน้าฝ่ายทหารเรือ คุุแลพวกเชลย และ

ให้ความคุ้มครองทั่วไป

8. นายทวี ตะเวทิกุล หัวหน้าเศรษฐกิจ และการคลัง
9. หลวงบรรณากรโกวิท หัวหน้ารับส่งทางเรือ
10. นายสะพรั่ง เทพหัสดิน หัวหน้าการรับส่งทางบก
11. หลวงศุภชลาศัย หัวหน้า อาสาพลเรือน ฯลฯ¹

¹นายฉันทนา ~~X~~ Q group

เหตุการณ์ภายในประเทศนับตั้งแต่หลังประกาศสงครามกับอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา เป็นต้นมา กองทัพญี่ปุ่นเข้ามามีอำนาจขึ้นทุกที แต่รัฐบาลก็จำต้องผูกไมตรีกับญี่ปุ่น และดำเนินการต่อต้านอย่างเงิบ ๆ ฝ่ายญี่ปุ่นบีบบังคับทางด้านการเศรษฐกิจและการเงินอย่างหนัก เนื่องจากรัฐบาลจำต้องลดค่าเงินบาทลงให้เท่ากับเงินเยน และไทยจำต้องให้ญี่ปุ่นยืมเงินบาทเพื่อซื้อวัตถุดิบเกี่ยวกับทหาร ในขณะที่เดียวกันกับฝ่ายสัมพันธมิตรปิดล้อมญี่ปุ่น ทำให้ญี่ปุ่นขาดแคลนสินค้าต่าง ๆ ในกลางปี พ.ศ. 2486 ค่าครองชีพในประเทศเพิ่มขึ้นอีก 300 เปอร์เซ็นต์ สรุปแล้วไม่ใช่แค่ทางการทหารเท่านั้นที่ไทยต้องยอมยกตน ทางด้านการเศรษฐกิจก็ถูกบีบบังคับเช่นเดียวกัน

ในครึ่งหลังของปี พ.ศ. 2486 มีการตั้งขบวนการเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น เพื่อช่วยให้หาความตกลงกับฝ่ายสัมพันธมิตรไคหลังสงคราม และจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็มีความเกลียดชังญี่ปุ่น ญี่ปุ่นเองก็ไม่ไว้วางใจ และสัมพันธภาพระหว่างสองฝ่ายก็เริ่มตึงเครียดขึ้น ความร่วมมือที่ไทยให้ญี่ปุ่นอยู่ในลักษณะที่ระมัดระวังเป็นที่ลึกลับ จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีความเห็นว่า 2486 ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นถ้าสำเร็จก็จะก่อให้เกิดความเสี่ยงให้แก่ตัวเอง และในขณะเดียวกันก็ได้กำจัดญี่ปุ่นออกไป แต่โดยตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจะกระทำโดยเปิดเผยไม่ได้ เพราะจะต้องติดต่อกับญี่ปุ่นอย่างใกล้ชิด และญี่ปุ่นเองก็จับตาดูนายกรัฐมนตรีอย่างใกล้ชิดเช่นเดียวกัน แผนการของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในการต่อต้านญี่ปุ่น ก็คือส่งนายทหารไปติดต่อกับกองกำลังพลที่ 93 แห่งกองทัพจีน จากเอกสารที่เชื่อถือได้บันทึกไว้ว่า

ข้าพเจ้ารับรองว่า ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองได้สั่งข้าพเจ้าให้ พล.อ.หลวงหาญสงคราม ไปดำเนินการติดต่อกับกองพลที่ 93 แห่งกองทัพจีน เพื่อความปลอดภัยของประเทศชาติ และได้ให้ น.อ.แสง ทักษะสุด พร้อมด้วยคณะ 1 พ.ท.หลวงไกรนารายณ์ 2 พ.อ.สมาน วีระไวทยะ ครั้งแรกเริ่มติดต่อกับในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2487 ณ ค่ายลเชียงล้ง ในยูนนาน กับ ผ.บ.พล 93 และคณะของทหารจีนครั้งที่สองไปติดต่อกับเพิ่มเติมในวันที่ 21 เมษายน 2487 ณ ที่แห่งเดิม และคณะทหารจีนชุดเดิมพร้อมด้วย พล.อ.หลวงหาญสงคราม

(หัวหน้า) พล.ท. เนตร เชมะโยธิน เป็นผู้แทนของผู้นำวิชาการทหารสูงสุด พ.ท.อ. กระจำน พลเพิ่ม พ.อ.สมาน วีระไวทยะ พ.ท.ท.ธานี สาทรกิจ ข้าพเจ้าได้สั่งการในตำแหน่งผู้นำวิชาการทหารสูงสุด และที่สั่งควย วาจา นั้นถือเป็นความลับ เพราะการไปติดต่อล่อแหลมต่อการสืบสวนของ กองทัพญี่ปุ่นมาก และในที่สุดผลปฏิบัติเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่าง น่ายพอใจ¹

ผลของการติดต่อเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายไทย เพราะว่าจอมพลเจียงไคเช็ค ไม่ถือว่าประเทศไทยเป็นศัตรูกับจีนในภาคเหนือของไทย²

สิ่งที่ต่อมาที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม กระทำก็คือส่งเสริมความรู้ศึกษาตินิยม โดย ปลุกใจประชาชนให้เกิดความรู้รักภักดี นับเป็นการต่อต้านญี่ปุ่นทางอ้อม และได้หันมา เริ่มงานทางความวัฒนธรรม เหตุผลก็เพื่อมีจิตใจของประชาชนพระวงศ์ถึงภัยสงครามและ ภัยทางอากาศที่เพิ่มขึ้น และเพื่อมิให้ญี่ปุ่นกลืนชาติทางวัฒนธรรม

ประการสุดท้ายที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม ต้องการคือ การย้ายเมืองหลวง กรุงเทพฯ ไปอยู่เพชรบูรณ์ เพื่อให้เมืองหลวงปลอดภัยจากการถูกโจมตี ถ้าหากมีอะไร เกิดขึ้น และเพื่อเป็นช่องทางที่จะขนย้ายกำลังทางทหารและทรัพยากร อันมีค่าของชาติไปรวม ไว้ที่นั่น

สำหรับเหตุผลที่แท้จริงในการย้ายเมืองหลวงครั้งนั้นเป็นแผนยุทธการทางทหาร ที่จะใช้พื้นที่บริเวณนั้นเป็นป้อมปราการสู้รบกับศัตรู³ ดังจะเห็นได้จากบันทึกของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีความตอนหนึ่งว่า

¹ กองบรรณ สาร กระทรวงต่างประเทศ แฟ้ม พ.พ.2/2 : 2(9) นายกรัฐมนตรี กับราชการสงคราม

² ไทยน้อย ^(แนวหน้า) ประสพการณ์ 34 ปี แห่งระบอบประชาธิปไตย หน้า 461

³ เนตร เชมะโยธิน งานใต้ดินของพันเอกโยธี หน้า 20

เมื่อผมเห็นเป็นโอกาสอันเหมาะสมที่จะสร้างฐานทัพสำหรับเตรียมรบกับญี่ปุ่น
ในขั้นสุดท้ายได้แล้ว ผมจึงได้ลงมือสร้างฐานทัพที่เพชรบูรณ์ และสร้างทาง
ให้สามารถติดต่อระหว่างกรุงเทพ ลำปาง ตลอดไปจนถึงติดต่อกับกองทัพ
จีนในยูนนาน การสร้างฐานทัพที่เพชรบูรณ์ และการสร้างทางสายกรุงเทพ
อำเภอวัง จังหัดลำปาง ซึ่งเป็นทางที่ผ่านฐานทัพนี้เองได้ทำให้ฝ่ายญี่ปุ่น
สงสัยเป็นอันมาก เขาว่าผมไปสร้างอะไรลึกลับคิดรบกับเขาที่เพชรบูรณ์ถึง
กับส่งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จากโตเกียวให้ขึ้นไปดูการก่อสร้างที่เพชรบูรณ์เป็น
พิเศษ เมื่อญี่ปุ่นสงสัยขึ้น เขาก็คิดจะยึดพื้นที่ราบกองทัพที่ 2 ซึ่งตั้งอยู่ใน
บริเวณสระบุรีที่เขาคุมมา ผมได้ทราบเรื่องนี้จึงได้ส่งทันที ให้กรมทหารราบ
สระบุรีไปยึดเขาคุมมาโดยด่วน เราได้ทำการยึดเขาคุมมาโดยปลูกโรงเรือน
เสร็จเรียบร้อยภายในสามวัน ที่เราได้ทำไปดังนี้ญี่ปุ่นโกรธมาก และทราบ
ต่อมาว่าญี่ปุ่นคิดจะเอาชนะเราเรื่องนี้ โดยจะเข้าไปอยู่ในพื้นที่หลังแนวรบ
ของกองทัพที่ 2 คือระหว่างลพบุรีกับสระบุรี ผมจึงได้เอาพระเจ้าช่วยโดย
การประกาศสร้างพุทธบุริมณฑล ในบริเวณนั้นทันที ในที่สุดญี่ปุ่นก็ไม่ได้พื้นที่นี้
และได้เลยไปอยู่ตามถนนสายปราจีนบุรี และนครนายก แต่ผมก็ได้คิด
ป้องกันโดยสั่งให้กองพันทหารม้าที่ 1 ไปอยู่แก่งคอย มีหน้าที่เข้าโจมตีญี่ปุ่น
ที่อยู่ตอนปลาย ๆ ของถนนสายปราจีนบุรี และนครนายก¹

แผนการนี้เป็นความลับอย่างยิ่ง ซึ่งรัฐบาลไม่อาจเปิดเผยจุดประสงค์ที่แท้จริง
ให้ประชาชนทราบได้ และจอมพล ป.พิบูลสงคราม ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2487 เนื่องจากรัฐบาลแพะแ่นเสี่ยงในสภานิติบัญญัติ

¹ กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้ม พ.พ.2/2 : 2(26)
นายกรัฐมนตรีกับราชการสงคราม

เกี่ยวกับพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครเขษรบูรณ์ พุทธศักราช 2487 และ
ร่างพระราชบัญญัติ อนุมัติพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบรมมณฑล พุทธศักราช 2487

จอมพล ป.พิบูลสงคราม และคณะรัฐมนตรีชุดสงครามลาออก 3 วันหลังจากที่
รัฐบาลของนายโคโจ ถูกบังคับให้ลาออกจากตำแหน่ง¹ ซึ่งทำให้งานโตคินของจอมพล
ป.พิบูลสงคราม ต้องยุติไปด้วย รายละเอียดการดำเนินงานต่อต้านญี่ปุ่นของจอมพล
ป.พิบูลสงคราม เป็นที่ล่วงรู้กันน้อยมาก ในขณะที่ขบวนการเสรีไทย ภายใต้การนำ
ของนายปรีดี พนมยงค์ จนกระทั่งยุติสงครามเป็นที่รับรู้ของฝ่ายสัมพันธมิตร และความจริง
ข้อที่ว่าเหตุใดสัมพันธมิตรจึงไม่รับรู้ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตามก็เป็นหลักฐานข้อหนึ่ง
ว่ารัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่ได้มีความตั้งใจที่จะเข้าข้างญี่ปุ่น ทั้งทางทหารและ
ทางการเมือง เท่าที่ควรคำนึงนโยบายเข้าร่วมกับญี่ปุ่นก็ด้วยความจำเป็น²

นายควง อภัยวงศ์ ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็น
นายกรัฐมนตรี วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2487 และได้ดำรงตำแหน่งอยู่จนถึงวันที่ 17
สิงหาคม พ.ศ. 2488 ในระยะเวลาดังกล่าวได้เกิดปัญหาหลายประการ เกี่ยวกับการเมือง
และการยุทธ เพราะกองทัพญี่ปุ่น ซึ่งเป็นกองทัพที่ใหญ่ที่สุดในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ระแวง
รัฐบาลชุดใหม่ว่าจะรู้เห็นเป็นใจกับขบวนการเสรีไทย สถานการณ์ภายในประเทศจึงเครียด
มากจนเกือบจะปะทะกันหลายครั้ง เพราะญี่ปุ่นระแวงไทย แต่ญี่ปุ่นก็ไม่ได้ดำเนินการขึ้น
เค็ดขาด ระบายนญี่ปุ่นกำลังปราบปรามเกือบทุกด้าน และกองทัพญี่ปุ่นในพม่ากำลังถอยร่นมา
สู่ประเทศไทย จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะรักษามิตรภาพกับไทยไว้ เพื่อป้องกันการ
โจมตีข้างหลัง ญี่ปุ่นจึงไม่ได้ดำเนินการใด ๆ นอกจากจะอยู่เป็นครั้งคราว เมื่อพบร่องรอย
การดำเนินงานของเสรีไทย

¹Russell H. Fifield. Diplomacy of Southeast Asia 1942-1958 p.237

²Jayanta K. Ray. Portraits of Thai Politics. p. 203.

ในระหว่างปี พ.ศ. 2487 และ 2488 งานของเสรีไทยและขบวนการใต้ดินในไทยดำเนินการไปอย่างราบรื่น เพราะได้รับความร่วมมือจากประชาชน โดยประสานงานกับฝ่ายทหาร¹ และฝ่ายตำรวจ ในความควบคุมของพลตำรวจโทหลวงอภุส เทพจรัส การดำเนินงานของเสรีไทยเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายสัมพันธมิตรมากในด้านการสืบราชการลับ และข่าวต่าง ๆ ที่ต้องการ เสรีไทยนอกประเทศได้ร่วมมือกับเสรีไทยในประเทศอย่างใกล้ชิด และให้ความช่วยเหลือแก่สัมพันธมิตร จึงทำให้ฝ่ายสัมพันธมิตร เข้าใจได้ดี โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่งภายหลังเสร็จสิ้นสงคราม นับว่าบทบาทของเสรีไทย โดยเฉพาะนโยบายเป็นปฏิปักษ์ต่อญี่ปุ่น และเข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตรของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช มีอิทธิพลมากต่อนโยบายของสหรัฐอเมริกา ที่มีต่อไทยตลอดเวลาสงคราม และระหว่างการเจรจากันจนถึงที่สุด²

ในวันที่ 6 และ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2488 สหรัฐอเมริกาได้ทิ้งระเบิดปรมาณูที่เมืองฮิโรชิมา และนางาซากิตามลำดับ ในวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2488 ญี่ปุ่นยอมจำนนโดยไม่มีเงื่อนไข สมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิ ได้ประกาศยุติสงครามเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2488 เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นได้แจ้งให้นายคาง อภัยวงศ์ ทราบว่าได้รับคำสั่งจากรัฐบาลญี่ปุ่นแล้วว่า สมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิ ประกาศความสิ้นสุดของสงคราม และตกลงยอมรับเงื่อนไขของสัมพันธมิตร ณ ปอร์ตสตันแล้ว สำหรับฝ่ายไทยจะดำเนินการทางสันติภาพด้วยวิธีใดก็แล้วแต่จะเห็นสมควร ทางฝ่ายไทยได้แจ้งว่าจะทำสัญญาสันติภาพกับสัมพันธมิตรโดยเอกเทศ

ในวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488 ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ออกประกาศสันติภาพ* ซึ่งได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากสภาผู้แทนราษฎรว่า การที่ประเทศไทย

¹"ขบวนการใต้ดิน" ไทยใหม่ 11 ตุลาคม 2488

²James V. Martin Mr. "Thai-American Relations in World War II" The Journal of Asian Studies. Vol.XXII. p. 460.

*โปรดดูประกาศในภาคผนวก

การที่ประเทศไทยประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกา และบริเตนใหญ่ เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 นั้นเป็นโมฆะ เพราะนายปรีดี พนมยงค์ ไม่ไ้ลงนามในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในประกาศสงครามฉบับนั้น การประกาศสงครามจึงขัดต่อรัฐธรรมนูญ และความประสงค์ของประชาชนชาวไทย และว่าประเทศไทยมีเจตจำนงค์แน่วแน่ที่จะกลับสถาปนาสัมพันธไมตรี ซึ่งไ้มีอยู่กับสัมพันธมิตร ก่อนการยึดครองของญี่ปุ่น และพร้อมที่จะคืนอาณาเขตบางส่วนที่ญี่ปุ่นมอบให้แก่ไทยคืนแก่บริเตนใหญ่ และฝรั่งเศส และรับว่าจะพิจารณากฎเกณฑ์กฎหมายที่มีต่อการเชื่อมผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา และจักรวรรดิบริติช พร้อมให้ค้ำประกันว่าจะให้ค่าทดแทนที่เป็นธรรม และความยุติธรรม สำหรับความบอบสลายอันเนื่องมาจากกฎหมาย เช่นว่านั้น กับทั้งสัญญาว่าจะให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ต่อสัมพันธมิตร ในอันที่จะสถาปนาเสถียรภาพของโลก

หลังจากได้ประกาศสันติภาพไปแล้ว ไทยก็ไ้ปรับปรุงคณะรัฐมนตรีเพื่อรับสถานการณ์ทางการเมืองที่ไ้เปลี่ยนแปลงไป และให้สอดคล้องกับการเมืองภายนอกประเทศ นายทวี บุณยเกตุ ไ้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2488 รัฐบาลของนายทวี บุณยเกตุ เป็นเพียงแต่รัฐบาลที่แต่งตั้งให้เห็นว่าไทยเตรียมพร้อมที่จะเจรจาสันติภาพและรอเวลาที่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช กำลังเดินทางไปกลับประเทศไทย จึงเป็นรัฐบาลที่มีอายุเพียง 17 วัน และกราบถวายบังคมลาออกเมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2488 โดยอ้างเหตุผลว่า ภารกิจอันเร่งด่วนตามที่รัฐบาลคณะนี้พึงปฏิบัติไ้สำเร็จจุ้ลงไปแล้ว ต่อไปนี้เป็นปัญหาทางการเมือง และการกระทำ ความเข้าใจอันดีกับฝ่ายสัมพันธมิตร จึงควรเปิดโอกาสใหญ่ที่เหมาะสมไ้เข้ามาบริหารประเทศสืบต่อไป ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ไ้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อเมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2488

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นไ้ว่าการที่รัฐบาลไทยเปลี่ยนแปลงนโยบายจากความเป็นกลางมาเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น และไ้ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกานั้น เป็นผลให้เกิดปฏิกิริยาต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลไทย ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้น

ดังกล่าวเป็นไปเพื่อการต่อต้านกับการเข้ามาครอบครองของญี่ปุ่น และการดำเนินการเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นนั้นเกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยมีชื่อเรียกว่าขบวนการเสรีไทย คอยหาการติดต่อร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรอยู่อย่างลับ ๆ ผู้นำขบวนการเสรีไทยมีทั้งเบิดเขยตัวและปิ๋มบักตัว และเป็นผู้ที่อยู่ในตำแหน่งหน้าที่ราชการชั้นสูงเกือบทั้งสิ้น ปฏิบัติการที่เกิดขึ้นกับการเข้ามาของญี่ปุ่นนั้น แม่แจจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นผู้นำประเทศก็ยังทำการต่อต้านญี่ปุ่นอยู่อย่างลับ ๆ เช่นกัน และที่สำคัญคือได้เกิดการแตกแยกทางความคิดเห็นระหว่างบุคคลผู้นำในรัฐบาลของไทยขณะนั้น จนกระทั่งมีผลทำให้รัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ต้องลาออก และรัฐบาลชุดต่อ ๆ มา ก็ทำการประกาศสันติภาพ และถือว่าการประกาศสงครามของไทยต่ออังกฤษ และสหรัฐอเมริกาในอดีตนั้นเป็นโมฆะ แล้วจึงได้กระทำการทำความเข้าใจอันดีกับนานาชาติในที่สุด

พื้นฐานการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยแต่อดีตกาลมา มีลักษณะที่เห็นเด่นชัดคือ ความเป็นกลางในความหมายของความพยายามที่จะไม่เข้าฝักเข้าฝ่าย ไม่ผูกพันกับมหาอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเมื่อทางเลือกในอนาคตไว้เสมอ ซึ่งเป็นผลให้ไทยรักษาเอกราชไว้ได้ การที่ไทยรักษาเอกราชไว้ได้ตลอดมานั้น เชื่อกันว่าเนื่องจากไทยใช้วิธีการนำมหาอำนาจหนึ่งมาคานทานอีกมหาอำนาจหนึ่ง เพื่อให้ยังเกิดผลประโยชน์แก่ตน ทั้งนี้เพราะไทยมีความฉลาดเพียงพอที่จะไม่ยอมผูกพันตนเองกับมหาอำนาจใด ๆ วนไว้เสียแต่จะปรากฏเป็นที่แน่ชัดแล้ววามหาอำนาจหนึ่งมีอำนาจเหนือกว่าอำนาจอื่น ๆ และผลสำเร็จอีกประการหนึ่งที่ไทยรอดพ้นมิต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศมหาอำนาจตะวันตกก็คือ ความสามารถในการปรับนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับสถานการณ์ระหว่างประเทศ และการใช้การทูตเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศได้อย่างเหมาะสม

แต่ในนโยบายต่างประเทศในระยะ พ.ศ. 2481 - 2487 นับเป็นช่วงระยะพิเศษแตกต่างจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศในอดีตกาล กล่าวคือไทยได้ประกาศนโยบาย ผูกมิตรต่อกับนานาประเทศ และประกาศความเป็นกลางกับใดก็ตามนโยบายเพื่อรักษาความเป็นกลาง เพราะรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่าเกิดสภาวะสงครามในยุโรป อังกฤษ และฝรั่งเศส ประกาศสงครามกับเยอรมนี อังกฤษและฝรั่งเศสมีดินแดนที่เป็นอาณานิคมติดกับประเทศไทยคือ อินโดจีนของฝรั่งเศส และมลายู หากไทยไม่ดำรงความเป็นกลางโดยเคร่งครัดแล้ว อาจเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศไทย ทั้งนี้อิทธิพลของอังกฤษและฝรั่งเศสยังมีมากในดินแดนอาณานิคมทั้งสอง นอกจากอาวश्यकุทโชภรณ์ของไทยล้าสมัยแล้ว ไทยยังเป็นประเทศเล็ก วิธีการดำเนินนโยบายเป็นกลาง จึงเป็นประโยชน์ที่สุดต่อประเทศในภาวะที่มีความตึงเครียดเพราะการสู้รบ ดังนั้นไทยจึงประกาศนโยบายเป็นกลาง นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของไทยที่ประกาศความเป็นกลางตามหลักกฎหมาย

ระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศคู่สงครามได้ให้การรับรองความเป็นกลางของไทย นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้แสดงความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด โดยได้ตกลงทำกติกาสัญญาไม่รุกรานกันกับอังกฤษ ฝรั่งเศส และญี่ปุ่นพร้อมกันเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2483 กับได้แจ้งให้อเมริกา เยอรมนี และอิตาลีทราบด้วยเพื่อให้เข้าใจผิด ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าประเทศไทยได้พยายามรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด

แต่ทว่าการดำเนินนโยบายผูกมิตรและเป็นกลางได้สิ้นสุดลงในวันที่ 7 ธันวาคม 2484 เมื่อญี่ปุ่นยื่นคำขาดขอเงินกู้พัฒนาดินแดนไทย ความเป็นกลางของไทยถูกละเมิด ไทยไม่สามารถป้องกันตัวเองได้ เพราะเป็นประเทศเล็ก ไม่มีกำลังพอและพึ่งพาชาติอื่นไม่ได้ จึงจำต้องสละนโยบายเป็นกลางเพื่อความอยู่รอดของประเทศ ไทยต้องโอนอ่อนผ่อนตามความต้องการของญี่ปุ่นด้วยความจำเป็นเพราะไม่มีทางเลือกและต้องใช้วิธีลู่ตามลงเพื่อรักษากำลังของกองทัพ รวมทั้งชีวิตของประชาชนชาวไทยไว้เพื่อใช้ในขั้นสุดท้าย

หลังจากความเป็นกลางของไทยถูกละเมิดแล้ว ไทยจำต้องสละความเป็นกลางโดยสิ้นเชิง โดยเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นและประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกา การที่รัฐบาลในสมัยนั้นตัดสินใจประกาศสงครามก็เพื่อความอยู่รอดของประเทศในเวลานั้น กองทัพญี่ปุ่นเข้ามาอยู่ในประเทศไทยและมีความระแวงไทยว่าจะไม่ร่วมมือด้วยจริง และอาจปลดอาวุธทหารไทยได้ในวันที่ใดวันหนึ่ง ประเทศไทยเวลานั้นก็มีสภาพเหมือนถูกญี่ปุ่นยึดครองอยู่แล้วโดยปริยาย จึงจำต้องดำเนินนโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ โดยเข้าร่วมสงครามกับญี่ปุ่นและประกาศสงครามกับพันธมิตรดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

เหตุการณ์ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองก่อนที่ไทยจะถูกละเมิดความเป็นกลาง นักการทูตไทยได้ขอร้องให้อังกฤษและอเมริกาแจ้งให้ไทยทราบว่า จะให้ความช่วยเหลือแก่ไทยเพียงใด ซึ่งความพยายามของไทยมิได้ประสบผลสำเร็จดังหวัง ในสถานการณ์เช่นนั้นจึงเท่ากับไทยได้ถูกทอดทิ้งให้ต่อสู้กับญี่ปุ่นโดยลำพัง และเมื่อไทยไม่สามารถดำเนินนโยบายต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่น ซึ่งมีกำลังเหนือกว่าอย่างมากมาย ไทยจึงต้องยอมสละความเป็นกลาง และยอมจำนนในที่สุด และจากความจำเป็นของเหตุการณ์ ในระยะนั้น ได้บังคับให้ประเทศไทยจำเป็นต้องเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่สอง

ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ นโยบายต่างประเทศของไทยไม่
 เหมือนกับระยะใด ๆ ซึ่งถือว่าเป็นระยะที่ผิดปกติ เพราะไทยได้สถานะความเป็นกลางและเข้า
 ผูกพันกับญี่ปุ่น โดยมีทางเลือกน้อยมาก แต่ไทยก็สามารถรักษาเอกราชไว้ได้ การที่ไทยเปลี่ยน
 จากนโยบายรักษาความเป็นกลางมาให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นนั้น ก่อให้เกิดปฏิกิริยาในระหว่างผู้นำ
 ในคณะรัฐบาลด้วยกัน กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยซึ่งมี นายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้า จึงต้องพ้นจาก
 ตำแหน่งทางการเมืองไปดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ทั้งนี้ไม่ใช่แต่เฉพาะใน
 วงการรัฐบาลเท่านั้น คนไทยทั้งในและนอกประเทศบางกลุ่มต่างก็มีความคิดเห็นแตกแยกกับ
 รัฐบาลด้วยเหมือนกัน คนไทยกลุ่มหนึ่งก็ได้รวมตัวกันเข้าทำงานเพื่อที่จะกอบกู้เอกราชของชาติ
 ที่เสียไปกลับคืนมา โดยการตั้งเป็นคณะเสรีไทยกันขึ้น ซึ่งได้รับความร่วมมือจากคนไทยทั้งภายใน
 และภายนอกประเทศเป็นอย่างดี คือคณะเสรีไทยในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา งานของเสรีไทย
 เป็นไปอย่างลับ ๆ อยู่ตลอดเวลา เพื่อรอวันเวลาที่จะลุกขึ้นทำการต่อสู้กับญี่ปุ่น พอดีกับญี่ปุ่นได้
 ยอมแพ้แก่สัมพันธมิตรเสียก่อน นับว่าเป็นโชคคี่ของประเทศไทยที่ไม่ต้องมีการสูญเสียชีวิตและ
 เลือดเนื้อเมื่อสงครามสงบ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา
 และหัวหน้าคณะเสรีไทยในสหรัฐอเมริกาด้วย ก็กลับมาดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีของไทย

เป็นความจริงที่ปรากฏชัดแจ้งว่า ถ้อยนโยบายทางการเมืองที่ถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์
 ของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงมีส่วนช่วยให้ประเทศไทยดำรงความเป็นเอกราชมาตราบเท่า
 ทุกวันนี้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

เอกสารต้นต้น (Primary Sources)

กองบรรณาสาร กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้ม. 2/2 : 2(8) ข้อตกลง
ระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่น

_____ แฟ้ม WW. 2/2 : 2(9) นายกรัฐมนตรีกับราชการสงคราม

_____ แฟ้ม WW. 2/2 : 3(5) เรื่องพิจารณาความเป็นกลางของประเทศไทย

_____ แฟ้ม WW. 2/2 : 4(1) ข้อเสนอของหลวงอดุลเดชจรัส

_____ แฟ้ม WW. 2/2 : 8(1) บันทึกบางประการ

_____ สงครามโลกครั้งที่สอง 2/2 หมู่ 16 การประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่
และสหรัฐอเมริกาต่อประเทศไทย พ.ศ.2484

_____ การเรียกร้องดินแดนคืน แฟ้มหมายเลข 3 อินโดจีนแฟ้ม 3 บันทึกหลวง
สิทธิสยามการ

_____ เอกสารกรมการเมือง ตะวันออกแฟ้มที่ 4 ปีก 14 แถลงการณ์ร่วมไทย-ญี่ปุ่น
ในโอกาสที่รัฐมนตรีว่าการมหาดไทยจะขึ้นออกของญี่ปุ่นมาเยี่ยมประเทศไทย

_____ กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่าง
ประเทศไทยกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ เล่ม 6 หน้า 22-24

_____ เรื่องสงครามโลกครั้งที่สอง (แปซิฟิก) เล่มที่ 7.0.0.9-3-1 ลงวันที่ 8
ธันวาคม พ.ศ.2434 สนธิสัญญาไทย-ญี่ปุ่น

_____ กองประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ทหาร กรมการศึกษาวิจัย กระทรวงกลาโหม แฟ้มที่ 1
แผนกปกครอง เรื่องหลักการของไทยที่เกี่ยวกับญี่ปุ่น

_____ แฟ้มที่ 2ก. หลักการ 3 (เบ็คเตลิค) เรื่อง แนวปฏิบัติในการติดต่อช่วยเหลือ
กองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทย

กรมโฆษณาการ ข่าวโฆษณาการ ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ 7 กันยายน
พ.ศ.2482

_____ ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนมิถุนายน พ.ศ.2483

_____ ปีที่ 3 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2483

_____ ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2484

_____ ฉบับที่ 7 ประจำเดือนกันยายน พ.ศ.2484

_____ ฉบับที่ 12 ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ.2484

_____ ปีที่ 6 ฉบับที่ 10 ประจำเดือนตุลาคม พ.ศ.2486 หน้า 881-883

_____ ประจำเดือนมกราคม พ.ศ.2487

ราชกิจจานุเบกษา "ประกาศให้เรียกชื่อประเทศว่าประเทศไทย" ราชกิจจานุเบกษา
ลงวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ.2482

"ขบวนการไต้ดิน" ไทยใหม่ 11 ตุลาคม 2488

"เกี่ยวกับเสรีไทย" นิกร อังคารที่ 8 กันยายน 2488

"นายกรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง" นิกร พุธที่ 4 ตุลาคม 2488

"เรื่องของการเมือง" ประชามิตร 4 สิงหาคม พ.ศ.2483 (หน้า 8)

"ฝรั่งเศสละเมิดดินแดน" ศรีกรุง 3 ตุลาคม พ.ศ.2483

"การเปลี่ยนแปลงในกรมโฆษณาการ" ศรีกรุง 18 ธันวาคม 2484

เอกสารชั้นรอง (Secondary Sources)

กมล สมวิเชียร "วัฒนธรรมทางการเมืองไทยกับการพัฒนาทางการเมือง" ชุมนุมบทความทางวิชาการ จุฬา 81 หน้า

กระมล ทองธรรมชาติ "ข้อคิดเกี่ยวกับทางเลือกต่าง ๆ ในนโยบายต่างประเทศ
ของไทย" เอกสารโรเนียว คำบรรยาย สภาวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
สภาวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย 2512, 78 หน้า

กระมล ทองธรรมชาติ หัวใจหัวทอของนโยบายต่างประเทศไทย วัฒนาพานิช

2514, 71 หน้า

กุลลดา เกษบุญชู รวมบทความความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬา 2512, 92 หน้า

จุลจักรพงษ์ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า เจ้าชีวิต คลังวิทยา 517 หน้า

กรุณี บุญภิบาล บทบาทของไทยในสงครามโลกครั้งที่สอง วิทยานิพนธ์ การศึกษา

มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2520, 670 หน้า

กิเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง สื่อการก้า 2510, 520 หน้า

_____ ประวัติศาสตร์การทูตภายหลังมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ คลังวิทยา 2509,
250 หน้า

แถมสุข นุ่มนนท์ "องค์ประกอบของนโยบายต่างประเทศของไทย : นโยบายต่างประเทศ
ของไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง" เอกสารโรเนียวประกอบคำบรรยาย

ท. ประทีปเสน จอมพล ป. หนังสือใช้แผ่นดิน วัฒนาการพิมพ์ 2507, 371 หน้า

ทวี บุญยเกตุ "ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยในระหว่างมหาสงคราม
โลกครั้งที่สอง" ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง แพรพิทยา 2508, 170 หน้า

ไทรน้อย (นามแฝง) ประสพการณ์ 34 ปี แห่งระบอบประชาธิปไตย แพรพิทยา 2509
270 หน้า

นายฉันทนา (นามแฝง) X.O. Group ก้าวหน้า 2507, 250 หน้า

เนตร เขมะโยธิน งานใต้ดินของพันเอกโยธี ชนะการพิมพ์ 2500, 211 หน้า

มบุญ บริสุทธิ์ เรื่องคณะรัฐมนตรี สำนักทนายเนียบนายกรัฐมนตรี้ 2508, 54 หน้า

วิจิตรวาทการ, หลวง บันทึกเรื่องฐานะของประเทศไทยในสงครามคราวนี้ แพรพิทยา
2507, 102 หน้า

_____ "หลังฉากประกาศสงคราม" จิตวิทยาการเมือง คลังวิทยา 2510,
170 หน้า

สังข์ พัชโรทัย ของคี่ในประวัติศาสตร์ คลังวิทยา 2504, 220 หน้า

_____ ความนึกในกรงขัง คลังวิทยา 2503, 381 หน้า

- Christian, John L., and Ike, Ncbutake. "Thailand in Japan's Foreign Relations," Pacific Affairs, 15 (June, 1942) pp. 195-221.
- Crosby, Sir Josiah. Siam : The Cross Roads. London: Hallis and Carter, 1945. 570 p.
- Fifield, Russell H. Diplomacy of Southeast Asia 1945-1958. New York: Harper and Brothers, 1958. 651 p.
- Gilchrist, Andrew. Bangkok Top Secret. London : Hutchinson and CoLtd., 1970, 475 p.
- Hull, Cordell. The Memoirs of Cordell Hull (Vol.I-II) London : Hodder and Stoughton, 1948. 683 p.
- Jones, Erancis Clifford. Japan's New Order in East Asia Its Rise and Fall 1937-1945. Oxford University Press, 1954, 783 p.
- Kramol Tongtummachart. "American Policy in Southeart Asia" Unpublished Ph.D. Thesis, University of Virginia, 1961. 348 p.
- Martin, James V.Jr. "Thai-American Relations in Warld War II," The Journal of Asian Studies Vol XXII No. 4, (August, 1963). pp.451-467.
- Nuechterbin, Donald E. Thailand and the Struggle for Southeast Asia. New York : Cornell University Press, 1955. 670 p.
- Ray, Jayanta K. Portraits of Thai Politics. New Delhi : Orient Longman Ltd, 1972. 700 p.
- Taland, John. The Rising Soon London : Cassell and Company Ltd; 1970. 442 p.
- Vichitr Vodakarn, Luang. Thailand's Case Bangkok : 1947. 278 p.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

ประกาศพระบรมราชโองการ
ให้ปฏิบัติตามความเป็นกลาง

พุทธศักราช ๒๔๘๒

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร)

ลงวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๐

อาทิตย์ทิพอาภา

พล อ.เจ้าพระยาพิชัยบรมราชโอรส

ตราไว้ ณ วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๒

เป็นปีที่ ๖ ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่บัดนี้มีสถานะสงครามอยู่ในบริเตนใหญ่ ฝรั่งเศสและเยอรมัน และ
โดยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำรงเป็นवासอยู่ภายในสันติภาพและมิตรภาพ
กับพระมหากษัตริย์และประมุขแห่งรัฐ ตลอดจนอาณาประชาราษฎร์และคนชาติแห่งรัฐนั้น ๆ
แต่ละรัฐ และคงได้รับประโยชน์เป็นมั่นคงอยู่ในสันติภาพอันเป็นคุณหาที่สุกมิได้ และเพื่อ
การนี้ ทรงตั้งพระราชหฤทัยที่จะรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และเที่ยงธรรม
ในสถานะสงครามดังกล่าวแล้ว

ฉะนั้น คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธย สมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว จึงตราประกาศขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

ให้บรรดาข้าราชการและอาณาประชาราษฎร์ไทยและบรรดาบุคคลซึ่งมี
ถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย ปฏิบัติตามความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และเที่ยงธรรม ใน

ระหว่างที่มีสถานะสงครามอยู่นี้ และให้ปฏิบัติตามสันติกฎหมายแห่งราชอาณาจักรนี้กับ
ทั้งข้อผูกพันตามสนธิสัญญาและกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยความเป็นกลางด้วย

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

ที่มา ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 56 (5 กันยายน 2482) หน้า 847 - 849

ภาคผนวก ข.

ประกาศพระบรมราชโองการ
ให้ปฏิบัติตามความเป็นกลาง (ฉบับที่ 2

พุทธศักราช 2483

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2490)

อาทิตยทิพอาภา

พล อ. เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ พุทธศักราช 2483

เป็นปีที่ 7 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่บัดนี้มีสถานะสงครามอยู่ในเยอรมันนีและนอร์เวย์ และโดยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำรงเป็นมหาสุขอยู่ในสันติภาพและมีมิตรภาพกับกษัตริย์และประมุขแห่งรัฐ ตลอดจนอาณาประชาราษฎร์และคนชาติแห่งรัฐนั้น ๆ แต่ละรัฐและ

โดยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ที่จะให้อาณาประชาราษฎร์ของพระองค์คงได้รับประโยชน์เป็นอันมั่นคงอยู่ในสันติภาพอันเป็นคุณค่าที่สุดมิได้และเพื่อการนี้ทรงตั้งพระวิสัยทัศน์ที่จะรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัดและเที่ยงธรรมในสถานะสงครามดังกล่าวแล้ว

ฉะนั้น คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงให้ตราประกาศขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

ให้บรรดาข้าราชการและอาณาประชาราษฎร์ของไทย และบรรดาบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย ปฏิบัติตามความเป็นกลางอย่างเคร่งครัดและเที่ยงธรรม

ในระหว่างที่มีสถานะสงครามอยู่ และให้ปฏิบัติตามบังคับกฎหมายแห่งราชอาณาจักร
นี้กับทั้งข้อผูกพันตามสนธิสัญญาและกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยความเป็นกลางด้วย

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

ที่มา ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 56(5 กันยายน 2482) หน้า 847 - 849

ภาคผนวก ค.
 กติกาสัญญาไม่ว่ากัน
 ระหว่าง
 ประเทศไทยกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส

สมเด็จพระราชาธิบดี พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย
 และประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส

มีความประสงค์ที่จะจัดประกันสันติภาพ, และตระหนักว่าเป็นอันชอบด้วย
 ประโยชน์แห่งอัครภาคี ผู้ทำสัญญาทั้งสองฝ่ายที่จะยังความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
 ทั้งสองให้ดีขึ้นและเจริญขึ้น

คำนึงถึงข้อสันนิษฐานระหว่างประเทศที่ได้รับรองไว้แต่ก่อน ซึ่งแสดงว่า
 ไม่เป็นอุปสรรคต่อการเจริญความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันในทางสันติภาพ และไม่
 ขัดกับสนธิสัญญานี้

มีความประสงค์ที่จะยืนยัน และเท่าที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกันและ
 กันจะกำหนดความในกติกาสัญญาทั่วไป เพื่อสละสงครามฉบับวันที่ 27 สิงหาคม
 ค.ศ. 1928 ให้แม่นยำ

จึงได้ตกลงหาสนธิสัญญาเพื่อการนี้ และได้ตั้งผู้มีอำนาจเต็มคือ
 ฝ่ายสมเด็จพระราชาธิบดี พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย
 ฯพณฯ นายพลตรี หลวงพิบูลสงคราม มหาวิกรมกฤษฎา นายกรัฐมนตรีและ
 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
 ฝ่ายประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส
 ฯพณฯ มองซิเออร์ ป.ป. เลปัสสิเอร์ ออฟฟิสิเอร์ แห่งเลจิอง คอนเนอร์
 อัครราชทูตของรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐ ณ กรุงเทพฯ

ผู้ซึ่ง เมื่อได้แจกเปลี่ยนหนังสือมอบอำนาจ อันรับรองว่าเป็นไปตามแบบที่ตีและ
ถูกต้องแล้ว ได้ทำความตกลงกันในบทต่อไปนี้

ข้อ 1

อัครราชทูตผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่ายรับรองว่า จะไม่หันเข้ากระทำการสงคม หรือกระทำ
การใด ๆ อันเป็นการใช้กำลังหรือรุกรานต่อกันฝ่ายหนึ่งใด ๆ เลย ไม่ว่าโดยลำพัง
หรือโดยร่วมกับอำนาจภายนอกประเทศหนึ่งหรือหลายประเทศก็ตาม และจะเคารพต่อ
บูรณภาพแห่งอาณาเขตของอัครราชทูตผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

ข้อ 2

ถ้าอัครราชทูตผู้ทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ถูกอำนาจภายนอกประเทศหนึ่ง หรือ
หลายประเทศ กระทำการอันเป็นการสงคมหรือรุกรานอีก อัครราชทูตผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรับ
รองว่าจะไม่ให้ความช่วยเหลือทางตรงหรือทางอ้อมแก่ผู้รุกราน จะเป็นประเทศเดียวหรือ
หลายประเทศก็ตาม ตลอดเวลาที่ขัดแย้งนี้

ถ้าอัครราชทูตผู้ทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำการ อันเป็นสงคมหรือรุกราน
ต่ออำนาจภายนอก อัครราชทูตผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะบอกเลิกสัญญานี้ทันที โดยไม่ต้องบอก
ล่วงหน้าก็ได้

ข้อ 3

ข้อมันสัญญาที่ระบุไว้ในข้อ 1 และข้อ 2 นั้น จะจำกัดหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไข
สิทธิและข้อผูกพัน อันมีขึ้นสำหรับอัครราชทูตผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่าย เนื่องจากความตกลงซึ่ง
กันได้ทำไว้ก่อนเริ่มใช้สนธิสัญญานี้ไม่ได้เลย ทั้งนี้ภาคีแต่ละฝ่ายตกลงไว้ในที่นี้ด้วยว่า ไม่
อยู่ในความผูกมัดแห่งความตกลงใด ๆ ซึ่งมีผลผูกพันได้แก่ตนเข้ามีส่วนร่วมในการกระทำอันเป็น
สงคมหรือรุกรานซึ่งรัฐภายนอกเป็นผู้กระทำต่อภาคีอีกฝ่ายหนึ่ง

ข้อ 4

บทสนธิสัญญานี้ไม่ให้ถือว่ากระหม่อมสนธิและข้อผูกพัน ซึ่งอัครราชทูตทำสัญญามี
อยู่ตามกติกาแห่งสนธิบาทชาติ

ข้อ 5

อัครราชทูตทำสัญญาแต่ละฝ่ายรับรองว่า จะเคารพข้ออธิปไตยหรืออาณาเขต
ซึ่งภาคีผู้ทำสัญญา อีกฝ่ายหนึ่งมีอยู่เหนืออาณาเขตของฝ่ายนั้นทุกประการ และจะไม่แทรก
แซงในการภายในแห่งอาณาเขตที่กล่าวนั้นแต่อย่างใด และละเว้นการกระทำใด ๆ อัน
โน้มน้าวไปในทางก่อให้เกิดหรือช่วยการปลุกปั่นและเผยแพร่ หรือการพยายามแทรกแซงใด ๆ
ซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะเสื่อมบุรณภาพแห่งอาณาเขตของฝ่ายหนึ่ง หรือเปลี่ยนแปลงระบอบ
การ เมืองโดยใช้กำลังบังคับในอาณาเขตของฝ่ายนี้ทั้งหมด หรือแต่บางส่วน

ข้อ 6

สนธิสัญญานี้ ให้อำนาจสยามไทยและกัมพูชาฝรั่งเศสเป็นหลักฐาน ได้เท่า
เทียมกันนั้น จะได้รับสัตยาบันและจะไว้แก่เปลี่ยนแปลงสัถยาบันกัน ณ กรุงเพท ฯ โดยเร็ว
ที่สุดที่จะเป็นไปได้ สนธิสัญญานี้ได้เริ่มไว้ตั้งแต่วันแรกเปลี่ยนแปลงสัตยาบันเป็นต้นไป และ
ให้คงไว้ช้อยต่อไปจนกว่าจะพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่อัครราชทูตทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะ
ได้แจ้งเจตนาแก่อีกฝ่ายหนึ่ง ในอันจะเลิกสนธิสัญญาการแจ้งความที่วั้นนี้ ไม่ให้กระทำใน
กรณีใด ๆ ก่อนสิ้นกำหนดห้าปีนับแต่วันที่เริ่มสนธิสัญญานี้

เพื่อเห็นพยายแก่การนี้ ผู้มีอำนาจเต็มได้ลงนาม และประทับตราสนธิสัญญา
ไว้เป็นสำคัญ

ทำคู่กันเป็นสองฉบับ ณ กรุงเพท ฯ เมื่อวันที่ สิบสอง เดือนที่สาม
 พุทธศักราช สองพันสี่ร้อยแปดสิบสาม ตรงกับวันที่ สิบสอง เดือนมิถุนายน
 คริสตศักราช พันเก้าร้อยสี่สิบ

(ลงนามและประทับตรา) หิปปู อสงคราม

(ลงนามและประทับตรา) Paul Lepissier

กระทรวงการต่างประเทศ กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย

สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทย

กับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ เล่ม 5

หน้า 211 - 214

ภาคผนวก ง.

กติกาสัญญาไม่รุกรานกันระหว่าง
ประเทศไทย กับ สหราชอาณาจักร
แห่งบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์เหนือ

สมเด็จพระราชาธิบดี พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย และสมเด็จพระราชาธิบดีพระมหากษัตริย์แห่งบริเตนใหญ่ไอร์แลนด์และอาณานิคมบริติชอันพันทะเลทั้งหลาย พระจักรพรรดิแห่งอินเดีย (ต่อไปจะได้อ้างถึงพระองค์ว่า สมเด็จพระราชาธิบดี พระมหากษัตริย์และพระจักรพรรดิ) มีพระราชประสงค์ที่จะจัดประกันสันติภาพ และทรงตระหนักว่า เป็นอันชอบด้วยประโยชน์แห่งอัครภาคี ผู้ทำสัญญาทั้งสองฝ่ายที่จะยังความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองให้ดีขึ้น และเจริญขึ้น

ทรงคำนึงถึงข้อขัดแย้งระหว่างประเทศที่ไทรังรับรองไว้แต่ก่อน ซึ่งทรงแสดงว่าไม่เป็นอุปสรรคต่อการเจริญความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน ในทางสันติภาพ และไม่ขัดกับสนธิสัญญานี้

มีพระราชประสงค์ที่จะยืนยัน และทำที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน จะปฏิบัติให้เป็นผลตามกติกาสัญญาทั่วไป เพื่อสละสงครามฉบับวันที่ 27 สิงหาคม ค.ศ. 1928

จึงให้ทรงตกลงทำสนธิสัญญาเพื่อการนี้ และได้ทรงตั้งผู้มีอำนาจเต็มคือ

ฝ่ายสมเด็จพระราชาธิบดี พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย

นายพลตรี หลวงพิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของพระองค์

ฝ่ายสมเด็จพระราชาธิบดี พระมหากษัตริย์แห่งบริเตนใหญ่ไอร์แลนด์และอาณานิคมบริติชอันพันทะเลทั้งหลาย พระจักรพรรดิแห่งอินเดีย

สำหรับสหราชอาณาจักรแห่งบริเตนใหญ่ และไอร์แลนด์เหนือ
เซอร์ โจเซฟ คอสบี้ เค.บี.อี.ดี.ไอ.อี., อัครราชทูตของพระองค์

ณ กรุงเพทฯ

ผู้ซึ่ง เมื่อได้ส่งหนังสือมอบอำนาจเต็มให้แกกันและกัน ได้ได้ตรวจเห็นว่า
เป็นไปตามแบบที่ค้ำและถูกต้องแล้ว ได้ทำความตกลงกันดังต่อไปนี้

ข้อ 1

อัครราชทูตทั้งสองฝ่ายรับรองว่า จะไม่หันเข้ากระทำการสงครามหรือกระทำ
สงครามหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการไว้วางใจหรือรุกรานต่อกันฝ่ายหนึ่ง ในกรณีใด ๆ
เลย ไม่ว่าโดยลำพังหรือโดยร่วมกับอนุภาพภายนอกประเทศหนึ่งหรือมากกว่าประเทศหนึ่ง
ก็ตาม และจะเคารพต่อบูรณภาพแห่งอาณาเขตของอัครราชทูตทั้งสองฝ่ายหนึ่ง

ข้อ 2

ถ้าอัครราชทูตทั้งสองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกอาณาพยานนอกประเทศหนึ่งหรือ
มากกว่าประเทศหนึ่ง กระทำการอันเป็นการสงครามหรือรุกราน อัครราชทูตทั้งสองฝ่าย
อีกฝ่ายหนึ่งรับรองว่าจะไปให้ความช่วยเหลือ ทางตรงหรือทางอ้อมแก่ผู้รุกรานจะเป็น
ประเทศเดียวหรือหลายประเทศก็ตาม ตลอดเวลาที่ใช้สันธิสัญญา

ถ้าอัครราชทูตทั้งสองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง กระทำการอันเป็นการสงครามหรือ
รุกรานต่ออาณาพยานนอกอัครราชทูตทั้งสองฝ่ายหนึ่งจะมีสิทธิที่จะบอกเลิกสนธิ
สัญญานี้ทันที โดยไม่บอกล่วงหน้า

๖
ข้อ 3

ข้อนี้สัญญาที่ระบุไว้ในข้อ 1 และข้อ 2 นั้น จะไม่จำกัดหรือเปลี่ยนแปลง
แก้ไขสิทธิและข้อผูกพัน ซึ่งอัครราชทูตทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีอยู่ เนื่องจากความตกลง
ซึ่งได้ทำไว้ก่อนเริ่มใช้สนธิสัญญานี้แต่อย่างใด และอัครราชทูตทำสัญญาแต่ละฝ่ายตกลงไว้
ในที่นี้ว่า ไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งความตกลงใด ๆ ซึ่งมีผลผูกพันให้เข้ามามีส่วนในการ
กระทำอันเป็นการสงครามหรือรุกราน ซึ่งอาจหาญภายนอกเป็นผู้กระทำต่อภาคีอีกฝ่าย
หนึ่ง

๖
ข้อ 4

บทสนธิสัญญานี้ ไม่ให้ถือว่ากระทบต่อสิทธิและข้อผูกพัน ซึ่งอัครราชทูตทำ
สัญญามีอยู่ตามกฎหมายแห่งสันนิบาตชาติ แต่อย่างใด

๖
ข้อ 5

อัครราชทูตทำสัญญาแต่ละฝ่ายรับรองว่า จะเคารพข้อธิปไตยหรืออาณา
ซึ่งอัครราชทูตทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมีอยู่เหนืออาณาเขตของฝ่ายนั้นทุกประการ และจะ
ใช้แรงเต็มที่ในการภายในแห่งอาณาเขตนั้น ๆ แต่อย่างใด และจะเว้นจากการ
ใด ๆ ซึ่งบ่งชี้ว่ากระทบต่อภาพแห่งอาณาเขตใด ๆ ดังกล่าวแล้ว หรือมีความมุ่งหมาย
ที่จะทำการเปลี่ยนแปลงรูปการปกครองแห่งอาณาเขตใด ๆ ดังกล่าวแล้ว หรือมี
ความมุ่งหมายที่จะทำการเปลี่ยนแปลงรูปการปกครองแห่งอาณาเขตใด ๆ เช่นว่านั้น
โดยใช่กำลังบังคับ

ข้อ 6

สนธิสัญญานี้ ซึ่งรัฐบาลไทยและราชอาณาจักรเป็นอันสมบูรณ์เท่าเทียมกัน จะได้รับสัตยาบันและจะไต่ถามเปลี่ยนสัตยาบันกัน ณ กรุงเทพร โดยเร็วที่สุดที่จะเป็นไปได้ สนธิสัญญานี้ได้ เริ่มใช้ตั้งแต่วันที่หกเปลี่ยนสัตยาบันเป็นต้นไป และให้คงใช้อยู่เป็นกำหนดเวลาหนึ่งปี นับแต่วันที่ยกเลิกสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแจ้งเจตนาบอกอีกฝ่ายหนึ่ง ในอันจะเลิกสนธิสัญญาการแจ้งความที่ว่านี้ไปให้กระทำในกรณีใด ๆ ก่อนสิ้นกำหนดห้าปี หลังจากวันที่เริ่มใช้สนธิสัญญานี้

เพื่อเป็นขยายแก่การนี้ ผู้มีอำนาจเต็มทั้งกล่าวนามมาแล้วข้างต้น ได้ลงนามและประทับตราสนธิสัญญานี้ไว้เป็นสำคัญ

ทำคู่กันเป็นสองฉบับ ณ กรุงเทพร เมื่อวันที่สิบสองเดือนที่สาม พุทธศักราชสองพันสี่ร้อยแปดสิบสาม ตรงกับวันที่สิบสอง เดือนมิถุนายน คริสต์ศักราช พันเก้าร้อยสี่สิบ

(ลงนามและประทับตรา) ฟิลิปสงคราม

(ลงนามและประทับตรา) J. Crosby

ภาคผนวก ฉ.

อนุสัญญาสันติภาพระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส

สมเด็จพระราชาธิบดี พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย และประมุขแห่งรัฐฝรั่งเศส

โดยที่ไคสนองรับให้รัฐบาลญี่ปุ่นใกล้เคียง เพื่อยังการขัดกันด้วยอาวุธซึ่งได้มีขึ้น ณ เขตแดนระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีน ฝรั่งเศสให้ระงับถึงที่สุด

ยอมรับนับถือว่า จำเป็นดำเนินการปรับปรุงเขตแดนปัจจุบันระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส เพื่อป้องกันมิให้มีการขัดกันเกิดขึ้นอีก 5 เขตแดนนั้นและจำเป็นหาความตกลงกันในวิธีการรักษาความสงบในเขตชายแดน

มีความปรารถนาที่จะกลับสถาปนาสัมพันธไมตรี ซึ่งมีสืบเนื่องมาระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศสโดยบริบูรณ์

จึงได้ตกลงทำอนุสัญญาเพื่อการนี้ และได้แต่งตั้งผู้มีอำนาจเต็มแต่ละฝ่ายคือ

ฝ่ายสมเด็จพระราชาธิบดี พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย
พระวรวงศ์เชอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรี และกระทรวงการต่างประเทศ

พระยาศรีเสนา อัครราชทูตของสมเด็จพระราชาธิบดี พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทยประจำประเทศญี่ปุ่น

นายนาวาอากาศเอก พระศิปลัศตรวคม เสนาธิการทหารแห่งประเทศไทย

นายวินิจ ปานะพนธ์ อธิบดีกรมพาณิชย์ และ

ฝ่ายประมุขแห่งรัฐฝรั่งเศส

ม. ชาร์ลส์ อาร์เธน — อังรี เดออีร์ราชทูตฝรั่งเศส ประจำประเทศ

ญี่ปุ่น

ม. เรอเน โรแบง ผู้สำเร็จราชการอาณานิคมกิตติมศักดิ์ ผู้ซึ่งเมื่อได้
ส่งหนังสือมอบอำนาจเต็มให้แก่กันและกัน และตรวจเห็นว่า เป็นไปตามแบบที่ค้ำและ
ถูกต้องแล้ว ได้ทำความตกลงกันเป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1

สัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส เป็นอันกลับสถาปนา
ตามมูลฐานสำคัญแห่งสนธิสัญญาทางไมตรีพาณิชย์และการเดินเรือ ฉบับวันที่
7 ธันวาคม ค.ศ. 1937

ฉะนั้น จะได้มีการเจรจาทางทูตโดยทาง ณ กรุงเพท ฯ โดยเร็ว
ที่สุด เพื่อระงับบรรดาปัญหาที่ค้างอยู่ เนื่องจากการฉกกันนั้นให้เสร็จสิ้นไป

ข้อ 2

เขตแดนระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส จะได้รับการปรับปรุง
ดังต่อไปนี้

จากเหนือลงมา เขตแดนจะไต่ขึ้นไปตามแม่น้ำโขง ตั้งแต่จุดที่รวม
แห่งเขตแดนประเทศไทย อินโดจีนฝรั่งเศสและพม่า จนถึงจุดที่แม่น้ำโขงหักเลี้ยว
ขวากวักที่สิบห้า (แผนที่ทรวงการภูมิศาสตร์แห่งอินโดจีน บัตรภาพส่วน 1 : 500 000)

ในตอนนี้อยู่ที่ ดก เขตแดนใต้แก่เส้นกวางว่องน้ำเกินเร็วที่สำคัญยิ่ง
แต่ทว่าเป็นที่ตกลงกันชัดแจ้งว่า เภาโงยังจ้างเมื่อนานาเขตอินโดจีนฝรั่งเศส ส่วน
เกาะโชนกเป็นของประเทศไทย

ต่อจากนั้นไปทางตะวันตก เขตแดนจะไต่ขึ้นไปตามเส้นขนานซีกที่สิบห้า
แล้วต่อไปทางใต้ จะไต่ขึ้นไปตามเส้นเฉียง ซึ่งผ่านจะดที่รวมแดนปัจจุบันระหว่าง
จังหวัดเสียมราฐกับจังหวัดพระตะบองจกทะเลสาบ (ปากน้ำสึงกมบก)

ในตอนนี้อยู่ตลอด หากว่ามีกรณี คณะกรรมการปักปันที่บัญญัติไว้ในข้อ 4
จะไต่พยายามประสานเขตแดนเข้ากับเส้นจรูณชาติ หรือพรมแดนปกครองที่ใกล้เคียง
กับเส้นเขตแดนตามที่ยืนยันไว้ข้างบนนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงความยากลำบากในทางปฏิบัติ
ต่อไปเท่าที่จะทำได้

ในทะเลสาบ เขตแดนใต้แก่เส้นโค้งวงกลมรัศมียี่สิบกิโลเมตร จากจุด
ที่พรมแดนปัจจุบัน ระหว่างจังหวัดเสียมราฐกับจังหวัดพระตะบองจกทะเลสาบ
(ปากน้ำสึงกมบก) ไปบรรจบจุดที่พรมแดน ปัจจุบันระหว่างจังหวัดพระตะบองกับ
จังหวัดโพนสะหวันทะเลสาบ (ปากน้ำสึงกมบก)

ตลอดที่ทะเลสาบ การเดินเรือและการจับสัตว์น้ำ เป็นอันเสรีสำหรับ
คนชาติแห่งอัครภคินผู้ทำสัญญาทั้งสองฝ่าย แต่ให้กรมเกรงเกรงจับสัตว์น้ำในที่ ซึ่งตั้ง
อยู่ตามชายฝั่ง เป็นที่เข้าใจกันว่า ตามเจตนารมณ์นี้ อัครภคินผู้ทำสัญญาจะได้จัดทำ
ข้อบังคับร่วมกันว่าด้วยการตรวจ การเดินเรือ และการจับสัตว์น้ำในน่านน้ำทะเล
สาบโดยเร็วที่สุดที่จะทำได้

ต่อจากปากน้ำสึงกมบกไปทางตะวันตกเฉียงใต้ เขตแดนใหม่จะไต่ขึ้นไป
ไปตามพรมแดนปัจจุบันระหว่างจังหวัดพระตะบอง กับจังหวัดโพนสะหวัน จนถึงจุดรวมที่พรม
แดนนี้ ประสมกับเขตแดนปัจจุบัน ระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส (เขากูป)
แล้วให้ไต่ขึ้นไปตามเขตแดนปัจจุบันนี้ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง จนถึงทะเล

ข้อ 3

อาณาเขตที่อยู่ระหว่าง เขตแดนปัจจุบัน แห่งประเทศไทยและอินโดจีน
ฝรั่งเศสกับเส้นเขตแดนใหม่ตามที่นิยามไว้ในข้อ จะให้มีการถอนตัวออกไป และ
โอนกันตามวิธีการที่มีบัญญัติไว้ในพิธีสารภาคผนวกแห่งอนุสัญญา (ภาคผนวก 1)

ข้อ 4

การงานปักปันเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศสตามที่
นิยามไว้ในข้อ นี้ให้คณะกรรมการปักปันจะได้อำนาจขึ้นภายในสัปดาห์หลังจาก
การให้อนุสัญญานี้เป็นนุกระทำ ทั้งในส่วนทางบกและส่วนทางแม่น้ำแห่งประเทศแคว้น
กล่าวแล้ว และให้ดำเนินการงานให้เสร็จภายในระยะเวลาหนึ่งปี

การจัดตั้ง และการดำเนินงานแห่งคณะกรรมการดังกล่าวแล้วมีบัญญัติ
ไว้ในพิธีสารภาคผนวกแห่งอนุสัญญานี้ (ภาคผนวก 2)

ข้อ 5

บรรดาอาณาเขตที่โอนให้ จะได้รวมเข้าเป็นส่วนแห่งประเทศไทยตาม
เงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. ให้ปลอดการทหารโดยตลอด เว้นแต่อาณาเขตชายแดนแม่น้ำโขง
ซึ่งเป็นส่วนแห่งแคว้นลาวของฝรั่งเศสอยู่แต่ก่อน
2. ในส่วนที่เกี่ยวกับการเช่ามา การตั้งถิ่นฐาน และบรรดาการธุรกรรม
ชาติฝรั่งเศส (พลเมือง คนในบังคับ และคนในอารักขาฝรั่งเศส) จะได้รับผลปฏิบัติ
ตลอดทั่วอาณาเขตดังกล่าวแล้วเท่าเทียมกันที่เกี่ยวกับผลปฏิบัติให้แก่คนไทย
เป็นที่เข้าใจกันว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับคนชาติฝรั่งเศส สิทธิที่ไ้มาเนื่อง
จากสัมปทานการผูกขาด และใบอนุญาต ซึ่งมีอยู่ ณ วันที่ 11 มีนาคม ค.ศ. 1941
จะได้รับความคุ้มครองตลอดทั่วอาณาเขตที่โอนให้

3. รัฐบาลไทย จะอำนวยความสะดวกเต็มที่ให้แก่บรรดาที่บรรจุนาข้าวซึ่งมีอยู่ ณ เมืองเวม่น้ำโขง ตรงข้ามหลวงพระบาง และจะให้ความสะดวกทุกประการแก่ราชวงศ์หลวงพระบาง และพนักงานราชสำนัก ในอันจะรักษาและเชื่อมเยื่อที่บรรจุนาข้าวถึงกล่าวแล้ว

ข้อ 6

ภายในเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพิธีสารภาคผนวกแห่งอนุสัญญา (ภาคผนวก 3) ให้ใช้หลักต่อไปนี้เป็นกับแก่เขตปลอดการทหารที่ตั้งขึ้นตามความในอนุ 1 แห่งข้อก่อนคือ

1. ในเขตปลอดการทหาร ประเทศไทยจะบำรุงกำลังพลติดอาวุธได้ก็แต่ กำลังตำรวจที่จำเป็นสำหรับรักษาความปลอดภัย และความสงบเรียบร้อยของประชาชน

แต่ทว่าประเทศไทยสงวนสิทธิ ที่จะเพิ่มกำลังตำรวจขึ้นได้ชั่วคราว เท่าที่จำเป็น สำหรับดำเนินการตรวจสืบ และทั้งสงวนอำนาจที่จะกระทำการขนส่งกองทหารและเครื่องสัมภาระในอาณาเขตของตน ข้ามเขตปลอดการทหารตามที่ต้องการสำหรับดำเนินการตำรวจในเขตแขวงใกล้เคียงหรือดำเนินการทหารต่อประเทศภายนอกอนุสัญญานี้

ในที่สุด ในเขตปลอดการทหาร ประเทศไทยจะได้รับอำนาจให้พักอากาศยานทหารที่ไม่มีเครื่องอาวุธได้ทุกเมื่อ

2. ในเขตปลอดการทหาร ห้ามมิให้มีค่ายมั่น หรือสถานการทหาร เว้นสนามบินสำหรับใช้เฉพาะประโยชน์กองทัพ หรือป้อมยิงเก็บอาวุธ หรือกระสุนปืนหรือยุทธภัณฑ์ เว้นแต่คลังเก็บเครื่องสัมภาระที่ใช้อยู่เสมอ กับเชื้อเพลิงอันจำเป็นสำหรับอากาศยานทหารที่ไม่มีอาวุธ จึงจะมีได้

บรรดาสถานที่พักอาศัยซึ่งกำลังตำรวจจะมีองค์การป้องกัน ซึ่งโดย
ปรกติจะเป็นสำหรับความมั่นคงแห่งสถานที่นั้น ๆ ก็ได้

๗๖ 7

อิทธิพลที่ผู้ทำสัญญาตกลงกับยกเลิกเขตปลอดการทหาร ซึ่งมีอยู่
สองฝั่งแม่น้ำโขง ในตอนที่อำเภอนี้เป็นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับแคว้น
ลาวของฝรั่งเศส

๗๖ 8

ในขณะที่การโอนอธิปไตยเหนืออาณาเขต ซึ่งโอนให้แก่ประเทศไทย
สำเร็จแล้วก็ตาม กษัตริย์ฝรั่งเศสยังตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาณาเขตนี้ ๆ จะได้สัญชาติ
ไทยที่เกี่ยว

แต่ที่ว่า ภายในเวลาหนึ่งปี ~~จาก~~ การโอนอธิปไตยที่สำเร็จแล้วก็ตาม
ลงนั้น กษัตริย์ฝรั่งเศสอาจเลือกเอาสัญชาติฝรั่งเศสได้

การเลือกเช่นนี้ ให้กระทำโดยวิธีต่อไปนี้

1. ลวนพลเมืองฝรั่งเศสให้ทำคำแถลงต่อเจ้าหน้าที่ปกครองผู้มีอำนาจ
2. ส่วนคนในบังคับและคนในอารักขาฝรั่งเศส ได้โอนภูมิสำเนาไปอยู่
ในอาณาเขตฝรั่งเศส

ประเทศไทยจะไม่ทำการชักชวนการไปราชการใด ๆ โดยบุคคล
ประการใดก็ตาม ต่อการที่คนในบังคับ และคนในอารักขาฝรั่งเศสกล่าวแล้วว่า
ถนอมตัวออกไปหรือจะกลับเข้ามาหากว่ายังมี โดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อนที่จะออกไปนั้น

จะจำหน่ายสังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์ได้โดยเสรี และจะมณสังหาริมทรัพย์
ทุกชนิด ปลูกสัตว์ ผิดคนละเกษตรกรรม เงินตรา หรือธนาคารบัตรของตนไปกับตัว
หรือให้ขนส่งไปก็ได้ โดยไม่ต้องขออนุญาตการ กิจอย่างใดก็ได้ จะรักษากรมสิทธิใน
อสังหาริมทรัพย์ของตนในอาณาเขตที่รวมเข้ากับประเทศไทยไว้ก็ได้

ประเทศไทย และฝรั่งเศสตกลงกันว่าจะเกิดจากการเรียกร้องใด ๆ
ในเรื่องการเงินระหว่างรัฐต่อรัฐ เนื่องจากการโอนอาณาเขตซึ่งมีนิติไว้ใน
ข้อ 2 ทั้งนี้โดยประเทศไทยให้เงินให้ฝรั่งเศสเป็นจำนวนหกล้านเปียสตร
ดิงโกจีน การให้เงินจำนวนนี้ ให้แบ่งไว้เป็นส่วน ๆ เท่ากัน มีกำหนดหกปี นับแต่
วันโอนสัญฐานนี้

เพื่อให้การเป็นไปตามความในวรรคก่อน และเพื่อตกลงบรรดาปัญหา
เรื่องเงินและเรื่องการโอนมูลค่าต่าง ๆ ซึ่งอาจมีขึ้น เนื่องจากการโอนอาณาเขต
ตามที่มีนิติไว้ในอนุสัญญานี้ ทบวงการที่ว่านายฝ่ายไทยและฝ่ายอินโดจีนฝรั่งเศส
จะได้เริ่มเจรจาโดยเร็วที่สุด

ข้อ 10

การชักกันใด ๆ ซึ่งหากจะเกิดขึ้นระหว่างอิทธิภาคินุ์ทำสัญญาทั้งสองฝ่ายใน
เรื่องการตีความหรือการไขข้อบัญญัติแห่งอนุสัญญาที่จะได้ทำความตกลงกันด้วยดีโดยทางทูต

ถ้าการชักกันนั้น ทำความตกลงกันไม่ได้ ก็จะไปเสนอให้รัฐบาล
ญี่ปุ่นไกล่เกลี่ย

ข้อ 11

บรรดาบทบัญญัติแห่งสนธิสัญญา อนุสัญญา และความตกลงที่มีอยู่ระหว่างประเทศ
ไทยกับฝรั่งเศส ซึ่งไม่ขัดแย้งกับบทบัญญัติแห่งอนุสัญญานี้ เป็นอันยังงำไว้โดยคงไป

ข้อ 12

อนุสัญญาฯ นี้ จะไว้รักษาสถาบัน และจะได้แลกเปลี่ยนสถาบันกัน ณ
โตเกียว ภายในสองเดือน หลังจากวัน ลงนาม หากว่ามีการที่รัฐบาลฝรั่งเศสจะให้
หนังสือแจ้งการรักษาสถาบัน แทนสภานิติบัญญัติได้ ในกรณีเช่นว่านี้รัฐบาลฝรั่งเศส
จะได้ส่งสภานิติบัญญัติไปยังรัฐบาลไทยโดยเร็วที่สุดที่จะทำได้

อนุสัญญาฯ นี้ จะได้เริ่มใช้ตั้งแต่วันออกเปลี่ยนสถาบัน เป็นต้นไป
เพื่อเป็นหมายแห่งการนี้ ผู้ซึ่งอาจแก้ไขแต่ละฝ่ายได้ลงนามและประทับตรา
ไว้เป็นสำคัญ

ทำควบกันเป็นสามฉบับ ให้ภาษาไทย ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น ณ โตเกียว
เมื่อวันที่เก้า เดือนพฤษภาคม พุทธศักราชสองพันสี่ร้อยแปดสิบสี่ ตรงกันวันที่เก้าพฤษภาคม
คริสตศักราชพันเก้าร้อยสี่สิบเจ็ดและวันที่เก้าเดือนพฤษภาคม ปีสัโยวาที่สิบหา

(ประทับตรา)	วรวิไลยากร
(ประทับตรา)	กรีเสนา
น.อ.กิลปัตรากม	(ประทับตรา)
วณิช ปาเนนท	(ประทับตรา)
(ประทับตรา)	Charles Arsehe Henry
(ประทับตรา)	Rene Robin

ที่มา กระทรวงการต่างประเทศ กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย สนธิสัญญาและความ
ตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ และองค์การระหว่าง
ประเทศ เล่ม 5 หน้า 240 - 242

ภาคผนวก จ.

คำแปล

สนธิสัญญาระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น
ว่าด้วยการจำเรือสัมพันธไมตรี
และทางเครพบูรณภาพอาณาเขตแห่งกันและกัน

สมเด็จพระราชาธิบดี พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย และสมเด็จพระ
พระรามาธิบดีจักรพรรดิแห่งประเทศญี่ปุ่น

มีพระราชประสงค์จริงจงหาเทียมกันในอนาคตอันยืนยงและยังความผูก
มิตรภาพซึ่งมีสืบเนื่องมาในระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น ให้แข็งแรงยิ่งขึ้นและ
ทรงตระหนักว่าสันติภาพและเสถียรภาพแห่งเอเชียตะวันออกเป็นกิจ
เกี่ยวข้องร่วมกันแห่งรัฐทั้งสอง

จึงได้ทรงตกลงทำสนธิสัญญาและเพื่อการนี้ได้ทรงตั้งผู้มีอำนาจเต็มคือ
ฝ่ายสมเด็จพระราชาธิบดี พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย

พระยาศรีเสนา ประมวณภรณ์มกุฎไทย อัครราชทูตประจำพระราช
สำนักสมเด็จพระราชาธิบดีจักรพรรดิแห่งประเทศญี่ปุ่น

ฮาชิโร อาวิตา สโยซันมิ กยอกุบิชิชั้นหนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ
ต่างประเทศแห่งสมเด็จพระราชาธิบดีจักรพรรดิ

ผู้ซึ่ง เมื่อได้ส่งหนังสือมอบอำนาจเต็มของแต่ละฝ่ายให้แก่กันและกัน
และได้ตรวจเห็นว่าเป็นไปตามแบบที่ค้ำและถูกต้องแล้ว ได้ทำความตกลงกันเป็นข้อๆ
ดังต่อไปนี้

ข้อ 1

อัครภิกษุทำสังฆานีตังจะเคารพบูชาอาตมาเขตแห่งกันและกัน และ
ในที่นี้ยืนยันสันติภาพเป็นนิเวศนิคมภาพเป็นนิเวศน์ที่มีอยู่ระหว่างกัน

ข้อ 2

อัครภิกษุทำสังฆานีตังจะรักษาไว้ซึ่งการภักดีกันฉันมิตร เพื่อแลก
เปลี่ยนข่าวสารและปรึกษาหารือกันในปัญหาข้อหนึ่งข้อใดเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วมกัน
อันจะพึงมีขึ้น

ข้อ 3

ในกรณีที่อัครภิกษุทำสังฆานีตังฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกอาณานิคมภายนอกใด ๆ
จะเป็นประเทศเดียว หรือหลายประเทศโจมตี ภาควิชาฝ่ายหนึ่งรับรองว่าจะไม่ให้ความ
ความช่วยเหลือหรือความช่วยเหลือแก่อาณานิคมที่กล่าวนั้น เป็นการปฏิบัติต่อภาควิชา
ที่ถูกโจมตี

ข้อ 4

สนธิสัญญานี้จะไว้รับสัปดาห์ และจะไว้บอกเปลี่ยนสัปดาห์กัน ณ
กรุงเทพ ฯ โดยเร็วที่สุดที่จะเป็นไปได้

ข้อ 5

สนธิสัญญานี้ให้เริ่มใช้ตั้งแต่วันที่บอกเปลี่ยนสัปดาห์เป็นต้นไป และให้คง
ใช้กำหนดเวลาห้าปีนับแต่วันที่ว่านั้น

ในกรณีที่มีการทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมิได้บอกกล่าว เจตนาที่จะเลิกสัญญาแก่อีกฝ่ายหนึ่ง หากก่อนสิ้นกำหนดเวลาห้าปีดังกล่าวแล้ว สันนิษฐานจะได้ตั้งใจต่อไปจนกว่าจะสิ้นกำหนดหนึ่งปี นับแต่วันที่ภาคีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะก่อให้เกิดคำบอกกล่าว เจตนาขึ้น

เพื่อเป็นแผนการนี้ ผู้จำหน่ายและผู้รับของแต่ละฝ่ายได้ลงนามและประทับตราสนธิสัญญานี้ไว้ เป็นสำคัญ

ทำกันเป็นสองฉบับ ณ กรุงโตเกียว เมื่อวันที่สองเดือนที่สาม พุทธศักราชสองพันร้อยแปดสิบสาม ตรงกับวันที่สิบสอง เดือนที่หกปีสโยวาทที่สิบห้า และวันที่สิบสองมิถุนายน คริสตกักราชพันเก้าร้อยสี่สิบ

(ลงนามและประทับตรา) พระยาตรีเสนา

(ลงนามและประทับตรา) ฮาชิโร อาริคา

ที่มา จีเรก จัณนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง หน้า 781 -783

ภาคผนวก ข.

พระราชบัญญัติ

กำหนดหน้าที่ของไทยในเวลารบ

พุทธศักราช 2484

ในพระบรมราชโองการสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ 4 สิงหาคม 2480)

อาทิตย์ ทิพอากาศ

พล.อ.พิชเบนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ 8 กันยายน พุทธศักราช 2489

เป็นปีที่ 8 ในรัชกาลปัจจุบัน

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรกำหนดหน้าที่ของคนไทยในขณะที่ประเทศไทยต้องเข้าทำการรบขึ้นไว้ เพื่อปฏิบัติการให้ถูกต้องตามแผนการของราชการและเพื่อยังความเป็นไทยให้คงอยู่ตลอดไป

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ พุทธศักราช 2484"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 เมื่อประเทศไทยต้องการรบกับประเทศหนึ่งประเทศใด ประชาชนชาวไทยทั้งมวล มีหน้าที่ต้องปฏิบัติในทุก ๆ ทางที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทย และที่ขัดต่อประโยชน์ของประเทศที่ทำการรบประเทศไทย

นอกจากหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ คนไทยทุกคนต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอื่นที่กำหนดไว้อีกด้วย

มาตรา 4 คนไทยคนใดล่วงรู้แผนการ ฐานที่ตั้ง การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับ กำลังคน กำลังอาวุธ การเงินหรือการอื่นในทำนองที่ก่อความเสียหายแก่ไทย รายงานต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารหรือฝ่ายปกครองโดยมิชักช้า

มาตรา 5 คนไทยทุกคนต้องทำการต่อต้านข้าศึกทุกวิถีทางด้วยกำลัง อาวุธ กำลังทรัพย์ หรือกำลังอื่นใดตามคำสั่งของราชการ

แต่เมื่อตกอยู่ในฐานะที่ไม่สามารถทราบคำสั่งของราชการได้ ก็ต้องจัดการต่อต้านต่อไปตามวิถีทางที่ทำได้ ให้ทำการชักชวนหรือก่ออุปสรรคต่าง ๆ เพื่อมิให้ข้าศึกได้รับความสะดวก และให้ทำลายเครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องอุปโภค เครื่องบริโภค บ้านเรือนที่อยู่อาศัย สัตว์พาหนะ และสิ่งของต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ของตน ของผู้อื่นหรือของราชการอันจะอำนวยความสะดวกให้ข้าศึกนั้นเสียให้สิ้น

มาตรา 6 ในการปฏิบัติการต่อต้าน หรือการป้องกันมิให้ข้าศึกได้รับความสะดวก หรือประโยชน์นั้น ให้พึงถือว่าเป็นกรณีที่ข้าศึกได้มั่งอาจกระทำการอันไม่เป็นธรรมต่อประเทศไทย ฉะนั้นสิ่งใด ๆ ที่สามารถเป็นประโยชน์ในการทำลายข้าศึกผู้นอรรวมได้แล้ว ย่อมชอบที่จะใช้สิ่งนั้น ๆ ได้

มาตรา 7 ผู้ใดฝ่าฝืนหรือละเลยไม่ปฏิบัติตามมาตรา 4 หรือ มาตรา 5 มีความผิดของระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต

ทรัพย์สินส่วนเกินของผู้ที่กระทำความผิดควรตกก่อนให้รับเสียสิ้น

มาตรา 8 การฟ้องขอให้ลงโทษผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ไม่
ลบล้างความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญาหรือกฎหมายอื่น

มาตรา 9 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้
และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้
บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พินสنگคราม

นายกรัฐมนตรี

ที่มา ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 1143 ถึง 115

ภาคผนวก ข.

คณะรัฐมนตรีในเวลานั้นประกอบด้วยบุคคล 24 ท่าน ดังนี้

นายกรัฐมนตรี จอมพลหลวงพิบูลสงคราม

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พลโทหลวงพรหมโยธี

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายดิเรก ชัยนาม

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการเศรษฐกิจ นายพันเอกพระบริรักษ์พิทักษ์กิจ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ นายพลเรือโทหลวงสินธุ์สงครามชัย

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรธิการ นายนาวาเอกพระเวชยันต์รังสฤษฎ์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย นายพันตรีหลวงเชวงศักดิ์สงคราม

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม นายพันตรีหลวงโกวิทอภัยวงศ์ (ควง อภัยวงศ์)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม นายนาวาเอกหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม นายพลตรีหลวงเสรีเริงฤทธิ์

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง หลวงนฤเบศร์มานิต

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ หลวงวิจิตรวาทการ

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการเศรษฐกิจ หลวงชำนาญนิติเกษตร

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ นายพันเอกประยูร ภมรมนตรี

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรธิการ หลวงเกษมहरณ

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย นายพลตำรวจโทหลวงอดุลเดชจรัสและ

ขุนสมุทราหิระคคิ

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม นายพันตรีวิลาศ โอสุวานนท์

รัฐมนตรีที่มีไ้ว่าการและมีไ้ชวาวการ

นายพันเอกหลวงเกรียงศักดิ์พิชิต

นายนาวาอากาศเอก หลวงการสงคราม

นายพลเรือตรี หลวงนาวาวิจิตร

นายพลเรือตรี หลวงสังวรบุทกิจ

นายพันเอก หลวงสฤษดิ์วิทยุศิลป์

ที่มา ดิเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง หน้า 489 - 490 ~

ภาคผนวก ณ.

ประกาศ

ใช้กติกาสัญญาพันธไมตรี
ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น

มีพระบรมราชโองการให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า
โดยที่กติกาสัญญาพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น ซึ่ง
ได้ลงนามกัน ณ กรุงเทพ ฯ เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พุทธศักราช 2484 มีบทใน
ข้อ 5 ว่า ให้เริ่มใช้ตั้งแต่วันลงนามกติกา สัญญานั้นเป็นต้นไปและ
โดยที่กติกาสัญญาที่กล่าวข้างต้นได้ลงนามกัน ณ กรุงเทพ ฯ เมื่อ
วันที่ 21 ธันวาคม พุทธศักราช 2484
ฉะนั้น กติกาสัญญาพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นนี้
จึงเป็นอันใช้ตั้งแต่วันที่ 21 ธันวาคม พุทธศักราช 2484

ประกาศ ณ วันที่ 21 ธันวาคม พุทธศักราช 2484
เป็นปีที่ 8 ในรัชกาลปัจจุบัน
ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

กติกาสัญญาพันธไมตรี
ระหว่าง
ประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น

รัฐบาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งประเทศไทยและรัฐบาลสมเด็จพระจักรพรรดิแห่งประเทศญี่ปุ่น เชื่อมั่นว่าการสถาปนาระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออก เป็นทางเดียวที่จะประสิทธิความไพบลย์ในวงเขตนี้ และเป็นเงื่อนไขอันจำเป็นอันจะยังสันติภาพแห่งโลกให้คืนดีและมั่นคงแข็งแรง และมีเจตนาตระหนักแน่ว่าจะกำจัดบรรดาสิทธิพลร้าย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อความมุ่งหมายนี้เสียให้สิ้นเชิง จึงได้ทำความตกลงกันเป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1

ประเทศญี่ปุ่นกับประเทศไทยสถาปนาพันธไมตรีระหว่างกันและกันตามมูลฐานที่ต่างฝ่ายต่างเคารพเอกราชและอธิปไตยแห่งกันและกัน

ข้อ 2

ในกรณีประเทศญี่ปุ่นหรือประเทศไทยอยู่ในการขัดกันทางอาวุธกับประเทศภายนอก จะเป็นประเทศเดียวหรือหลายประเทศก็ตาม ประเทศไทยหรือประเทศญี่ปุ่นจะเข้าข้างภาคีอีกฝ่ายหนึ่งในฐานะที่เป็นพันธมิตรทันทีและจะให้ความช่วยเหลือแก่ภาคีนั้นด้วยบรรดาปัจจัยของตนในทางการเมือง การเศรษฐกิจและการทหาร

รายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติตามข้อ 2 จะได้กำหนดด้วยความตกลงร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจแห่งประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย

ข้อ 4

ในกรณีสงครามซึ่งกระทำร่วมกัน ประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทยได้รับรองว่า จะไม่ทำสัญญาสงบศึกหรือสันติภาพนอกจากจะได้ทำความตกลงร่วมกันโดยปริยาย

ข้อ 5

กติกาสัญญานี้จะก่อให้เกิดใช้ตั้งแต่วันลงนามเป็นต้นไป กติกาสัญญาจะมีกำหนดอายุสิบปี ภาควิชาทั้งสองฝ่ายจะได้อภิปรายหารือกันในเรื่องการต่ออายุกติกาสัญญานี้ในเวลาอันควรก่อนสิ้นกำหนดอายุดังกล่าวแล้ว

เพื่อเป็นพยานแก่การนี้ ผู้ลงนามข้างท้ายจึงได้รับมอบอำนาจโดยถูกต้องจากรัฐบาลของตน เพื่อการนี้ไดลงนามและประทับตรา กติกาสัญญานี้ไว้เป็นสำคัญ

ทำเป็นสองฉบับคู่กัน ณ กรุงเพท ฯ เมื่อวันที่สิบเอ็ด เดือนสิบสอง พุทธศักราชสองพันสี่ร้อยแปดสิบสี่ ตรงกับวันที่สิบเอ็ด เดือนที่สิบสองปีสัโยวาที่สิบหก

นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงการต่างประเทศ

ป. พิบูลสงคราม

เอกอัครราชทูตญี่ปุ่น เติจิ ทสึโบกามิ

ที่มา กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้ม พ พ.2/2: (2)

กติกาสัญญาพันธมิตรระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น

ภาคผนวก ข.

คำปราศรัยของจอมพล ป. พิบูลสงครามในฐานะเป็นนายกรัฐมนตรี

ซึ่งกล่าวในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940)

พี่น้องที่รักทั้งหลาย

ข้าพเจ้ามีความยินดีอย่างยิ่งที่ได้มาปราศรัยกับพี่น้องทั้งหลายในขณะที่ชาติของเรา กำลังมีความปรารถนาอันแรงกล้า ที่จะให้เห็นความสำเร็จในการปรับปรุงเส้นเขตแดนตามอินโดจีนของฝรั่งเศส เพื่อให้เป็นไปตามธรรมชาติและตามความยุติธรรม ซึ่งบรรดาประเทศต่าง ๆ ในโลกควรจะได้รับในปรัจุบันนี้ ก่อนที่จะได้กล่าวถึงเรื่องอื่น ข้าพเจ้าใคร่จะขอทบทวนความตั้งใจอันดีของรัฐบาลปรัจุบันอันมีต่อประเทศฝรั่งเศสเสียก่อน อันสนธิในการที่เราของปรัปรุงเส้นเขตแดนนั้น เราได้เสนอต่อรัฐบาลฝรั่งเศสมาแล้ว ใน พ.ศ. 2479 ขณะที่กำลังมีการเจรจาทำสนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชยและการเดินเรือระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส แต่ฝ่ายฝรั่งเศสของให้รอไว้เจรจากันไเมื่อทำสัญญาเกี่ยวกับอินโดจีน รัฐบาลจึงได้รอต่อมาโดยเห็นแก่สัมพันธไมตรี ซึ่งประเทศทั้ง 2 ได้มีต่อกันเป็นอันดี ครั้นมาถึงสมัยก่อนหน้าจะเกิดสงครามในยุโรปครั้งนี้ ฝรั่งเศสได้ของหาบทมหาสัญญาไม่รุกรานกับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่มีค่ามจำเป็นอันใดที่ต้องทำสัญญาเช่นนี้ต่อกัน คราวหนึ่ง ครั้นต่อมาก็ได้ของเสนอทำให้นานประเทศเกิดความเข้าใจผิดต่อประเทศใด ข้าพเจ้าจึงได้ปฏิเสธไปอีก ครั้นจนสงครามยุโรปคราวนี้จะระเบิดขึ้นเล็กน้อย ฝรั่งเศสก็ไ่มาขอทำสัญญาไม่รุกรานใหม่อีก ในคราวนี้ข้าพเจ้าเห็นว่าสงครามได้ใกล้มาเต็มทีแล้ว และเห็นว่าน่าจะแสดงให้ฝรั่งเศสเห็นใจว่า ชาติไทยรักสันติภาพจริง ๆ ฝ่ายเราจึงตอบตกลงว่าพร้อมที่จะเจรจาค่วย แต่ขอให้มีการปรับปรุงเส้นเขตแดนตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และตามหลักความยุติธรรมเสียก่อน

ฝ่ายฝรั่งเศสก็ยอมจะปรับปรุงเส้นเขตแดน โดยถือเอาร่องน้ำลึกในลำนน้ำโขงเป็นเกณฑ์ ส่วนการปรับปรุงเส้นเขตแดนระหว่างกันโดยทั่วไปนั้น ก็ได้มีการพูดจาเป็นที่เข้าใจกันว่า จะเสนอทำความตกลงกันได้ในเวลาพิจารณาอีกปีนั้น เส้นเขตแดนกันในคราวนี้ ในการที่ฝ่ายไทยได้ตกลงที่จะทำสัญญาและปรับปรุงเส้นเขตแดนเช่นนี้ก็โดยถือหลักว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่รักความสงบ ต้องการแต่จะก่อร่างสร้างชาติของเราให้มีความวัฒนาถาวรเท่านั้น หากได้มีเจตจำนงจะประพฤติดนเป็นประเทศชาติที่กตัญญูซื่อสัตย์ หรือยึดเอาความเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว โดยปราศจากศีลธรรมใด ๆ ไม่ อื่น การทำสัญญาไม่รุกรานกับฝรั่งเศสในครั้งนี้ ก็เป็นการสมควรอย่างยิ่ง เพราะสามารถจะช่วยให้ความเจ็บแค้นอันบรรดาประชาชนคนไทยได้รับจากฝรั่งเศสในอดีตนั้นบรรเทาคลายลงไปได้ และทั้งช่วยขจัดบาปทั้งหลาย อันเกิดจากความอยุติธรรมที่ฝรั่งเศสในสมัยก่อนได้กระทำไว้ต่อไทยนั้นให้สูญสิ้นไปจากความทรงจำของไทยและของโลก สิ่งต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดความแตกร้าวเศร้าหมองแก่สัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศสก็จะไม่ปรากฏขึ้นอีกในอนาคต ฝ่ายเราได้คำนึงเห็นว่า การที่จะล้างบาปอันนี้ได้เสียย่อมมีอยู่ทางเดียว คือ การปรับความเข้าใจให้ถูกต้องตรงกัน และปรับปรุงเส้นเขตแดนที่ฝรั่งเศสได้เข้ายึดและปกครองโดยอาศัยกำลังบังคับไว้แล้วเสียใหม่ ให้เป็นไปตามความยุติธรรม เมื่อประเทศทั้งสองมีมติทำสัญญาไม่รุกรานต่อกันเป็นบรรทัดฐาน มีเส้นเขตแดน ซึ่งเป็นไปตามหลักยุติธรรมและธรรมชาติ ดินแดนซึ่งฝรั่งเศสได้ใช้อำนาจยึดเอาไปโดยผลการแต่กาลก่อนก็ได้กลับคืนมา นับเป็นการปรับปรุงสิ่งร้ายให้กลายเป็นดีแล้ว ไมตรีระหว่างสองประเทศก็จะสนิทแน่นแฟ้นกันดุจเดิม ไม่มีสิ่งใด ๆ จะมาแทรกแซงได้ประเทศทั้งสองเกิดความเข้าใจผิดกันอีกได้ โดยประการทั้งนี้ พี่น้องชาวไทยทั้งหลายตลอดจนชาวพลโลก บรรดาที่รักความยุติธรรม ย่อมจะเห็นพ้องต้องกันว่า เหตุผลของฝ่ายรัฐบาลไทยเป็นไป ด้วยความรักสันติและยุติธรรมเป็นที่สุด เท่าที่จะพึงหาได้ในโลกนี้

เมื่อรัฐบาลของเราตกลงดังนี้ จึงได้ลงนามในสัญญาไม่รุกรานกับรัฐบาลฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2483 และเพื่อให้ความสำเร็จตามความปรารถนาอันดีของ ประเทศไทยดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลจึงได้ยื่นข้อเสนอไปยังรัฐบาลฝรั่งเศส ขอปรับปรุง เส้นเขตแดนเสียใหม่ พร้อมกับการให้สัตยาบันในสัญญานี้ แต่เป็นที่น่าเสียใจอย่างยิ่งที่ รัฐบาลฝรั่งเศสเข้าใจเจตนาดีของเราไปในทางอวกาศ จึงได้ตอบปฏิเสธคำขอของเรา มาทั้งสองคราว คงยินดีแต่เพียงจะให้สัตยาบันสัญญาไม่รุกราน และพิจารณาบรรดา เกาะแก่งในลำนน้ำโขงให้แก่ประเทศไทยเท่านั้น รัฐบาลเราจึงเห็นว่า การที่จะตกลง เพียงเท่าที่รัฐบาลฝรั่งเศสยินยอมในสองประการนี้ ยังหาเป็นการเพียงพอที่จะล้างบาป ซึ่งฝรั่งเศสได้กระทำแก่ชาติไทยโดยปราศจากความเป็นธรรมในกาลก่อนนั้นได้ไม่ ครายใด ที่การชำระล้างมลทินยังไม่ชาวสะอาด ครานั้นการให้สัตยาบันในสัญญาที่ได้ลงนามกันแล้ว ก็ย่อมปราศจากผล เพราะสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกัน ย่อมหมายถึงการที่ประเทศทั้งสอง จะเป็นมิตรต่อกันด้วยดีตลอดไปชั่วกาลนาน ตามธรรมชาติคนทุกคนแม้จะหย่อนการศึกษา สักเพียงใดก็ตาม ก็ย่อมซาบซึ้งกันอยู่ดีว่าการเป็นมิตรดีต่อกันนั้น ต้องอาศัยรากฐานมาจาก ความยุติธรรมซึ่งกันและกัน หรือความเห็นอกเห็นใจกันและกัน เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้า จึงเสียใจที่หลักการอันฝ่ายรัฐบาลฝรั่งเศสเสนอมานั้น ไม่สามารถจะรับไว้เป็นข้อตกลง ด้วยได้ และเมื่อยังตกลงกันไม่ได้เช่นนี้ สัญญาไม่รุกรานซึ่งได้ลงนามไว้แล้ว ก็ต้อง นับว่ายังไม่ถึงเวลาที่จะให้สัตยาบันต่อกัน ทางประเทศไทยเราก็หมดโอกาสที่จะเจรจากับรัฐบาลฝรั่งเศสให้เป็นการต่อลื้อต่อเถียงวังแต่จะเป็นการยั่วโทสะกันและกันต่อไป เว้นไว้แต่ทางฝ่ายฝรั่งเศสจะได้รำลึกถึงไมตรี ซึ่งได้มีต่อกันมาด้วยดีตั้งแต่กาลก่อนจนถึง ปรึตยบันนี้ และรับข้อเสนอให้ฝ่ายไทยได้มีโอกาสนี้เจรจาทันทีปรับปรุงเส้นเขตแดน ให้เป็นไปตามธรรมชาติและตามความยุติธรรม ในขณะที่คณะกรรมการผสมซึ่งได้ประกาศไว้มาเข้า ประชุมที่กรุงเทพฯ และเริ่มพิจารณาถึงการปรับปรุงเส้นเขตแดนอื่น ๆ นอกจากที่รัฐบาล ฝรั่งเศสได้ตอบมาแล้วนั้นด้วย เมื่อกล่าว โดยเฉพาะถึงคำขอของรัฐบาลในเรื่องการปรับปรุง

เส้นเขตแดนคราวนี้ ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นอย่างแน่นอนที่สุดว่า อย่างไรเสียเราก็จะได้ดินแดนรายนี้สมดังความปรารถนา มีพักทองสงสัยเลย ทั้งนี้เพราะเรามีหลักฐานสนับสนุนโดยน่านับการเหลือที่จะนามากล่าวได้ ในข้อแรกเมื่อตรวจดูตามหลักฐานและสัญญาที่ได้เสียดินแดนไปแต่ละคราวนั้น ก็ได้ปรากฏประจักษ์พยานแสดงชัดอย่างหมดปัญหาว่า ฝ่ายฝรั่งเศสได้เข้ายึดเอาไปด้วยการใช้กำลังบังคับ หลักฐานเหล่านี้แม้ทางฝ่ายอังกฤษเองก็ยืนยันว่าฝรั่งเศสได้ใช้อำนาจบาตรใหญ่แก่ประเทศไทย ยึดเอาดินแดนเหล่านั้นไปด้วยกำลังทหาร โดยปราศจากศีลธรรมและเหตุผลใด ๆ ทั้งสิ้น พฤติการณ์เป็นเช่นนี้มาถึงสมัยปรกติขันธ์นี้ โลกจึงยอมประจักษ์ชัดว่าคำขอของรัฐบาลไทยนั้น เป็นคำขอที่น่าเห็นอกเห็นใจ ทั้งกอบด้วยความยุติธรรมจริง ๆ และได้ได้รับความเห็นพ้องต้องใจและความสนับสนุนเป็นเอกฉันท์จากมวลชนชาวไทยทุกหมู่ ทุกคณะ ทุกเพศทุกวัย จะเห็นได้จากการอาสาสมัครพลีชีวิตเพื่อชาติ จากการสละทรัพย์สิน จากการเคียนขวบแทน ฯลฯ เป็นองค์พยานและการแสดงความเห็นชอบและสนับสนุนรัฐบาลโดยประการต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น ข้าพเจ้าขอยืนยันว่าทางรัฐบาลมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับค่ายเลย เป็นการปฏิบัติของบรรดาพี่น้องชาวไทยทั่วราชอาณาจักร ที่กระทำให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจโดยแท้ กล่าวได้ว่ายังไม่เคยมีครั้งใดในประวัติศาสตร์พงศาวดารของชาติไทยจะได้มีพี่น้องร่วมชาติทั้งในและนอกประเทศพร้อมใจกันสำแดงความสามัคคีเด็ดเดี่ยวสนับสนุนรัฐบาลเหมือนครั้งนี้ ซึ่งยากที่ข้าพเจ้าจะสรุกลอยคำอันใดมากล่าวขอบคุณให้สมได้ ข้าพเจ้าได้ตระหนักแน่ในเลือครักชาติอันเต็มเปี่ยมของท่านทั้งหลายแล้ว ทั้งมั่นใจอยู่เสมอว่า เมื่อถึงคราวจำเป็นเมื่อใด พี่น้องของข้าพเจ้าทั้งหลายจะได้พร้อมกันลุกขึ้นกระทำหน้าที่เพื่อชาติพลีโดยฉับพลัน อนึ่ง การให้ความสนับสนุนรัฐบาลดังกล่าวนี้นี้จะได้เป็นไปเฉพาะแต่ในบรรดาพี่น้องชาวไทยที่อยู่ปกครองของไทยเท่านั้นก็หาไม่ได้ แม้พี่น้องชาวไทยซึ่งอยู่ในแคว้นลาวและเขมร ก็ได้สำแดงความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะได้เห็นความเป็นอิสระภาพแห่งคนไทยส่วนน้อยของตน แม้ขณะนี้กำลังอยู่ในความ

ปกครองของฝรั่งเศส และได้รับความทุกข์ยากลำบากจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ฝ่ายฝรั่งเศสอยู่ไม่น้อยเลย นอกจากชาวไทยของเราแล้ว ก็ยังน่าขอบคุณบรรดาพี่น้องชาวเอเชียเช่นเดียวกัน อาทิคือ ชาวจีนทั้งในและนอกประเทศไทยต่างได้ให้ความสนับสนุนที่รัฐบาลขอปรับปรุงเส้นเขตแดนคราวนี้ อย่างน่าเห็นใจที่สุด และในที่สุดแม้ชาวฝรั่งเศสเองที่อยู่ในประเทศไทย ซึ่งเป็นชาวฝรั่งเศสอันกอบด้วยอารยธรรมอย่างสูง ก็ยังได้พร้อมใจกันร้องขอต่อรัฐบาลฝรั่งเศสให้ดำรงความยุติธรรมไว้ โดยตกลงตามข้อเสนอของไทย ซึ่งเราพี่น้องทั้งหลายควรแสดงความพอใจชาวฝรั่งเศสที่พำนักอยู่ในประเทศของเรานี้เป็นอย่างยิ่ง

พี่น้องที่รักทั้งหลาย เท่าที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแต่ต้นจนถึงบัดนี้ สรุปความได้ว่าเราขอปรับปรุงเส้นเขตแดนกับฝรั่งเศส เพื่อให้ประเทศของเรากับฝรั่งเศสมีสัมพันธไมตรีอันมั่นคง โดยอาศัยความยุติธรรมและความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันเป็นบรรทัดฐาน พี่น้องทั้งหลายตั้งแต่พระสงฆ์ ข้าราชการทหาร พลเรือน ผู้ใหญ่วัยชรา ตลอดจนถึงเยาวชนทุกคนต่างมีความเห็นสอดคล้องต้องกันกับของรัฐบาล เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงขออย่าให้เป็นมติของชาติไทยไว้ในที่นี้ว่า "ชาติไทยต้องการปรับปรุงเส้นเขตแดนกับประเทศอินโดจีนของฝรั่งเศสให้เป็นไปด้วยความยุติธรรม ให้เป็นผลสำเร็จโดยไม่ยอมถอยหลัง" และข้าพเจ้าขอกล่าวไว้ในที่นี้ว่า เราต้องได้สมความปรารถนาของเราอย่างแน่นอน แต่จะได้ช้าหรือเร็ว มากหรือน้อย ย่อมแล้วแต่สรรพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก จะเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดให้เห็นประจักษ์ในอนาคตกอนี้ นี่เป็นคำยืนยันของข้าพเจ้าในวันนี้ถวายเป็นหนึ่ง

พี่น้องทั้งหลาย ข้าพเจ้าใคร่จะขอชี้แจงหลักฐานบางอย่างอันจะนำเราไปสู่ความสำเร็จผลในการปรับปรุงเส้นเขตแดนคราวนี้ งานคราวนี้ได้ปรากฏเด่นชัดแล้วว่าเป็นงานใหญ่หลวงที่ชาติของเราจะต้องกระทำ ฉะนั้นเราชาวไทยทุกคนจะต้องรวมกันเป็นเอกฉันท์ เป็นคน ๆ เดียวกัน รับเอาความคิดเห็นของรัฐบาลกับความคิดของพี่น้องทั้งหลายทั้งสองฝ่ายนี้เข้าคลุกเคล้าผสมกัน เพื่อนำชาติของเราเข้าทำงานในคราวนี้

ให้บรรลุผลดีที่สุด เท่าที่สติปัญญาของพวกเราจะอำนวยได้ การทำงานใหญ่นั้น เรา
 จำต้องทำด้วยสมองที่โปร่งใสและเยือกเย็น ถ้าเรามีความขุ่นแค้นและร้อนรนจนเกินไป
 แล้ว ความคิดอันดีและความรอบคอบสุขุมของเราอาจเสื่อมสลายไปได้ พี่น้องทั้งหลาย
 ต้องจำไว้เสมอว่า ชาติไทยของเรานั้นเป็นชาติเลือกนักรบมาแต่โบราณกาล แต่เป็น
 เลือกนักรบที่กอบด้วยความเยือกเย็นและสุขุมคัมภีรภาพ แม้จะหาสิ่งใดก็ต้องพยายาม
 ให้เสียกำลังและเลือดเนื้อเพียงเฉพาะในเมื่อเราไม่มีทางจะหลีกเลี่ยงได้ ถึงกระนั้น
 ก็ต้องหลีกเลี่ยงการเสียกำลังและเลือดเนื้อจากมากลงเป็นน้อยที่สุด ข้าพเจ้าขอ
 ท้าวอย่างการกระทำสมัยสมเด็จพระนเรศวรและสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เมื่อ
 คราวท่านทำการกู้ประเทศชาติไทยนั้นมาอาจเป็นบรรทัดฐาน ข้าพเจ้าเชื่ออย่างแน่ว่า
 ความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของบรรพบุรุษของเราในคราวนั้นได้เป็นไปด้วยความกล้าหาญ
 ใจเย็น มีสติสัมปชัญญะใคร่ครวญโดยรอบคอบ มีความสุขุมหนักแน่นเป็นมูลฐาน จึงก่อ
 ให้เกิดความสำเร็จในการกู้ชาติได้ดี รวมความว่าชาติไทยต้องทำงานใหญ่ด้วยความ
 กล้าหาญ อารมณ์เย็น อารมณ์ดี ข้าพเจ้าคิดว่าพี่น้องทั้งหลายคงจะมีใจที่จะยึดถือ
 คำแนะนำของข้าพเจ้าต่อไปนี้เป็นแง่คิดไว้บ้าง จะได้เป็นแนวทางสำหรับปฏิบัติร่วมกัน
 ทั้งชาติ เพื่อให้การปรับปรุงเส้นเขตแดนของเราในคราวนี้สำเร็จไปด้วยการเสียเลือด
 เนื้อเพียงเล็กน้อยที่สุด แต่ตรงข้าม ต้องมีความหวังสำเร็จไต่อย่างดีที่สุด สิ่งที่ข้าพเจ้า
 ขอเสนอเป็นเครื่องเตือนใจพี่น้องทั้งหลายนั้น มีดังต่อไปนี้คือ

ประการที่ 1 ชาติใดจะทำงานใหญ่ จำเป็นต้องอยู่ในความสงบเรียบร้อย
 ฉะนั้นจึงขอให้พี่น้องทั้งหลายพึงระลึกว่า เมื่อเราจำเป็นจะต้องทำการสงคราม ซึ่ง
 เราไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ ทุกคนจะต้องมีใจสงบ มีอารมณ์เยือกเย็นแต่กล้าหาญ
 ทุกคนจะต้องรู้จักหน้าที่ของตน ๆ และปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัด ในยามสงคราม
 ชาติของเราจะต้องแบ่งกันออกเป็นสามส่วน ส่วนหนึ่งนั้นจะต้องเป็นชายฉกรรจ์ที่มี
 กำลังร่างกายและกำลังใจ ยอมเสียสละชีวิตและเลือดเนื้อเป็นชาติพลีได้ทุกขณะ ส่วนนี้
 ออกไปทำการในสนามรบหรือที่เรียกกันทั่ว ๆ ไปว่า "ไปแนวหน้า" ส่วนนี้ยอมจะต้องมี

ขอบเขตจำกัด เพราะทุกคนที่ไปทำการในแนวหน้าจะต้องมีอาวุธยุทธภัณฑ์ประจำตัว มีอาวุธยุทธภัณฑ์ประจำหน่วย และต้องทราบวิธีรบอย่างชำนาญ ซึ่งพี่น้องทั้งหลาย ย่อมทราบอยู่แล้วว่า ผู้มีลักษณะจะไปทำการในสงครามดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้แต่เพียง จำนวนพอเหมาะ กับอาวุธยุทธภัณฑ์ที่เราเมื่ออยู่นั้น ซึ่งในกรณีนี้จะไปได้เป็นจำนวนเท่าใด ทางราชการของกระทรวงกลาโหมได้กำหนดไว้พร้อมมูลแล้ว เมื่อถึงโอกาสดังกล่าวก็จะได้เรียกร้องขอความช่วยเหลือจากพี่น้องทั้งหลายต่อไป อีกส่วนหนึ่งนั้นจะต้องทำหน้าที่ให้ความสนับสนุนแก่หน่วยทหารที่ไปในสนามรบโดยตรง ให้สามารถได้รับเสบียงอาหาร อาวุธยุทธภัณฑ์ และสิ่งจำเป็นที่จะใช้ในการรบเพิ่มเติมเพื่อความจำเป็น ได้แก่ เจ้าหน้าที่ในเขตหลังอันเกี่ยวกับการพยาบาลและการลาเลียง เป็นต้น ในส่วนนี้ทางราชการกระทรวงกลาโหมก็ได้เตรียมไว้แล้ว โดยครบครันทุกประการ เมื่อถึงเวลาที่เราจะต้องทำการรบจริงจังก็น่าจะได้ขอแรงพี่น้องชาวไทยให้เข้ามาช่วยกันอีกบ้างตามสมควร ซึ่งทางราชการก็ได้จัดเตรียมไว้พร้อมสรรพแล้ว ส่วนที่สามนั้น ได้แก่ พี่น้องชาวไทย นอกจากทั้งสองส่วนที่กล่าวแล้ว มีหน้าที่จะต้องช่วยกันทางานอย่างเข้มแข็ง จนสุดความสามารถเพื่อให้ชาติได้มีเสบียงอาหาร และเงินไว้สำหรับเลี้ยงชีวิตชาติไทยทั้งชาติ เพื่อให้การนี้สำเร็จได้ก็พี่น้องทุกคนจะต้องประกอบการกลสิกรรม หัตถกรรม พาณิชยกรรม และอื่น ๆ ให้ได้ผลมากยิ่งขึ้นกว่าขณะบ้านเมืองอยู่ในยามปกติเป็นทวีคูณ และพยายามประกอบการอยู่ในแหล่งเดิมของตนให้มากที่สุด อย่าได้โยกย้ายหรืออพยพ เพราะความตื่นเต้นหวาดกลัวภัยสงครามนั้นเลย ที่ข้าพเจ้าพูดถึงความตื่นเต้นหวาดกลัวภัยแห่งสงคราม ก็รู้สึกว่าเป็นการไม่เหมาะสมอยู่บ้างสำหรับเวลานี้ เพราะข้าพเจ้าทราบอยู่ดีว่า เลือดไทยของเราในเวลานี้ไม่มีความหวาดกลัวสิ่งใดเลย นอกจากความยุติธรรมอย่างเดียว

ประการที่ 2 ในเรื่องการเมืองอันเกี่ยวกับนานาประเทศนั้น พี่น้องทุก ๆ คนจะต้องรู้สึกเป็นหน้าที่ที่จะรักษาไมตรีอันดีแก่ชาติไว้ตามหลักนโยบายอันมั่นคงแก่ชาติไทยเรา เว้นแต่ชาติใดที่ขัดขวางความยุติธรรมแก่ไทย ชาตินั้นเราก็ตองถือเอาความสำเร็จตามทาง

ยุติธรรมของไทยเป็นเบื้องหน้า สำหรับพี่น้องของเราในแคว้นเขมรก็ดี หรือในแคว้น
 ลาวก็ดี ซึ่งอาจมีผู้เข้าใจว่าเป็นเชื้อชาติเขมรหรือเป็นคนเชื้อชาติลาวต่างกับชาติไทย
 นั้น ความจริงคำว่า "แคว้นเขมร" "แคว้นลาว" ก็มีลักษณะเดียวกันกับแคว้นกรุงเทพฯ
 แคว้นลพบุรีหรือแคว้นเชียงใหม่ นั่นเอง ซึ่งเป็นนามสถานที่ตามภูมิประเทศเหล่านั้น แต่
 ส่วนคนซึ่งตั้งภูมิลำเนาอยู่ในที่นั้น ๆ เช่นที่เชียงใหม่ ก็หาได้เป็นคนชาติอื่นไม่ แต่
 เป็นคนไทยพวกเดียวกันทั้งสิ้น อันใดก็ตามที่อยู่ในแคว้นเขมรลาวก็ได้เป็นคนชาติเขมร
 ชาติลาว แต่แท้ที่จริงเป็นคนไทยทั้งสิ้น คือเป็นพี่น้องชาวไทยของเราทั้งสิ้น แต่เขา
 ขาดความอิสระภาพ ต้องตกไปอยู่ในปกครองบังคับบัญชาของชาวฝรั่งเศส ซึ่งมีความเป็น
 อยู่ต่างกับเราทุก ๆ อย่าง อาทิเช่น พี่น้องชาวไทยพวกเราในแคว้นเขมรแคว้นลาว
 นับถือพระพุทธศาสนา แต่ฝรั่งเศสนับถือศาสนาโรมันคาทอลิก พี่น้องพวกเราในสอง
 แคว้นนั้นกินข้าว แต่ฝรั่งเศสกินขนมปัง พี่น้องพวกเรากินแกง กินน้ำพริก แต่ฝรั่งเศส
 กินเนื้อทอด พี่น้องพวกเราฉีวงเหล้า แต่ฝรั่งเศสฉีวงขาว พี่น้องพวกเราอยู่ในป่าแต่
 ฝรั่งเศสอยู่ในเมือง พี่น้องพวกเรามีเครื่องรับวิทยุไม่ได้ แต่ฝรั่งเศสมีได้ทุกอย่าง
 พี่น้องพวกเรามีปืนและอาวุธไว้สำหรับป้องกันชีวิตและทรัพย์สินสมบัติไม่ได้ แต่ฝรั่งเศสมีได้
 ฯลฯ ดังนั้นเป็นต้น แต่สิ่งต่าง ๆ ที่พี่น้องชาวไทยในแคว้นเขมรแคว้นลาวปฏิบัติกัน
 ทุก ๆ อย่างเหมือนกับพวกเราที่อยู่ในประเทศไทยนี้ทั้งนั้น อาทิเช่น ศาสนาก็อย่าง
 เดียวกัน การกินอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีก็อย่างเดียวกัน ซึ่งเป็นการผูกพันใกล้ชิด
 เมื่อจะเอาพี่น้องของเราในแคว้นนั้นไปเปรียบเทียบกับคนฝรั่งเศสดังกล่าวมาแล้ว แต่
 พี่น้องของเราที่อยู่ในประเทศไทยภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญทุกวันนี้มีอิสระภาพ มีเสรีภาพ
 มีสมภาพ หรือเสมอภาคดีกว่าพี่น้องชาวไทยที่อยู่ในแคว้นเขมรกับแคว้นลาวมาก เรามี
 เสรีภาพที่จะพูดจะเขียน จะทำสิ่งใด ๆ ได้ภายในขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งบัญญัติไว้
 เพื่อความสงบสุขของพวกเราด้วยกัน ส่วนพี่น้องของเราซึ่งเป็นชาติที่อยู่ใกล้เคียงกันคือ
 ญวน เป็นต้น ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าคงจะได้รับการปกครองจากฝรั่งเศสอย่างพี่น้องของเรา

ในแคว้นเขมรและลาวนั่นเอง คืออยู่ในระดับถูกกดต่ำกว่าบรรดามนุษยชาติในโลกนี้ จะพึงได้รับ ข้าพเจ้าได้ทราบว่าเมื่อ 2 - 3 วันนี้ นายพลเรือโท เคอกูซ์ ผู้สำเร็จราชการอินโดจีนได้มาเยี่ยมแคว้นเขมรกับแคว้นลาว ข้าพเจ้าได้ทราบว่าท่านผู้นั้นได้กล่าวถ้อยคำปลุกปลอบพี่น้องชาวไทยในแคว้นทั้งสองนี้ว่า การที่พี่น้องชาวไทยทั้งสองแคว้นจะมารวมอยู่ในปกครองไทยนั้นจะไม่ดีเท่าอยู่กับฝรั่งเศส ข้าพเจ้าจึงใคร่จะขอให้ท่านผู้สำเร็จราชการได้โปรดรับคำแนะนำของข้าพเจ้า คือขอให้ไทยในแคว้นเขมรลาวทั้งสองนั้นได้รับการปรับปรุงให้เขามีอิสรภาพ เสรีภาพ และเสมอภาค เท่าเทียมกับชนชาวฝรั่งเศสในดินแดนเหล่านั้นบ้าง ข้าพเจ้าเชื่อว่า จะเป็นการทำบุญทำกุศลอันยิ่งใหญ่ให้แก่พี่น้องชาวไทยของข้าพเจ้าในแคว้นเขมรและลาว และรวมตลอดไปถึงประเทศญวนด้วย ในขั้นตอนนี้ ข้าพเจ้าใคร่เสนอขอเล็กน้อยคือ ได้โปรดทำกุศลแก่ชาวไทยในแคว้นทั้งสองนี้รวมทั้งญวนด้วย เพียงแต่บำรุงพระพุทธศาสนาให้เท่าเทียมกับที่รัฐบาลในกรุงเทพฯ กระทำอยู่ก็จะดีหาน้อยไม่ ขอได้ปล่อยให้ทุกคนมีเครื่องรับวิทยุและรับฟังได้ทั่วไปอย่างที่ชาวไทยในประเทศนี้ทำได้ ขอให้เขาเหล่านั้นมีสิทธิได้อ่านหนังสือพิมพ์ต่างประเทศอย่างที่เรามีสิทธิทำได้ในประเทศนี้ ขอให้ปรับปรุงภาณิอากรอย่างเดียวกับที่เราได้ปฏิบัติด้วยความเป็นธรรมแก่สังคมอย่างในประเทศไทยนี้ และในที่สุดขอแต่เพียงว่าการออกกฎหมายบังคับแก่พี่น้องชาวไทย และชาวญวนที่อยู่ในปกครองของฝรั่งเศสนั้น ให้เป็นไปโดยรับความเห็นชอบของผู้ที่เขามีหน้าที่จะต้องปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะข้าพเจ้าทราบว่าเวลานี้ดูเหมือนข้าราชการชาวฝรั่งเศสออกกฎหมายได้เองเกือบทุกคน หวังว่าท่านผู้สำเร็จราชการผู้ทรงคุณธรรมแห่งอินโดจีนของฝรั่งเศส แม้ท่านจะเป็นชาติฝรั่งเศสต่างกับชาติในเอเชียทวีปนี้มากมายก็ตาม แต่ด้วยความยุติธรรมในโลกนี้ท่านคงจะได้ฟังความเห็นของข้าพเจ้าบ้างไม่มากก็น้อย

ประการที่ 3 ในทางเศรษฐกิจ เราจะต้องชะมักเขม่นช่วยกันทุกทาง ซึ่งไม่มีอะไร เป็นของยากที่จะปฏิบัติไม่ได้ ข้าพเจ้าขอเสนอเป็นข้อคิดอย่างสังเขปว่า ทุกท่านต้องหารายได้ไว้ให้ไ้มากที่สุดเท่าที่ท่านจะสามารถเก็บไว้ให้ไ้มากที่สุดและใช้ให้น้อยที่สุด ส่วนในหน้าที่ของรัฐบาลนั้น รัฐบาลก็จะได้พิจารณาและปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ถ้าหากเราจะต้องเข้าสู่ภาวะสงครามดังกล่าวข้างตน

ประการที่ 4 วิธีที่เราจะปรับปรุงเส้นเขตแดนของเราได้จริงได้นั้น ขอพี่น้องทั้งหลายพึงเข้าใจให้กว้างขวางออกไปให้มาก กล่าวคือ การปรับปรุงเขตแดนนั้นเราไม่จำเป็นจะต้องใช้กำลังเสมอไป เพราะตามหลักทุก ๆ ประเทศย่อมต้องการสงวนกำลังรบของตนไว้ให้นานที่สุด และจะใจี้ก่อกเมื่อจำเป็นไม่มีทางจะหลีกเลี่ยงเป็นอย่างอื่นเท่านั้น เพราะความเสียหายอันเกิดจากใจี้กำลังเข้าหักหาญนั้นมีมากมายหลายประการ และไม่จำเพาะแต่จะมีกำลังพอสำหรับหักหาญเอา เพื่อความสำเร็จสมปรารถนาโดยเฉพาะหน้าใบชั้นต้นเท่านั้น แต่จะต้องเตรียมไว้สำหรับเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ อันจะมากตามหลังจากวาระที่เราได้ทำการสำเร็จขั้นต้นนั้นแล้วอีกมากมาย พึงเห็นอุทาหรณ์จากประเทศเยอรมันในเรื่องการเรียกร้องขออนวนดานซิก เป็นต้น หากหักหาญเอาอนวนดานซิกจนได้นั้น เยอรมันได้กระทำการไม่ถึงหนึ่งวันก็บรรลุความสำเร็จ แต่ผลที่บังเกิดขึ้นหลังจากการกระทำอันเล็กน้อยนั้น เยอรมันต้องใช้กำลังมากสำหรับเผชิญับเหตุการณ์อันใหญ่หลวงของโลก ซึ่งแม้จนถึงเวลาบัดนี้ก็ยังกระทำอยู่หาสิ้นสุดลงไม่ แต่ประเทศเยอรมันเป็นประเทศมหาอำนาจ มีอาณาพใหญ่หลวง เตรียมการไว้เรียบร้อยทุกอย่าง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เยอรมันได้ดำเนินไปจึงสำเร็จสมความปรารถนาของเขาตลอดมา นี่เป็นตัวอย่างที่พี่น้องทั้งหลายจะได้คำนึงถึงไว้บ้างไม่มากนัก

เมื่อวิธีใช้กำลังเข้าหักหาญนับเป็นวิธีสุดท้าย และเป็นสิ่งที่ต้องสงวนไว้สำหรับ
เผชิญกับการภายนอกทั้งกล่าวมานั้นแล้ว พี่น้องทั้งหลายก็อาจงงไปว่าเราจะหาอย่างไร
จึงจะปรับปรุงเส้นเขตแดนให้สำเร็จได้ ในเมื่อเจรจากับประเทศฝรั่งเศสถึงสองครั้งแล้ว
ก็ได้รับตอบปฏิเสธทุกครั้ง ข้าพเจ้าขอชี้แจงว่ายังมีวิธีอื่นอีกเป็นอันมาก ซึ่งจำต้องขอ
สงวนไว้สำหรับเป็นเครื่องมือที่รัฐบาลจะปฏิบัติให้เป็นผลสำเร็จสืบต่อไป ขอพี่น้องทั้งหลาย
จงตั้งใจคอยด้วยอารมณ์เย็น และให้ความสนับสนุนแก่รัฐบาลตลอดไปเถิด คงจะต้อง
สำเร็จผลได้คืนแดนคืนมาอย่างแน่นอน ที่ข้าพเจ้าพูดเช่นนี้อาจให้หลักฐานได้ว่าในการ
ที่เราขอคืนแดนคราวนี้ ก็เพราะเห็นว่าฝรั่งเศสได้ปฏิบัติต่อเราในการช่วงชิงดินแดน
ของเราไปหลายหนหลายครั้งด้วยกำลังอำนาจ โลกย่อมเห็นประจักษ์ว่าฝรั่งเศสทำการ
ไม่ยุติธรรม แต่ไทยหากการคราวนี้ด้วยความยุติธรรม สถานการณ์ของฝรั่งเศสในเวลานี้
ไม่มีทางจะฟื้นตัวขึ้นได้ และโดยนัยนี้ฝรั่งเศสก็คงไม่สามารถที่จะปกครองประเทศอินโดจีน
ไว้ได้ในอนาคตอันใกล้นี้ ก็เมื่อฝรั่งเศสปกครองไม่ได้ พี่น้องชาวไทยในแคว้นเขมรก็ดี
ลาวก็ดี และตลอดจนกัมพูชาที่จะต้องเป็นอิสระภาพ และต่างชาติต่างก็จะได้ปกครองตนเอง
เมื่อมีอิสรภาพแล้วก็ไม่มีปัญหาอันใดว่าพี่น้องของเราเหล่านี้จะต้องได้มาอยู่ในภายใต้ระบอบ
การปกครองรัฐธรรมนูญของเรา และภายใต้พระบรมโพธิสมภารแห่งสมเด็จพระมหากษัตริย์
ไทยของเราสืบไป ส่วนญวนนั้นเล่าเมื่อมีอิสรภาพขึ้นแล้ว เขาก็คงจะมีพระมหากษัตริย์
ของเขาทรงปกครองเหมือนเมื่อก่อนกาลที่ฝรั่งเศสจะมาทำลายอิสรภาพของเขา บัดนี้
ปัญหาก็อยู่เพียงว่าเมื่อไรฝรั่งเศสจะไป และเมื่อไรพี่น้องชาวไทยและญวนจะเป็นอิสรภาพ
ขึ้น ทั้งนี้จะช้าหรือเร็วย่อมสุดแต่เหตุการณ์จะผันแปรไป การแห่ขอคืนแดนจึงเป็นส่วนหนึ่ง
แห่งการกระตุ้นเตือนให้ฝรั่งเศสระลึกถึงวันที่จะต้องจากประเทศอินโดจีนไปด้วยในตัว แต่
ในขณะเดียวกัน ข้าพเจ้าใคร่ขอเตือนพี่น้องชาวไทยของเราไว้ในที่นี้ด้วยว่า อย่าหลวมตัว
ในการแสดงการขอคืนแดนด้วยความบริสุทธิ์ใจของเรานี้ให้กลายเป็นกลอุบายเครื่องมือ
ของผู้ไม่หวังดีต่อชาติไทยนั้นได้

ประการที่ 5 อันเป็นประการสุดท้าย ซึ่งข้าพเจ้าใคร่จะขอให้พี่น้องทั้งหลายใส่ใจไว้มากคือ ขอให้ระลึกว่าเราไทย เราเป็นอารยประเทศ และคนไทยก็เป็นอารยชนแล้ว ฉะนั้นเราจะต้องปรับปรุงตัวของเราทุกคนให้ เข้ากับความ เป็นอารยะของเราทุกส่วนเช่นการแต่งกายในที่ชุมนุมชน เป็นต้น เราต้องใช้ของ ไทย แต่งอย่างไทย ไม่ปล่อยร่างกายให้ปราศจากสิ่งปกปิด เช่นไม่สวมเสื้อเป็นต้น หรือนุ่งโจงกระเบนซึ่งไม่ใช่ธรรมเนียมของไทย ฯลฯ รวมความว่าวัฒนธรรมของไทย จะต้องรื้อฟื้นกันขึ้นมาปฏิบัติให้เข้มแข็งเป็นผลเห็นทันตา จึงจะได้ชื่อว่าเราเป็น ประเทศที่สามารถเป็นตัวอย่างแก่มวลพี่น้องชาวไทยผู้จะได้รับอิสรภาพในเร็ววันนี้ได้

พี่น้องทั้งหลาย ข้าพเจ้าได้สนทนากับท่านมานาน จนรู้สึกว้าวมืดมนแล้ว ก่อนที่จะจบคำปราศรัยของข้าพเจ้า ไม่มีสิ่งใดจะกล่าวนอกจากจะขอขมา ขอความที่ใคร่พามาแดกถามว่า ขอให้พี่น้องทุกคนจงตั้งใจให้สงบ ทำอารมณ์ให้เยือกเย็น พยายามปฏิบัติตามคำแนะนำของรัฐบาล ซึ่งจะดำเนินการต่อไปข้างหน้าในเรื่องนี้ จนบรรลุผลสำเร็จคือ ปรับปรุงเส้นเขตแดนใหม่ตามความปราศรัยอันแรงกล้าของคนไทยทั้งชาติ อนึ่ง ในคำปราศรัยวันนี้ หากจะมีการบกพร่องก่อให้เกิดอย่างไรไปบ้าง ก็ขอพี่น้องทั้งหลายได้โปรดให้อภัยแก่ข้าพเจ้า โดยถือเสมือนกับเราพดกันภายใน ครอบครัวเดียวกันนั้นเถิด นอกจากนี้ ข้าพเจ้ามีสิ่งมลคณที่จะแจ้งแก่พี่น้องทั้งหลาย อีกครั้งหนึ่งคือ เวลานี้พระบรมธาตุของสมเด็จพระสมมาสัมพุทธเจ้าได้เข้ามาสู่ประเทศไทยแล้ว เป็นศูนย์กลางมณฑลว่า ประเทศเราจะเจริญงอกงามและอุดมสมบูรณ์ เป็นที่ตั้งแห่งศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก และให้ความร่มเย็นเป็นสุขของชาติไทยทั่วกันทั้งมวล และแก่พุทธมามกะทั่วโลก ข้าพเจ้าขออาราธนาอานุภาพของพระบรมธาตุอันนิยมนว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างหนึ่งในบรรดาพุทธมามกะ จงคลยบันดาล ความสวัสดิ์คิมิขัยสู่ประเทศชาติที่รักยิ่ง ให้สำเร็จผลสมดังปรารถนาที่ไทยทั้งชาติมุ่งไว้ และขอจงบันดาลความความวัฒนาถาวรสู่พี่น้องชาวไทยในแหลมทองโดยทั่วกัน.

สวัสดิ์

ที่มา กรมโฆษณาการ ประมวลคำปราศรัยและสุนทรพจน์ของพญา ท่าน
จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ผู้นำของชาติ(ฉบับที่ 2)

ภาคผนวก ฎ.

พระบรมราชโองการ
ประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา

ในพระปรมาภิไธย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธศักราช 2480
และวันที่ 16 ธันวาคม พุทธศักราช 2484)

พล ต. อาทิตยทีพอาภา

พล ฉ. พิชยนทรโยธิน

ปรีดี พนมยงค์

โดยที่ฝ่ายอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ได้กระทำการรุกรานประเทศไทย
มาเป็นลำดับ ได้ส่งทหารล่าเขตแดนเข้ามา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ส่งเครื่องบิน
ลอบเข้ามาทิ้งระเบิดบ้านเรือนของราษฎร ผู้ประกอบการหาเลี้ยงชีพอย่างปกติ ทั้ง
ระคมยิ่งราษฎรสามัญไร้อาวุธอย่างหาคุณ ฝึกวิสัยของอารยชนไม่กระทำการอย่าง
เปิดเผยตามประเพณีนิยมระหว่างประเทศ นับได้ว่าเป็นการล้าเมิดต่อกฎหมาย
ระหว่างประเทศ และมนุษยธรรม ประเทศไทยจึงไม่สามารถที่จำทนดูต่อไปอีกได้

อาศัยความในมาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึง
มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศทราบทั่วกันว่าได้มีสถานะสงคราม
ระหว่างประเทศไทยฝ่ายหนึ่งกับบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกาอีกฝ่ายหนึ่ง ตั้งแต่เที่ยง
วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 เป็นต้นไป

ฉะนั้น จึงไห้ประชาชนชาวไทยทุกเพศทุกวัยร่วมมือร่วมใจกับรัฐบาล
ปฏิบัติกิจการเพื่อไห้ประเทศไทยประสบชัยชนะถึงที่สุด และพ้นจากการรุกรานอันไม่
เป็นธรรมของฝ่ายอังกฤษและสหรัฐอเมริกา โดยกระทำการสนับสนุนกิจการของ
รัฐบาลอย่างพร้อมเพรียง และปฏิบัติตามคำสั่งของราชการอย่างเคร่งครัด ทั้งไห้
ประกอบอาชีพตามปกติของตนอย่างเต็มที่ไห้ได้ผลเพื่อนำมาช่วยเหลือและเกื้อกูล
เพื่อนร่วมชาติและพันธมิตร ของชาติอย่างมากที่สุด

ส่วนผู้อาศัยอยู่ในประเทศนี้ที่มีไ้เป็นคนไทย และมีไ้เป็นชนชาติ
ศัตรูนั้น ไ้ตั้งอยู่ในความสงบและดำเนินอาชีพอย่างปกติ และไห้กระทำการ
ไห้สมกับที่ตนไ้รับยกย่องว่าเป็นมิตรของประเทศไทย

ประกาศ ณ วันที่ 25 มกราคม พุทธศักราช 2485

เป็นปีที่ 9 ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

ที่มา กระทรวงการต่างประเทศ กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย

สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างปีระหว่งประเทศ เล่ม 5

หน้า 250 - 251

ภาคผนวก ฏ.

พระบรมราชโองการ

ประกาศสันติภาพ

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
(ตามประกาศ ประธานสภาแทนราษฎร ลงวันที่ ๑ สิงหาคม พุทธศักราช 2487)

ปรีดี พนมยงค์

โดยที่ประเทศไทยได้เคยถือนโยบายอันแน่วแน่ ที่จะรักษาความเป็น
กลางอย่างเคร่งครัด และจะต่อสู้การรุกรานของต่างประเทศทุกวิถีทาง ดังปรากฏ
เห็นได้จากกรณีที่จะได้มีกฎหมายกำหนดที่คนไทยในเวลารบ เมื่อพุทธศักราช
2484 อยู่แล้วนั้น ความจำนงอันแน่วแน่งกล่าวนี้ได้แสดงให้เห็นประจักษ์แล้ว
ในเมื่อญี่ปุ่นได้ยাত্রาทัพเข้าในดินแดนประเทศไทยในวันที่ 8 ธันวาคม พุทธศักราช
2484 โดยได้มีการต่อสู้การรุกรานทุกแห่งและทหารตำรวจ ประชาชนพลเมืองได้
เสียชีวิตไปในการนี้เป็นอันมาก

เหตุการณ์อันปรากฏเป็นลักษณะเช่นนี้ ได้แสดงให้เห็นอย่างแจ่มแจ้ง
ว่า การประกาศสงคราม เมื่อวันที่ 25 มกราคม พุทธศักราช 2485 ต่อบริเตน
ใหญ่และสหรัฐอเมริกา ตลอดจนการกระทำทั้งหลายซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อสหประชาชาติ
นั้น เป็นการกระหน่ำจากเจตน์จำนงของประชาชนชาวไทย และฝ่าฝืนขึ้นขึ้นต่อ
บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายบ้านเมืองประชาชนชาวไทยทั้งภายในและภาย
นอกประเทศ ซึ่งอยู่ในฐานะที่จะช่วยเหลือสนับสนุนสหประชาชาติ ผู้รักที่จะให้มีสันติ
ภาพในโลกนี้ ได้กระทำการทุกวิถีทางที่จะช่วยเหลือสหประชาชาติ ทั้งที่สหประชาชาติ
ส่วนมากยอมทราบบ่อยแล้ว ทั้งนี้เป็นการแสดงเจตน์จำนงของประชาชนชาวไทยอีก
ครั้งหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยต่อการประกาศสงครามและการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อ
สหประชาชาติ ดังกล่าวมาแล้ว

บัดนี้ประเทศญี่ปุ่นได้ยอมปฏิบัติตามคำประกาศ¹ของสหรัฐอเมริกา บริเตนใหญ่ จีน และสหภาพโซเวียต ซึ่งได้กระทำ ณ นครบอสตันแล้ว สันติภาพจึงกลับคืนมาสู่ประเทศไทยอันเป็นความประสงค์ของประชาชนชาวไทย

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงขอประกาศโดยเปิดเผยแทนประชาชนชาวไทยว่า การประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่เป็นโมฆะ ไม่ผูกพันประชาชนชาวไทยในส่วนที่เกี่ยวกับสหประชาชาติ ประเทศไทยได้ตัดสินใจที่จะให้กลับคืนมาซึ่งสัมพันธไมตรีอันดีกับอันเคยมีกับสหประชาชาติ เมื่อก่อนวันที่ 8 ธันวาคม พุทธศักราช 2484 และพร้อมที่จะร่วมมือเต็มที่ทุกทางกับสหประชาชาติในการสถาปนาเสถียรภาพในโลกนี้

บรรดาดินแดนซึ่งญี่ปุ่นได้มอบให้ไทยครอบครองคือ รัฐกลันตัน ตรังกานู ไทรบุรี ปะลิส เซียงคองและเมืองพานัน ประเทศไทยไม่มีความปรารถนาที่จะไต่ถามคืนแดนเหล่านี้ และพร้อมที่จะจัดการเพื่อส่งมอบในเมื่อบริเตนใหญ่พร้อมที่จะรับมอบไป

ส่วนบรรดาบทกฎหมายอื่นใด อันมีผลเป็นปฏิปักษ์ต่อสหรัฐอเมริกา บริเตนใหญ่และเครือจักรวรรดิก็จะได้พิจารณายกเลิกไปในภายหน้า บรรดาความเสียหายอย่างใด ๆ จากกฎหมายเหล่านั้น ก็จะได้รับชดเชยโดยชอบธรรม

ในที่สุคนธ์ ขอให้ประชาชนชาวไทยทั้งหลายตลอดจนชนต่างด้าว ซึ่งอยู่ในราชอาณาจักรไทย จงตั้งอยู่ในความสงบและไม่กระทำการใด ๆ อันจะเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อย พึงยึดมั่นในอุดมคติซึ่งได้วางไว้ในข้อตกลงของสหประชาชาติ ณ นครซานฟรานซิสโก

ประกาศ ณ วันที่ 16 สิงหาคม พุทธศักราช 2488 เป็นปีที่ 12 ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ทวี บุณยเกตุ

รัฐมนตรี

ที่มา ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 62 ตอนที่ 44 ตอนที่ 44 หน้า 503 - 506